

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 34 [2716]

Пятніца, 23 жніўня 1974 года

Цана 8 кап.

РЭСПУБЛІКА ўбірае ўраджай. У Прыбужжы і Прыніманні, ля Сожа і Прыпяці, па-над Дняпром і Бярозайракой—усюды чуецца гул камбайнаў. У іх бункеры сыплецца залацістае зерне, вырашчанае руплівымі, дбайнымі хлебаробамі. Гэта—хлеб чацвёртага, вызначальнага года пляцігодкі, гэта—багацце нашай краіны.

У кожным раёне, у кожнай гаспадарцы ёсць героі жытця, на якіх раўняюцца, з якіх бяруць прыклад. Сёння мы змяшчаем партрэт камбайнера з саўгаса «Беларусь» Жабінкаўскага раёна Яўгеніі Іванаўны Ушкар. Амаль чвэрць стагоддзя працуе яна механізатарам, узнагароджана ордэнам Леніна і двума ордэнамі «Знак Пашаны». Цяпер яна збірае багаты ўраджай, у сацыялістычным спаборніцтве камбайнераў гаспадаркі займае першае месца.

На другім здымку—жытнёвая палетка саўгаса «Бягомльскі» Докшыцкага раёна.

Фота Ул. КАШКАНА
і Ул. КРУКА.

ПРЫБЫЦЦЕ САВЕЦКАЙ ПАРТЫЙНА- УРАДАВАЙ ДЭЛЕГАЦЫІ У РУМЫНІЮ

21 жніўня ў Сацыялістычную Рэспубліку Румынію адбыла савецкая партыйна-ўрадавая дэлегацыя на чале з членам Палітбюро ЦК КПСС, Старшынёй Савета Міністраў СССР А. М. Касыгіным. У састаў дэлегацыі ўваходзяць член ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Азербайджана Г. А. Аліеў, член ЦК КПСС, начальнік Галоўнага палітычнага ўпраўлення Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту А. А. Епішаў, сакратар ЦК КП Малдавіі П. К. Лучынін, член ЦК КПСС, пасол СССР у СРР В. І. Драздзенка.
Па запрашэнні Цэнтральна-

га камітэта РКП, Дзяржаўнага савета і ўрада СРР дэлегацыя прыме ўдзел ва ўрачыстых мерапрыемствах у сувязі з 30-годдзем вызвалення Румыніі ад фашысцкага ярма.

21 жніўня ў Бухарэст па запрашэнні Цэнтральнага Камітэта РКП, Дзяржаўнага савета і ўрада СРР прыбыла савецкая партыйна-ўрадавая дэлегацыя на чале з членам Палітбюро ЦК КПСС, Старшынёй Савета Міністраў СССР А. М. Касыгіным.

ТАСС.

НА ЭКРАНЕ— РУМЫНСКІЯ ФІЛЬМЫ

У кінатэатрах і сельскіх клубках рэспублікі 21 жніўня пачаўся шырокі паказ румынскіх кінафільмаў, прысвечаны 30-годдзю вызвалення Румыніі ад фашысцкага ярма.
Гледачы пазнаёмяцца з дзюма новымі работамі румынскіх кінамастаў. Каларыя мастацкага кінааповесці «Выбух» расказвае аб мужнасці рабочых порта Галац, якія ўступілі ў суровую барацьбу за выратаванне свайго горада.
...Панамскае судна села на мель паблізу берага. Каманда пакінула карабель, у трумах якога чатыры тысячы тон надзвычай небяспечнага грузу. Агонь хутка паўзе па палубе, кожную мінуту можа адбыцца выбух, здольны знесці з твару зямлі шматтысячны горад. І та-

ды ў паядынак з агнём уступаюць партавікі... Фільм пастаўлены рэжысёрам М. Дрэганам на кінастудыі «Бухарэст» па сцэнарыю І. Грыгарэску.

З цікавасцю будзе глядзецца і новая каларыя мастацкага кінастужка «Шлях у паўцэмыры», знятая рэжысёрам Л. Брату па сцэнарыю П. Палеску. Гэта фільм аб любові і абавязку, аб светлым пачуцці, якое раптоўна прыйшло да немаладых ужо людзей.

Будуць дэманстравацца таксама вядомыя савецкаму гледачу румынскія фільмы «Паўстанне», «Два чалавекі і адна смерць», «Кіламетры жыцця», «Маладосць без старасці», «Час снягоў», «Калона» і іншыя.

Вялікая праграма паказу хранікальна-дакументальных, навукова-папулярных і мультыплікацыйных стужак, створаных кінамастаграфістамі Сацыялістычнай Рэспублікі Румыніі.

БЕЛТА

УЧОРА І СЁННЯ ГОРАДА

У фундаментальнай бібліятэцы імя Якуба Коласа АН БССР працуе выстаўка, на якой экспануюцца выданні, прысвечаныя старажытнаму Віцебску, што сёння святкуе сваё тысячагоддзе. У першым раздзеле змешчана даведчаная літаратура і работы агульнага характару, якія на статыстычным матэрыяле паказваюць мінулае гэтага краю. Сярод крыніц па гісторыі Віцебска—першае выданне Хронікі Мацея Стрыйкоўскага, надрукаванае ў 1582 годзе ў Кенігсбергу. Аўтар некаторы час служыў у горадзе, вывучаў беларускую і літоўскую мову і вялікую ўвагу ўдзяляў этнаграфічнаму матэрыялу.

Звесткі аб Віцебскім і Полацкім ваяводствах ёсць і ў Хроніцы Аляксандра Гвагніна, поўнае ўзаўважэнне тэксту якой захоўваецца ў бібліятэцы. Гэты раздзел выстаўкі цікавы рэдкімі выданнямі XVII—XVIII стагоддзяў на рускай, польскай і лацінскай мовах, у якіх ёсць мясціны, прысвечаныя Віцебску, зборнікамі дакументаў і гістарычна-юрыдычных матэрыялаў, што паказваюць быт і права полацка-віцебскай зямлі ў XVI—XVIII стагоддзях.

Аб дарэвалюцыйнай культуры і этнаграфіі краю расказваюць выданні А. Семянтоўскага, А. Сапунова, І. Гарбачэўскага і іншых.
Па літаратуры, якая экспануецца на выстаўцы, можна пазнаёміцца з багатымі архітэктурнымі помнікамі Віцебшчыны. Цікавыя ілюстрацыі змешчаны ў кнізе А. Сапунова «Памятники времен древних и новейших в Витебской губернии» (1903), у «Витебской старине», у томе з серыі кніг Сямёнава «Россия», прысвечаным Беларусі.

Аб вялікім пераўтварэнні краю, аб росквіце яго культуры, эканомікі, аб працоўным і ратным гераізме народа расказвае літаратура нашых дзён.

Л. ЗБРАЛЕВІЧ,
загадчык аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў
Фундаментальнай бібліятэкі АН БССР.

З УЗРУШАНЫМ СЭРЦАМ

Калектыў Маскоўскага драматычнага тэатра імя М. Гогаля паказвае спектаклі мінчанам і гасцяні сталіцы, знаёмячыся адначасова з выдатнымі мясцінамі горада. Артысты наведалі Мемарыяльны комплекс Хатынь, пабывалі ў музеях.

— І ўсюды мы адкрываем для сябе веліч чалавечай душы, — сказала карэспандэнтка «ЛіМ» загадчык літаратурнай часткі тэатра Вераніка Грахоўская. — Каля помнікаў ахвярам вайны затрымліваецца з узрушаным сэрцам. І ў наш роздум аб вайне і аб людзях, якія перамаглі, цяпер уваходзяць і тыя гадзіны, што мы перажылі каля Вечнага агню, на Кургане славы, у Хатыні. Камі наш тэатр будзе звяртацца да гераічнага рэпертуару, гэтыя ўражанні арганічна ўвойдуць у мастацкія вобразы і ў атмосферу надзей сцэнічных твораў. Эмацыянальная памяць мастака — надзейнае сховішча яго хваланняў. Паба-

чанае, пачуццё, вывучанне ў горадзе-героі Мінску, той унутраны кантакт, які ўсталяваецца паміж сцэнай і залай, лямпа доўга будучы саграваць нас. Трупы зацікавілася некаторымі

несамі беларускіх драматургаў. Трэба спадзявацца, што ў наступны раз мы прыедем сюды са сваім мастацкім словам пра мужнасць жыхароў Беларусі ў вайну і працоўныя подзвігі ў мірны час.
На здымку — прыцішаныя крокі па бруку Хатыні.
Фота Ул. КРУКА.

ПІСЬМЕННІКІ—ГОСЦІ РАБОЧЫХ

Беларускія пісьменнікі 20 жніўня праводзілі ў Кіеў сваіх украінскіх калег, якія ўдзельнічалі ў арганізаваных Саюзам пісьменнікаў БССР літаратурна-мастацкіх і публіцыстычных чытаннях «Пісьменнікі і пляцігодка».

Два тыдні госці з брацкай рэспублікі разам з беларускімі літаратарамі выступалі перад рабочымі на прамысловых прадпрыемствах і будоўлях рэспублікі. Яны пабывалі ў мінскіх аўтамабільна-будаўнікоў і прадзенскіх тэкстыльшчыкаў, магілёўскіх хімікаў і бабруйскіх шпіннікаў, гомельскіх будаўнікоў і

віцебскіх дываноўшчыкаў. Пісьменнікі расказалі аб тым, якое месца ў іх творчасці займае рабочая тэма, як гераічна праца рабочых і калгаснікаў натхняе іх на стварэнне новых твораў.

Артысты літаратурнага тэатра «Слова» Саюза пісьменнікаў Украіны выступілі з чытаннем вершаў паэтаў брацкіх рэспублік на рускай, украінскай і беларускай мовах.

Сустрэчы літаратараў і артыстаў з працоўнымі прысвечаныя 40-годдзю і Усесаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў.

БЕЛТА.

ШЭДЭУРЫ ПОЛЬСКАГА ЖЫВАПІСУ

Больш як тры месяцы экспанавалася ў розных гарадах Савецкага Саюза вялікая выстаўка шэдэўраў польскага жывапісу, арганізаваная Міністэрствам культуры СССР і Міністэрствам культуры і мастацтва ПНР і прысвечаная 30-гадоваму юбілею народнай Польшчы. Дзесяткі тысяч аматараў прыгожага пазнаёміліся з выдатнымі палотнамі лепшых майстроў нацыянальнага выяўленчага мастацтва, сабраных з пастаянных экспазіцый музеяў Варшавы, Кракава, Познані, Лодзі.

З вялікім поспехам прайшла выстаўка ў Мінску — яе наведалі звыш 50 тысяч мінчан і гасцей сталіцы. Шматлікія групы турыстаў з розных гарадоў краіны абавязкова ўключалі агляд экспазіцыі ў маршруты сваіх экскурсій.

У адным з водгукаў турысты з Брэста напісалі: «Выстаўка робіць велізарнае ўражанне.

Уражвае высокае майстэрства мастакоў, свабодная тэхніка жывапіснага пісьма, глыбокая псіхалагічная характарыстыка вобразаў. Мы ўпэўнены, што абмен выстаўкамі, які стаў добрай традыцыяй, будзе і ў далейшым садзейнічаць збліжэнню брацкіх народаў, паслужыць умацаванню нашай дружбы і супрацоўніцтва».

БЕЛТА.

ЧАРГОВЫ ВЕРНІСАЖ АДБЫЎСЯ

Чатыры персанальныя выстаўкі адкрыты дзямі ў Мінскім палацы мастацтваў. Яны прадстаўляюць творчасць трох прафесійных мастакоў і аднаго мастака народнай творчасці. Гэта жывапісныя палотны А. Забарава і Л. Шчамялёва, творы карыкатурыста М. Гурло і дэкаратыўныя панно з дрэва А. Сіранкі. Усяго — больш за 500 работ.

Кожны з аўтараў вызначаецца сваім почыркам, сваёй індывідуальнай манерай, кожны выступае са сваёй тэмай.

Салдатам рэвалюцыі, людзям калгаснай вёскі, нарачанскім рыбакам, роднай зямлі прысвяціў большую частку сваёй творчасці старэйшы жывапісец А. Забараў. Іншы герой твораў Л. Шчамялёва. Гэта наш сучаснік, малады чалавек — студэнт, музыкант, мастак, чалавек творчай працы. Зброя мастака М. Гурло — смех. У востра-сатырычных лістах ён кляймоў усё, што перашкаджае ажыццяўленню нашых ідэяў.

Любоўю да народнай творчасці, да культуры народа прасякнуты яркія дэкаратыўныя творы А. Сіранкі.

Любоў да роднай зямлі, да яе людзей, да нашага сучасніка — тое, што аб'ядноўвае творчасць усіх чатырох мастакоў.

Аб гэтым гаварыў на адкрыцці выставак старшыня Саюза мастакоў БССР В. Пратасеня. Ён павіншаваў юбіляраў і ўручыў ім памятныя адрасы.

У НАШЫХ ЛІТОЎСКІХ СЯБРОЎ

ПАДРЫХОТКА ДА СЯТА ПЕСНІ

У будучым годзе ў Літве адбудзецца традыцыйнае рэспубліканскае свята песні. Зараз ідзе актыўная падрыхтоўка да яго. У свяце песні разам з дарослымі прымуць удзел школьнікі і нават самыя юныя спевакі і танцоры з дзіцячых садоў. Усяго ў святочнай праграме выступіць дзесяць тысяч дзяцей. Ды і наогул дзве трэці часткі ўдзельнікаў свята складзе маладзё. Шырока будзе прадстаўлена самадзейнасць студэнтаў, навучэнцаў тэхнікумаў і вучылішчаў.

Свята будзе складацца з дня песні, дня танца і дня народных ансамбляў. Назначаны мастацкія кіраўнікі свята. Гэта — народны артыст СССР Ю. Лінгіс і народныя артысты рэспублікі В. Бартусявічус і К. Кавяцкас.

РАДЫЁТЭЛЕВІЗІЙНЫ ЦЭНТР

Будаўніцтва радыётэлевізійнага цэнтра пачалося ў сталіцы Савецкай Літвы — Вільнюсе. На ўзвышшы ў жылым масіве Каралінішкас узводзіцца 326-метровая жалезабетонная вежа. Радыётэлевізійная станцыя ўступіць у строй у 1977 годзе. Стане магчымым прыём трох тэлевізійных праграм, палепшыцца якасць адлюстравання, значна расшырыцца зона ўпэўненага прыёму. Радыёвяшчанне атрымае магчымасць весці перадачы па чатырох праграмах.

НА ГАСТРОЛІ

У ПАЎДНЭВУЮ АМЕРЫКУ

Калектыў Вільнюскага лялечнага тэатра выехаў на трохмесячныя гастролі ў Паўднёвую Амерыку. За гэты час літоўскія артысты выступіць у Гандурасе, Сальвадоры, Нікарагуа, Панаме, Венесуэле, Калумбіі, Перу, Балівіі і Аргенціне. Тэатр пакажа спектакль для дарослых «Чортаў млын» І. Штока і два спектаклі для дзяцей — «Заечья школа» П. Манчава і «Эгле — каралева вужоў» С. Нерыс. Першыя дзве пастаўкі пойдуць на іспанскай мове. У фее тэатраў будучы дзейнічаць фотастаўкі «Вільнюс — сталіца Савецкай Літвы» і «Росквіт культуры ў Літоўскай ССР».

ПРАПАНОЎБАЕ «ДАВАНА»

Прадукцыя прадпрыемстваў па вытворчасці мастацкіх вырабаў і сувеніраў рэспубліканскага аб'яднання «Давана» карыстаецца вялікай папулярнасцю сярод пакупнікоў. Вырабы літоўскіх умельцаў адпраўляюцца ў многія гарады краіны, а таксама за мяжу.

Калектывы аб'яднання распрацоўваюць новыя віды сувеніраў. З пачатку сёлетняга года, напрыклад, асвона звыш 300 арыгінальных навінак з янтару, дрэва, металу, ільну.

Надзўна партыя вырабаў мастацкай керамікі адпраўлена ў Чэхаславакію, сувеніры з металу накіраваны гандлёвым фірмам Польшчы і Фінляндыі.

САЛІГОРСК — СТАЛІЦА ГАРЦЯКОЎ

Вось такі ён сёння, Салігорск — горад мужных і працавітых людзей, горад шахцэраў, якія здабываюць цудоўны чырвоны камень — сільвініт, соль зямлі, як яго называюць.

Кожны дзень адсюль ва ўсе канцы краіны ідуць эшалоны з калійным угнаеннем. Сёлета, у вызначальным годзе пяцігодкі, салігорскія шахцэры рашылі выдаць на-гара дадатковыя тысячы тон сільвініту, каб яшчэ лепш радзіла наша зямля, багацей станаўлася наша жыццё.

На здымках нашага фотакарэспандэнта Анатоля Каляды толькі некалькі чалавек са шматтысячнай гвардыі салігорскіх працаўнікоў.

Леанід Калінін. Бригадзір. Кавалер ордэна Леніна. У Салігорск прыехаў, калі горад толькі закладваўся. Будаваў першую шахту, потым стаў машыністам падземнага камбайна, бригадзірам.

А гэты хлопцы з яго бригады — Іван Жукавец, Васіль Бабкоў, Іван Курільчык і Іван Антановіч.

— ВІЦЕБСКУ — ТЫСЯЧА ГАДОЎ —

Гарады, як людзі, — у кожнага сваё аблічча. І гэты горад па-над Заходняй Дзвіной не збытгеш ні з якім іншым...

Віцебск. Праплыло-сплыло дзесяць яго стагоддзяў. Але ён, наш Віцебск, малады сэрцам горад-працаўнік.

У гэтыя юбілейныя дні ўяўленне міжволі пераносіць нас у сіваю мінуўшчыну, у маленечкае селішча нашых продкаў крывічоў на берагах Віцьбы. Адтуль пайшло горадае імя — віцябляне. І сёння, з вышынні гадоў аглядаючы гісторыю свайго горада, ім ёсць чым ганарыцца. Былі ва ўсе часы простыя людзі Відбеска, Відзбеска, Віцпеска, Віцьбеска, Віцебска людзьмі працавітымі, мужнымі патрыётамі.

Але ёсць у горада над Дзвіной яшчэ адна дата нараджэння — 26 чэрвеня 1944 года. Дзень вызвалення яго ад чорнай фашысцкай навалы. Заможны, прыгожы Віцебск, якім ён стаў з гады Савецкай улады, быў амаль цэлкам разбураны, спелены гітлераўскімі захопнікамі. Дзякуючы слаўным працавітым рукам і светламу розуму чалавечаму новы горад вырас на месцы былых папалішчаў.

Фотаздымак, які мы сёння змяшчаем, расказвае толькі пра адзін з куткоў адраджанага Віцебска. Але і па ім можна меркаваць, які сёння горад. З шырокімі праспектамі, што глядзяцца ў павольную плынь ра-

кі, бібліятэкамі і канцэртнымі заламі, інстытутамі і палацамі культуры.

Сучасны Віцебск — адзін з самых буйных эканамічных і культурных цэнтраў Беларусі. Ва ўсёй краіне, дзалека за яе межамі ведаюць прадукцыю яго дыянавога камбіната, панчэшна — трыкатажнай фабрыкі «КІМ», станкабудзўнічага завода імя Кірава, завода заточных станкоў, заводаў радыёдэталей, трактарных запчастак і многіх іншых прадпрыемстваў.

Рабочыя Віцебска, як і ўсе працоўныя Беларусі, натхнёныя гістарычнымі рашэннямі XXIV з'езда КПСС, паспяхова штурмуюць рубяжы пяцігодкі. Сот-

ні і сотні працаўнікоў тут ужо выканалі свае асабістыя пяцігадовыя планы.

...На высокім беразе Заходняй Дзвіны стаіць манументальны будынак з калонамі. Кожны вечар сюды прыходзяць сотні віцяблян, гэсцей горада. Беларускі драматычны тэатр імя Якуба Коласа — адзін са старэйшых тэатраў рэспублікі — вось ужо колькі дзесяцігоддзяў радуе сваім высокім мастацтвам.

Культура, навука, мастацтва — пэўнаўладныя гаспадары горада. Некалі, да рэвалюцыі, з усіх навуковых і культурных устаноў тут было дзве гімназіі, два двухкласных павятовых вучылішчы, пяць бібліятэк ды адна чытальня.

Цяпер у Віцебску каля паўсотні агульчаадукацыйных школ, восем тэхнікумаў і вучылішчаў, чатыры вышэйшыя навуковыя ўстановы. Тут самая вялікая ў рэспубліцы збласналі бібліятэка імя У. І. Леніна, заснаваная ў 1925 годзе, 55 масавых бібліятэк, 9 кінатэатраў, 2 музеі.

...Павольна коціць свае хвалі Заходняя Дзвіна. Многае пазбычыла яна за свой век. А ўбачыць яшчэ больш. Убачыць многа радэсці і шчасця. Квінець гораду на яе берагах, гораду, што ступіў у сваё другое тысячагоддзе.

Пра Віцебск архітэктурны чытайце на 12-ай старонцы.

Такі ён, сённяшні Віцебск.

Фота Н. АКИМОВА і А. ЦЕРЛЮКЕВИЧА. (БЕЛТА).

В Я Л І К І ІНТЭРНАЦЫЯНАЛЬНЫ

ПРАЙШЛО сорак гадоў з таго часу, калі дэлегацыя беларускіх пісьменнікаў прыбыла ў Маскву на Першы Усесаюзнага з'езд савецкіх пісьменнікаў, які павінен быў адкрыцца ў пачатку жніўня 1934 года. Але старшыня Аргкамітэта Саюза пісьменнікаў Аляксей Максімавіч Горкі, які з'яўляўся асноўным дакладчыкам на з'ездзе, нешта быў нездаровы, і адкрыццё з'езда з дня на дзень адкладвалася.

17 жніўня, у дзень адкрыцця з'езда, калі будынак Калоннай залы сабраўся тысячы чытачоў. Усім хацелася пабачыць пісьменнікаў Саветаў Саюза, якія былі запрошаны гасцамі на з'езд.

На белых калонах залы былі развешаны партрэты класікаў сусветнай літаратуры. Усе ўглядаліся на трыбуну, на якой павінен быў з'явіцца Аляксей Максімавіч. Праходзяць даўгія хвіліны чакання. Усім хочацца хутчэй пачуць яго голас, увабраць і захаваць у душы назаўсёды яго мудрыя класічныя словы аб лёсе нашай літаратуры.

Нарэшце зала грывнула воплескамі прысутных. Горкі трохі сарамліва, павольным рухам узятай рукі адказвае на гарачыя прывітанні. У прэзідыуме з'езда — сакратар ЦК ВКП(б) А. А. Жданаў, Аляксей Талстой, Аляксей Новікаў-Прыбой, Янка Купала, Якуб Колас, Аляксандр Фадзееў, Ямары Віртанен, Джамбул, Сулейман Стальскі, Уладзімір Стаўскі і іншыя.

Прыцхла і замерла зала. Толькі чужы голас Аляксея Максімавіча, які часта спыняецца, каб глуха аднашляцца. «З годдасцю і радасцю, — кажа ён, — адкрываю першы ў гісторыі свету з'езд літаратараў Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, які ахоплівае ў сваіх межах 170 мільёнаў чалавек...»

Аляксей Максімавіч даў трэпаную і правільную характарыстыку літаратуры папярэдніх стагоддзяў і на прык-

ладах паказаў, як лепшыя майстры мастацкага слова змагаліся за праўдзівую дасканаласць вобраза, за працоўку кожнай дэталі свайго твора. Слухалі яго і адчувалі, як мала яшчэ намі зроблена і як упарта і многа нам трэба працаваць над мастацкай праўдзівасцю нашай творчасці, як высока ценіць чытач нашы творы, іншы раз нават тады, калі яны такой ацэнкі не заслугоўваюць.

На з'ездзе былі заслушаны і абмеркаваны даклады прадстаўнікоў украінскай, беларускай, грузінскай, армянскай, туркменскай, таджыкскай і татарскай літаратуры, даклады аб паэзіі, паэтыцы і задачах паэтычнай творчасці ў СССР, аб дзіцячай літаратуры, драматургіі. У спрэчках выступілі Л. Ляонаў, Ф. Гладкоў, І. Мінітэнка, Л. Собалеў, Я. Колас, А. Фадзееў, М. Лынькоў, Д. Бедны, А. Карняйчук, А. Александровіч, А. Безыменскі і многія іншыя. Асабліва гарачыя спрэчкі былі аб паэзіі, пытанне пра майстэрства ставілася ва ўсю шырыню. Узняць на вышэйшую ступень напал нашай паэзіі, зрабіць яе вострай зброяй класавай барацьбы ў вялікім пераможным сацыялістычным будаўніцтве — з такімі рашучымі патрабаваннямі выступілі дэлегацы паэтычнага цэха.

Упершыню пісьменнікі Саветаў Саюза ўсіх нацыянальнасцей гаварылі аб адзіным патоку савецкай літаратуры, якая пад кіраўніцтвам партыі павінна ісці ў нагу з жыццём, пазбаўляючыся назаўсёды групаўшчыны і крытыканства, якія перашкаджалі ў творчай працы.

Праз далёкія напластаванні суровых гадоў я зноў заглядаю ў Калонную залу, дзе адбываецца Першы з'езд. Вось побач з нашай дэлегацыяй, з правага боку, сядзіць рэвалюцыйны паэт Іганес Бехер і размаўляе з

вядомым пісьменнікам Оскар-Марыя Графам. Слухаючы гарачыя выступленні дэлегатаў, яны робяць занадтокі ў бланках. З левага боку размясціліся дэлегацы Сярэдняй Азіі. Сярод еўрапейскіх гарнітураў сямтам відзён квінцсты халат таджыка альбо ферганскага стракатая цюбецка ўзбека. Вілі Брэдэль стараецца весці размову з смуглявымі камсамолкамі — жанчынамі, якія ўжо даўно забылі чорную чадру нявольніцтва. Рускія, грузіны, украінцы, беларусы, узбекі, таджыкі — прадстаўнікі ўсіх нацыянальнасцей Саветаў Саюза ўпершыню сабраліся на з'ездзе. Гэта брацкая сям'я, гэта кангрэс літаратуры, сацыялістычных па зместу і нацыянальных па форме. Вось Аляксандр Безыменскі знайшоў сярод дэлегатаў сваіх аднагодкаў — украінскіх, дагестанскіх, беларускіх і грузінскіх сяброў. Сярод іх Егіш Чарэц, Міхаіл Святлоў, Андрэй Александровіч, Пятрусь Броўка. Яны ўспамінаюць пра гады свайго літаратурнага юнацтва, пра тое, як сумесна праца і змаганне за росквіт савецкай паэзіі з'ядналі іх у адну баявую літаратурную кагорту. Словы Максіма Горкага, выказаныя ў яго дакладзе: «Неабходна выданаць на рускай мове зборнікі бягучай прозы і паэзіі нацыянальных рэспублік і абласцей, у добрых перакладах» — успрыняты дэлегатамі з'езда як першачарговая задача, якая будзе садзейнічаць інтэрнацыянальным узамасувязям нашых літаратур.

— Трэба перакладаць і літаратуру для дзяцей, — вышэй Аляксей Максімавіч.

Як заклік партыі, прагучалі заключныя словы выступлення сакратара ЦК ВКП(б) тав. Жданава, які гаварыў аб нашых асноўных задачах — мастацкім словам перабудоўваць псіхалогію шырокіх мас.

З вялікай увагай праслухаў з'езд выступленні замежных пісьменнікаў. Мы чулі выступленні В. Брэдэля, Л. Арагона, І. Бехера, Ж. Р. Блока, Д. Джэрманета, Ф. Вольфа і іншых. У сваіх прамовах яны выказалі радасць, што з высокай трыбуны з'езда маюць магчымасць перадаць шчырае прывітанне савецкім пісьменнікам ад прагрэсіўнага чытача замежных краін, які з несаабнай увагай сочыць за савецкай літаратурай.

Дэлегацы з'езда былі гарача сустрэты чытачамі. Іх вталі байцы Чырвонай Арміі, прадстаўнікі буйнейшых заводаў Масквы і калгасаў. Своеасаблівым па сваёй урачыстасці было прывітанне савецкіх піянераў. Яны запоўнілі залу і засыпалі яе кветкамі. Зала і прэзідыум з'езда застрапанелі ад белых палітоў і агніста-чырвоных гальштукі. Чуліся бадзёрыя піянерскія песні і нястрымныя рытмы піянерскага барабана. Прывітальныя словы былі перапоўнены юнацкай цеплынёй і гарачай любоўю да сваёй савецкай літаратуры. Я наглядаў, як ад вялікага наплыву радасных пачуццяў Аляксей Максімавіч Горкі раз-пораз белай хусцінчай выцраў няпрошаную слезу. У гонар Першага ўсесаюзнага з'езда пісьменнікаў рабочыя Масквы наладзілі ў парк культуры і адпачынку вялікае ўрачыстае свята. Тысячы чытачоў сустрэліся з дэлегатамі з'езда ў зялёным театры. Парк адпачынку грывеў аркестрам і зліхацеў агнямі фейерверкаў. З чытай твораў выступалі пісьменнікі і паэты ўсіх нацыянальнасцей. Разам з Янкам Купалам, Якубам Коласам чыталі вершы Андрэй Александровіч, Пятрусь Броўка, Міхась Чарот, Міхал Галодны, Сямён Кірсанаў, Аляксандр Жараў. Асабліва гарача вталі слухачы мудрага дзядулю, дагестанскага паэта Сулеймана Стальскага, аб творчасці якога так узнёсла на з'ездзе гаварыў у сваім дакладзе Максім Горкі. Гэта была ўрачыстасць аднаўлення сацыялістычнай культуры ўсіх нацыянальнасцей, аднаўлення пісьменніка і чытача.

У перапынках паміж пасяджэннямі з'езда мы пабывалі

ў гасцях у авіяканструктараў Масквы, яны прапанавалі зрабіць экскурсію над Масквой на агітацыйным самалёце «Праўда». Упершыню мы ўбачылі Маскву з вышнін птушынага палёту. Самалёт вялі выдатныя лётчыкі, на грудзях у якіх ззялі ордэны за вялікае майстэрства лётнай справы.

Тым часам з'езд падышоў да свайго завяршэння. На заключным пасяджэнні з'езд зацвердзіў Статут Саюза савецкіх пісьменнікаў і абраў кіруючыя органы. У склад праўлення ССП ад пісьменніцкай арганізацыі Беларусі ўвайшлі: Янка Купала, Якуб Колас, Міхась Клімковіч, Ізі Харык, Андрэй Александровіч. З заключным словам па сваёму дакладу выступіў Аляксей Максімавіч Горкі. У час работы з'езда беларуская дэлегацыя пісьменнікаў сустрэлася з супрацоўнікамі рэдакцыі газеты «Правда». Пісьменнікі падыліліся ўражаннямі ад з'езда, расказалі аб сваіх творчых планах. Было распрацавана і абмеркавана пытанне далейшай сувязі і супрацоўніцтва пісьменнікаў у газеце на далейшы час. На сваіх старонках «Правда» змясціла рэпартаж аб гэтай сустрэчы і адзімак.

І нарэшце 1-га верасня ўсіх дэлегатаў з'езда падхапіла хваляй урачыстасці і бурлівым разлівам песень маладой, першай у свеце сацыялістычнай радзімы... Усюды сцягі, кветкі, мелодыі нястрымнага камсамольскага юнацтва. Красная плошча сталіцы спраўляла XX міжнародны юнацкі дзень. Сотні тысяч юнакоў з рознакаляровымі ліхтарыкамі, аркестрамі і песнямі з усіх канцоў сталіцы Масквы рушылі на плошчу. Пражэктары святлялі радасныя маладыя твары, зыркля агністыя вочы юнакоў. Дэлегацыя з'езда пісьменнікаў заняла ганаровае месца каля Маўзалея, каб наглядзець за трыумфальнай дэманстрацыяй нашай маладосці. Паэт Уладзімір Лугаўскай, які стаў «побач са мною, усхвалявана сказаў: «Эта событие наша мечта, это будущее среди нас».

Мікола ХВЕДАРОВІЧ.

НАШЫ ІНТЭР'Ю

«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА», 1975

Нямала кніг атрымалі беларускія чытачы, ды і не толькі беларускія, з грыфам «Мастацкая літаратура». Аб справах выдавецтва, яго планах на наступны год расказвае дырэктар, вядомы беларускі пісьменнік Мікола Ткачоў:

— Сёлета адзначаецца 40-годдзе ўтварэння Саюза пісьменнікаў СССР і Саюза пісьменнікаў БССР. Ужо ў тым, што было створана наша спецыялізаванае выдавецтва, відаць клопаты Камуністычнай партыі і Саветаў Саюза ўрада аб развіцці мастацкай літаратуры. З кожным годам павялічваецца колькасць кніг, паліпшаецца якасць твораў, іх мастацкае афармленне.

Вось некалькі лічбаў. У 1973 годзе было выпушчана 214 кніг агульным тыражом 6,8 мільёна экзэмпляраў. У наступным выйдзе 220 назваў. Тыраж — 7,5 мільёна экзэмпляраў.

Прыемна, што сёлета выходзіць дзве кнігі дэлегата І Усесаюзнага з'езда пісьменнікаў, народнага паэта БССР, лаўрэата Ленінскай прэміі П. Броўкі.

У першую — «Газмова з камісарам» увайшла аповесць і апавяданні, якія прысвечаны станаўленню Савецкай улады, моладзі, якая актыўна змагалася за новае жыццё.

«І днём і ноччу...» — зборнік новых вершаў П. Броўкі. Гэта лірычны роздум паэта аб Радзіме, лёсах людзей.

З ліку кніг дэлегатаў гэтага з'езда можна таксама назваць два тамы збору твораў народнага пісьменніка БССР К. Крапівы. На рускай мове выйшлі «Векапомныя дні» народнага пісьменніка БССР М. Лынькова і двухтомнік выбраных твораў М. Хведаровіча.

Літаратары нашай рэспублікі, адзначаючы саракагадовы юбілей Саюза пісьменнікаў СССР, прапаноўваюць выдавецтву нямала твораў, у якіх паказваюць веліч нашых здзяйсненняў, духоўнае багацце і прыгажосць савецкага чалавека, яго пагрыятызм і інтэрнацыяналізм.

— Мікола Гаўрылавіч, якія кнігі прозы прапануе выдавецтву ў наступным годзе?

— «І прыйдзе час...» — новы раман вядомага беларускага пісьменніка М. Машары У гэтым творы паказаны лёс беларускага сялянства ў тыя цяжкія гады, калі частка рэспублікі знаходзілася пад уладай белапаліякаў. Нядоўгім было волянае жыццё пасля вызвалення, бо хутка пачалася Вялікая Айчынная вайна. Мікола Задарожны, галоўны герой рамана, разам са сваім сябрам Але-

сем пайшоў абараняць Радзіму.

Кніга А. Адамовіча, Я. Брыля, Ул. Калесніка «Я з вогненнай вёскі» вельмі арыгінальная, па сваёму жанру — дакументальна-мастацкая. У аснову яе пакладзены запісы ўспамінаў ахвяр і сведкаў злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў на часова акупіраванай тэрыторыі Беларусі. Пасля беларускага выдання гэта кніга выйдзе ў 1975 годзе на рускай мове.

Творы В. Быкава добра вядомы ў нашай краіне і за мяжой. Савецкі чалавек на вайне, яго маральная сіла і стойкасць — гэтай тэме пісьменнік прысвяціў і сваю новую аповесць «Воўчая зграя», якая выходзіць асобнай кнігай.

Бяспрыкладны гераізм мінчан у гады Вялікай Айчынай вайны, драматызм падзей, якімі завяршаецца вызваленне Мінска, — аснова аповесці І. Новікава «Да святання блізка».

Тэма вайны знайшла сваё раскрыццё ў аповесці-хроніцы Ул. Дамашэвіча «Порахам пахла зямля», аповесці А. Ус і А. Уладзіміравай «На семнацатым кіламетры». Новы раман «Пасля смерчу» Ул. Федасенка прысвяціў пасляваеннаму жыццю беларускай моладзі.

Шмат твораў пра нашага сучасніка. Дзве аповесці увайшлі ў новую кнігу А. Адамовіча. Першая — «Апошні водпуск» расказвае пра ўрача-анкалага, які праводзіць небяспечны эксперымент над самім сабой. «Асія» — гісторыя кахання, каханя няпростага. Галоўная гераіня твора не можа зразумець людзей, што жывуць з ёй побач, бо ў яе складаны характар. Аповесць гэта — аб чалавечым таленце «рабіць адзін аднаго шчаслівым».

Адным з галоўных герояў рамана Э. Ялугіна «Астравы» з'яўляецца беларускі юнак, які з атрадам студэнтаў-добраахвотнікаў прыехаў у Алжыр адразу пасля заканчэння вызваленчай вайны супраць французскіх каланізатараў, каб дапамагаш адбудоўваць мірнае жыццё.

На тэмы сучаснасці напісаны раманы Л. Гаўрыліна «Не магу без цябе», І. Мяла «Спакушэнне Гарпіны», аповесці Э. Ярашэвіча «Практыка ў Вербічах», аповесці і апавяданні А. Жука «Паліванне на старых азёрах».

З іншых кніг хацелася б назваць аповесці М. Гроднева «Што скажучь людзі», С. Грахоўскага «Ранні снег», Э. Скобелева «Цуд кахання».

У зборніку «Радзімы сыны» сабраны апавяданні, нарысы і вершы аб мірных буднях Савецкай Арміі.

— Гэта новыя кнігі прозы... Але ж па-ранейшаму будзь выходзіць серыі, зборы твораў, выбранае...

— У серыі «Беларускі раман» выйдуць: «Птушкі і гнёзды» Я. Брыля, «Сотая маладосць» У. Карпава, «Сасна пры дарозе» І. Навуменкі, а ў перакладзе на рускую мову «Плач перапёлкі» І. Чыгрынава. Папоўніцца і серыя «Бібліятэка беларускай прозы». Выдаецца «Выбранае» Л. Арабей, «Выбраныя апавяданні» М. Зароўкага, «Выбранае» В. Хомчанкі. Двухтомнікі падрыхтавалі вядомыя нашы празаікі Я. Скрыган і А. Пальчэўскі.

Выйдуць апошнія, сёмы і восьмы, тамы збору твораў К. Чорнага, чарговыя — Я. Коласа і К. Крапівы.

— Калі ласка, Мікола Гаўрылавіч, раскажыце пра кнігі паэзіі...

— Падысчыкі атрымаюць першы том новага, сямітомнага, збору твораў народнага паэта БССР, лаўрэата Ленінскай прэміі П. Броўкі. Выйдуць таксама другі і трэці тамы пяцітомнага збору твораў народнага паэта БССР А. Куляшова. Аднатомнікі падрыхтавалі Р. Бародулін, А. Дракахруст, В. Зуёнак, Н. Кіслік.

Шмат і кніг паэзіі, якія выдаюцца ўпершыню.

Кніга М. Лужаніна «Як нараджаўся новы свет» — справаздача сучасніка перад будучыняй: расказ аб тым, як рос, мацаваўся савецкі чалавек.

Паэтычная творчасць А. Астрэйкі добра вядома чытачам. Зборнік «Цвіці, ве-

ШТО ХВАЛЮЕ сёння перш-наперш беларускіх пісьменнікаў, якім тэма яны аддаюць свой талент, агонь душы? У апошнія гады яны часцей звяртаюцца да паказу жыцця сённяшняга рабочага класа, даследуюць працэс фарміравання характару савецкага чалавека. З гэтай мэтай сёлета быў арганізаваны праўдлівым Саюза пісьменнікаў БССР і «Літаратурнай газетой» круглы стол, на якім абмяркоўваўся вобраз маладога сучасніка эпохі навукова-тэхнічнай рэвалюцыі.

Пастарычныя рашэнні і XXIV з'езда КПСС заклікаюць савецкіх літаратараў ісці ў нагу з жыццём, глыбока ўсебакова вывучаць сацыялістычную рэчаіснасць, мапаваць сувязі з вытворчымі калектывамі, значнасць чаго добра разумеюць і беларускія пісьменнікі. Яны едуць на будоўлі дзевятай пяцігодкі, сустрэкаюцца з рабочымі і калгаснікамі, савецкай інтэлігенцыяй. Толькі за сем месяцаў сёлета года па лініі Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР праведзена 5.250 выступленняў перад чытачамі. Разам з рэспубліканскім Саветам прафсаюзаў і ЦК ЛКСМБ распрацаваны планы выездаў на будоўлі дзевятай пяцігодкі.

На Магілёўскім камбінаце сінтэтычнага валакна пабывалі Е. Лось, А. Пысін, П. Шаццёркаў; на Гродзенскім — В. Мыслівец і М. Малаўка. Магілёўскі камбінат шаўковых тканін наведаў Д. Сімачонавіч. Мазырскі нафтаперапрацоўчы камбінат — М. Гроднеў, Л. Прокша. На розных прадпрыемствах пабывалі Я. Скрыган, М. Аўрамчык, П. Макаль, А. Лойка, В. Рагойша. Вынік гэтых паездак — творы, што а'явіліся ў рэспубліканскім друку.

Так, Л. Прокша напісаў нарыс «Да сустрэчы ў Крыніцы». В. Мыслівец расказаў пра Героя Савецкай Айчыннай вайны Ул. Піскуна, а М. Гроднеў — пра мазырскіх нафтабудаўнікоў. З новымі вершамі выступілі Е. Лось, А. Вярцінскі, П. Макаль, А. Лойка і іншыя.

Вялікую работу праводзяць беларускія пісьменнікі па культурнаму шэфству на сялом. На працягу года ў

ПІСЬМЕННІК І ЧЫТАЧ

вёсках праведзена 1974 выступленняў, на якіх прысутнічала каля 50 тысяч чалавек. Найбольш актыўна наведваюць сельскіх працаўнікоў К. Цвірка, М. Аўрамчык, М. Гарулёў, М. Гамолка, А. Вольскі, Г. Шутэнка, М. Хведаровіч.

Апрача таго, за гэты перыяд (з 15 ліпеня 1973 па 15 ліпеня 1974) у калгасах, саўгасах, сельскіх школах рэспублікі адбыліся 144 канферэнцыі чытачоў з удзелам пісьменнікаў. Цікава прайшлі канферэнцыі па кнігах М. Гамолкі «Дзядзінна ішла па вайне», У. Карпава «Нямігі крывавага берагі», А. Адамовіча «Хатынская аповесць», А. Кобец-Філімонавай «Жаваранкі над Хатынню».

У апошні час Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР пачало праводзіць аўтарскія вечары на радзіме пісьменнікаў. Зместоўным быў вечар ў вёсцы Пясочнае на Капыльшчыне, каля святкавалася 70-годдзе з дня нараджэння паэта-песенніка А. Русака. На ўрачыстасці па запрашэнню Капыльскага РК КПБ прыехалі перадавікі калгасаў і саўгасаў. Яны сустрэліся з пісьменнікамі А. Русаком, С. Грахоўскім, І. Грамовічам, У. Карызнам. Выступілі артысты.

Такі ж вечар адбыўся на Навагрудчыне, дзе адзначаўся 50-гадовы юбілей паэта Г. Шутэнка. Юбіляра віталі В. Зуб, Ю. Голуб, артысты В. Шутава і Л. Шурлап.

Урачыста адзначалі юбілей М. Хведаровіча, П. Глебкі, І. Гурскага, Р. Мурашкі на іх радзіме. Для ўдзелу ў святах выязджалі В. Вітка, А. Васілевіч, М. Хведаровіч, Я. Скрыган, М. Гамолка.

Сапраўдным святам дружбы і супрацоўніцтва братніх народаў — беларускага і літоўскага — былі Дні культуры Савецкай Літвы ў Беларускай ССР, якія праходзілі ў славяцкім сёлета года.

Важнай падзеяй у культурным жыцці стала сёлета і яшчэ адно мерапрыемства — Тыдзень дзіцячай кнігі. На працягу яго пісьменнікі зра-

білі 208 выступленняў.

Асабліва плённа бюро праправавала ў перыяд падрыхтоўкі да 30-годдзя з дня вызвалення рэспублікі ад фашысцкіх захопнікаў. Адбылося каля дзюж з паловай тысяч выступленняў пісьменнікаў, праведзены шматлікія чытанні канферэнцыі. Так, у бібліятэцы МТЗ адбыўся дыспут па кнізе А. Адамовіча «Хатынская аповесць» з удзелам крытыка Р. Бірозкіна. Канферэнцыі па кнізе У. Карпава «Нямігі крывавага берагі» праведзены ў аўтамеханічным тэхнікуме, у ППТ-12 і 31, на расорным заводзе. На іх прысутнічаў і выступіў аўтар.

На трактарным заводзе разам з беларускімі пісьменнікамі выступіў генерал-майор В. Рабаў, намеснік начальніка Васневідата, а таксама вядомы паэт-песеннік М. Дарызо. В. Рабаў сустраўся з воінамі Савецкай Арміі. Вялікі літаратурны ранішнік адбыўся ў Доме афіцэраў. Вёў яго народны пісьменнік БССР І. Мележ.

Праведзены таксама канферэнцыі чытачоў па кнігах І. Чыгрынава «Плач перапёлкі», Н. Рыдзевскага «Парашуты на дрэвах». Адбыліся

выступлення на тэму «Радок, абарваны куляй». У іх удзельнічалі М. Аўрамчык, М. Аляксееў, А. Астрэйка, П. Прыходзька.

У Мінску, а таксама ў навакольных вёсках праходзілі сустрэчы з сынам легендарнага дзеда Талаша Змітраком, правобразам Панаса з аповесці Якуба Коласа «Дрытва».

29 чэрвеня пасля мітыngu-маніфестацыі ля Кургана Славы, прысвечанага 30-годдзю вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў, выступалі і пісьменнікі А. Грачанікаў, Р. Барадулін, М. Аўрамчык, І. Васілеўскі, А. Вярцінскі, Е. Лось, П. Макаль, У. Паўлаў, І. Калеснік. Урачыста сёлета адзначаны дзень нараджэння народнага паэта БССР Янкі Купалы. На яго радзіме ў Вязьніцы на сямітысячным мітынгу выступілі Е. Лось, М. Хведаровіч, А. Байко, М. Татур.

Глыбокае веданне жыцця народа — зарука поспеху пісьменніка. Вось чаму беларускія літаратары паездкі па краіне і выступлення перад працоўнымі лічаць важнай часткай сваёй творчай работы, сваім кроўным абавязкам. У апошні час на гра-

мадскіх пачатках перад работнікамі міліцыі Барысава выступілі С. Майхровіч і М. Чарняўскі, а перад настаўнікамі і выкладчыкамі беларускай мовы і літаратуры з Беластоцкага ваяводства, якія гасцявалі ў Беларусі, — А. Вярцінскі, Р. Барадулін, У. Караткевіч, М. Татур, А. Кулакоўскі, Р. Шкраба, А. Махнач, Г. Бураўкін. Адбыліся і іншыя выступлення.

Бюро прапаганды праводзіць і абменныя выступлення. У братнюю Украіну выязджалі К. Цвірка, А. Махнач, І. Кляз, В. Шымук, І. Калеснік, А. Кучар, А. Русак. А да нас прыежджалі А. Жолдан, М. Сом і артысты-чытальнікі Н. Крукава і Н. Мілотэнка з Украіны, П. Прыходзька прымаў удзел у Днях савецкай літаратуры ў Цюменскай вобласці, у Комі АССР пабываў М. Аўрамчык. Гасцяваў у Мінску ніўскі паэт Ул. Сангі.

Выконваючы рашэнні і XXIV з'езда КПСС, савецкія пісьменнікі выбіраюць героям сваіх кніг нашага сучасніка — чалавека працы, таму ўсямерна ўмацоўваюць сувязі з працоўнымі горада і вёскі, выходзяць на парадні край змагання за камуністычную будучыню.

Віктар ДАЙЛІДА,
намеснік дырэктара Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР.

У 1960 годзе пасляхова прайшлі Дні беларускай літаратуры ў Латвійскай ССР. На здымку: у Рызе сустрэліся беларускі і латышскія пісьменнікі: Я. Брыль, Д. Зігмантэ, Р. Сабаленка, Е. Лось, М. Калачынскі, А. Вялюгін, Ю. Ванак. Фота У. КРУКА.

рас» — новая кніга аўтара. У яго ўвайшлі лірычныя вершы, напісаныя ў апошнія гады.

У новую кнігу А. Вярцінскага ўвайшлі вершы паэта і пэмы «Начны бераг», «Сіняя раніца — чорныя птушкі», «Марская стыхія». Чытачы знойдуць у іх роздум аб сэнсе жыцця, аб высокім прызначэнні, прымаць удзел у паўсядзённых справах.

Выходзяць таксама кнігі А. Вольскага, А. Грачанікава, Г. Казака, Я. Крупенкі і іншых паэтаў.

— Мікола Гаўрылавіч, чытачы заўсёды з задавальненнем чакаюць сустрэчы з новымі аўтарамі. А хто выдае першыя кнігі ў наступным годзе?

— Цікавай, як заўсёды, будзе серыя «Першая кніга паэта». Сярод аўтараў яе В. Гардзей, Н. Загорская, Э. Зубрыцкі, М. Кулінковіч, Г. Пашкоў, Л. Філімонава, а таксама паэты, якія пішуць па-руску: Г. Бубноў, Л. Ганчарова.

У кнігу прозы вядомага мовазнаўцы Хв. Янкоўскага «Навелы» ўвайшлі кароткія абразкі, у аснову якіх пакладзены сапраўдныя факты. Амаль кожная навіла, замалеўка напоўнена любоўю да роднага слова.

Усеагульнаму чытачу вядома імя маладога празаіка А. Ждана. Яго аповесць «У час развітання» апавяданні «Клопаты», «Еўропа-Азія» і іншыя друкаваліся ў часопісах «Неман», «Юность»,

«Сибірские огни», «Молодая гвардия». Прысвечаны яны нашаму сучасніку, расказваюць аб станаўленні характараў маладых рабочых, аб сяброўстве, каханні. Творы А. Ждана ўвайшлі ў кнігу «У час развітання».

Цікава будзе пазнаёміцца і з А. Наўроцкім-празаікам. Аўтар гэты выдаў раней некалькі паэтычных зборнікаў, а вось у кнізе «Валун» змешчаны яго лепшыя апавяданні.

«Парваныя струны» — першая кніга І. Панчанкі. Малады аўтар расказвае аб сённяшняй вёсцы. Тэмы працы, каханні і сяброўства — у цэнтры аўтарскай увагі.

Першую кнігу «Неспакой» выдае і В. Рудава. У яе ўвайшлі аднайменная аповесць і апавяданні.

— Пасля таго, як было створана выдавецтва, узрасла цікавасць і да кніг па крытыцы і літаратуразнаўству. Шырэй прадстаўляюцца аўтары, павялічылася колькасць выданняў, палепшылася іх мастацкае афармленне. А чым, Мікола Гаўрылавіч, адметны будзе 1975 год?

— Думаю, што ўсіх зацікавіць зборнік літаратурных нарысаў, артыкулаў і публіцыстыкі народнага пісьменніка БССР, лаўрэата Ленінскай прэміі І. Мележа «Жыццёвыя клопаты». У зборніку сабраны артыкулы і выступлення пісьменніка па праблемах літаратуры за 25 гадоў творчай дзейнасці. Гэта і нарыс аб творчасці К. Чорнага,

і артыкулы, у якіх аналізуецца стан сучаснай беларускай літаратуры, а таксама артыкулы аб творчасці Ралана, Горкага, Караленкі.

«Душа народа — песня» — кніга ўспамінаў народнага артыста СССР, заслужанага дзеяча культуры БССР Р. Шырмы.

Кніга В. Бурана «Васіль Быкаў» — першае манаграфічнае даследаванне творчасці вядомага беларускага празаіка.

Выйдуць таксама новыя кнігі С. Александровіча «Кнігі і людзі», Я. Казека «Голас часу», С. Пятровіча «Колас і беларускі тэатр» і іншыя.

У тэматычным плане некалькі калектывных зборнікаў. Н. Ватацы склала зборнік «Шлях паэта». У яго ўвайшлі ўспаміны сучаснікаў Максіма Багдановіча, яго пісьмы, асобныя архіўныя знаходкі.

Успаміны рускіх, украінскіх, беларускіх пісьменнікаў, літаратуразнаўцаў, родных і блізкіх Янкі Купалы ўключаны ў зборнік «Такім ён быў». Выходзяць таксама зборнік «Мастак і сучаснасць», у якім разглядаюцца стан і праблемы развіцця многіх жанраў беларускага мастацтва і культуры.

— А што плануецца ў галіне перакладу?

— У зборніку «Далягляды», выданне якога ў далейшым стане штогадовым, будуць змяшчацца лепшыя творы пісьменнікаў братніх

савецкіх рэспублік, сацыялістычных краін, прагрэсіўных пісьменнікаў свету. У наступным годзе выходзіць першы выпуск. У ім усёбакова будзе прадстаўлена творчасць беларускіх перакладчыкаў.

У серыі «Паэзія народаў СССР» да 30-годдзя Перамогі над фашысцкай Германіяй выдаецца на беларускай мове «Маабіткі шытак» М. Джаліля. Выходзіць таксама «Выбранае» Д. Кугульцінава і зборнік «Сучасная паэзія Паўднёвай Асеціі», а з прозы — «Выбраныя апавяданні» Ус. Іванова і раман латышскага пісьменніка В. Сауліта «Дарога пад ясенямі».

Выданне маракладных кніг пашыраецца. І на працягу года выйдзе 25 назваў.

— Чытачы даўно прывычаліся да серыйных выданняў. А ці плануецца новыя серыі?

— «Паэзія працы» — адна з іх. Адкрываецца яна сельскімі апавесцамі Я. Сіпакова, якія выходзяць пад назвай «Крыло цыныні». Аднайменная аповесць расказвае аб беларускай вёсцы, якую нямецка-фашысцкія захопнікі разарылі ў гады вайны, аб яе пасляваенным жыцці. Падзеі падаюцца праз успрыманне хлопчына-падлетка, паштальёна, срагы. Другая аповесць «Мы ўсе з хат» прысвечана жыццю аднаго з багатых саўгасаў рэспублікі. «Чалавек на зямлі» — расказ аб людзях калгаса «Вальшавік» Аршан-

скага раёна Віцебскай вобласці.

У гэтай жа серыі выходзіць паэтычны зборнік «Люблю будзённы дзень». Кніга — своеасабліва анталогія беларускай паэзіі, якая ўслаўляе прыгажосць працы.

Другая серыя — «Слава твая, Беларусь». У ёй выйдзе аповесць Я. Драбінскага «Ад Гомеля да Эстрамадуры» і дакументальная аповесць А. Якімовіча «Кастусь Каліноўскі».

— Мікола Гаўрылавіч, калі ласка, некалькі слоў пра кнігі для дзяцей...

— Выйдуць другі і трэці тамы збору твораў вядомага дзіцячага пісьменніка Я. Маўра.

«Хто дапамагае сонцу» — новы зборнік вершаў і пэам беларускага паэта, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР В. Віткі.

У зборніку «Юнацтва» І. Калеснік расказвае аб гераізме беларускіх партызан у гады Вялікай Айчыннай вайны. Многія вершы прысвечаны роднай зямлі, апяваюць яе прыгажосць. Выходзяць таксама паэтычныя кніжкі М. Рудкоўскага, Ю. Свіры, Н. Галіноўскай, К. Камейшы і іншых.

З празаічных кніг выдаюцца зборнікі С. Міхальчука, А. Мімрыка, У. Шыцка...

Будзе выпушчана шмат кніг у прыгожым каларным афармленні для дашкольнай і малодшых школьнікаў.

Інтэр'ю ўзяў **А. МАРЦІНОВІЧ.**

ЯНЫ— 3 СЯМІДЗЕСЯТЫХ

СТАНАўЛЕННЕ асобы, яе духоўнае самавызначэнне, праверка надзейнасці прафесійных інтарэсаў і маральнай загартоўкі— гэтыя тэмы ў цэнтры ўвагі маладога нарысіста Аляксандра Харкевіча. Яго зборнік «У працы загартоўваецца юнацтва» ўключае ў сябе 17 нарысаў, кожны з якіх уключае працоўную долблесць маладых рабочых і іх настаўнікаў— ветэранаў. Праз усю кнігу чырвонай ніткай праходзіць ідэя непарыўнай сувязі пакаленняў.

Варта звярнуць увагу на шырокі дыяпазон творчых інтарэсаў нарысіста. Аўтар усхвалявана расказвае пра часлівы лёс чатырох выпускнікоў рамеснага вучылішча, якія з першых дзён самастойнай працы ў брыгадзе Мікалая Брэуса на Мазырскім дрэваапрацоўным камбінате былі акружаны бацькоўскімі клопатамі старэйшых сяброў («Чудесный сплав»). Паказваючы працоўныя подзвігі кіраўнікоў камсамольска-маладзёжнай комплекснай брыгады камуністычнай працы, якую ўзначальвалі ў розныя часы Пётр Блахін, Антон Уласевіч і Герман Смірноў, аўтар малюе працоўную біяграфію гераічнага калектыву полацкага «Нафтабуда» («Разлив»).

З захваленнем нарысіст апавядае пра тое, як малады слесарь-інструментальшчык Барысаўскага завода «Чырвоны металіст» Саша Кандрацьёў і Міша Чайкоўскі змагаюцца за права лічыць сябе паслядоўнікамі справы галоўнага механіка завода Аляксандра Міхайлавіча Сушаўскага, які загінуў у час фашысцкай навалы («Наследники Сушевекого»).

Не менш уражальна апісвае Харкевіч дзейнасць намесніка галоўнага канструктара Беларускага аўтазавода Івана Пятровіча Круцко, аўтара і выканаўцы незвычайнага самаходнага рэйса савакатнага самазвала «БелАЗ-548» на кірмаш у Лейпцыг, дзе грандыёзны «савецкі эк-

спанат» забяляў юбілейныя— тысячны медаль міжнароднай выстаўкі («Мамонт» ідет по Европе»). Шмат цёплых слоў гаворыцца ў адрас заслужанага будаўніка БССР, брыгадзіра тынкоўшчыкаў Фрола Фролавіча Арцёмскага, працоўны аўтограф якога пакінуты на многіх будынках роднай сталіцы («Фрол Фролыч»).

Героямі сваіх нарысаў А. Харкевіч выбірае прадстаўнікоў імяціных індустрыяльных цэнтраў рэспублікі: стрыжнёўшчыцу Мінскага трактарнага завода, дэпутата Вярхоўнага Савета БССР Ганну Рыгораўну Адашчык («На линии огня»), шліфоўшчыцу восьмага цэха Аршанскага завода лёгкага машынабудавання Галіну Дзямідаўну Сямашка-Шашкову («Друга чувства плечо...»), старшую прадаўшчыцу Жлобінскага прадуктовага магазіна, былую партызанку Лідзію Аляксандраўну Андрасаву («Так приказывает сердце...») і іншых вядомых у рэспубліцы ветэранаў працы.

Найбольш цікавы нарысіста праблема выбару жыццёвага шляху маладымі людзьмі. Пошукі свайго месца юнакі і дзяўчаты прадаўжаюць у вялікім рабочым калектыве. Таму аўтар свядома пераносіць свае назіранні з прадстартавых хваляванняў няюпытнага героя ў асяроддзе, дзе будні набываюць нязвычайную насычанасць і хуткасць, і ад навічка, адразу ўцягнутага ў вір нялёгкіх чалавечых узаемаадносін, патрабаванняў і навальнасці, каб зацвердзіць сябе прафесійна і маральна. Але, паставіўшы героя ў такія складаныя сітуацыі, нарысіст павінен быў больш акцэнтаваць увагу на іх псіхалогіі, на аналізе іх унутранага свету, на раскрыцці матываў іх учынкаў.

А ў некаторых нарысах усё гэта адціснута на задні план апісаннямі вытворчых аперацый, блізкімі да звычайных інжынерных справаздач. І не адчуваеш, як змяняюцца, фарміруюцца характары, як моладзь прывыкае да парадку па перакананню, свядома і асэнсавана, як яна выходзі-

вае ў сабе пачуццё грамадзянскай адказнасці за даручаную справу («Дело человека ставится», «Руку дружбы подали...»).

У нарысах А. Харкевіча даволі часта героі сур'эзна думваюць пра час і пра сябе. Ды часам бывае, што чытач ужо пранікнуўся павагай да філасофскага роздуму маладых людзей, але аўтар нечакана адбірае ад іх права гаварыць далей і пераходзіць да ўласных адступленняў, якія толькі на першы погляд здаюцца і ўсхваляванымі, і ўзнёслымі, а на форме і сутнасці нярэдка— сухія, трафарэтныя, схематычныя павархоўныя («Крылья», «Однажды в среду», «О чем говорили волны?»).

Адшукваючы вытокі характару маладога рабочага, нашага сучасніка, нарысіст сцвярджае думку, што складаны працэс духоўнага ўдасканалення і прафесійнага росту маладога героя набылае найбольшую інтэнсіўнасць з таго часу, калі ён пачынае свядома асэнсавана вольна папярэдніх пакаленняў, усведамляць веліч той справы, якую распачаў бацькі і дзяды («Трудное счастье», «На крутых перегонах»).

Рабочыя Барысаўскага шклозавода Анатолий Пашкоўскі і яго тры браты перанялі астафету ў свайго бацькі, заснавальніка рабочай дынастыі, і з тонарам іясуць яе ў будучыню. Па шляху свайго бацькі-ветэрана ідзе і малады шклодзю Альберт Бабаценка («Каждая грань — солнце...»). Яшчэ больш выразна бачыць майстар вагонага дэпо Раман Сяргушка свет прыгожых чалавечых думак і пачуццяў, калі пачынае ўспамінаць жыццё свайго бацькі Антона Іванавіча, які да вайны быў інструктарам Нясвіжскага РК КПБ, а ў гады нямецка-фашысцкай акупацыі— камандзірам партызанскага атрада («Весь в отца»).

Пра цікавых людзей расказваў А. Харкевіч чытачу ў сваёй новай кнізе, пра выдатных майстроў і ўмельцаў, што жывуць і працуюць у самых розных гарадах рэспублікі.

Заслужоўвае ўвагі ёмненне аўтара ўсё больш унікаць ў душэўны стан сваіх герояў, у паўсядзёжны рытм іх працы, здольнасць вылучыць у кожным маладым чалавеку якасці, найбольш важныя і значныя, з запамінальных штрыхоў непадобных адзін да аднаго людзей паступова ствараецца партрэт моладзі сямідзесятых гадоў.

Міхась НЯХАЙ.

ВЯСЁЛАЯ МУЗА ПАЭТА

Муза Ніла Гілевіча выявіла свае здольнасці да жартаў і іпінаў яшчэ ў маладыя гады паэта, у выніку чаго з'явіліся на свет тры зборнікі гумару і сатыры («Званковы валец» — 1961, «Да новых венікаў» — 1963, «Ці грэх, ці два» — 1970). А гэта ўжо чацвёрты, куды перабралася з папярэдніх стандартная, вытрыманая ў дзелавым стылі анатацыя, дзе гаворыцца, што зборнік «Як я вучыўся жыць» разлічаны «на аматараў дасціпнага, вясёлага слова...».

Пакінуўшы ўбаку стыль анатацыі, прызнаем, што разлік аказаўся дакладным і ўдалым. Больш таго. Жыццёвы вопыт аўтара, якім ён шчодро дзеліцца з чытачамі на старонках кніжкі, прытым у форме, што не дае сумаваць, прыдасца, мабыць, не толькі тым, на каго кніжка прама «разлічана». Ён, вопыт таго, як аўтар разам са сваім гумар-сатырычным героем «вучыўся жыць», здольны, бадай, далучыць да іх, г. зн. «аматараў», і людзей сур'эзных. Інакш кажучы, пашырыць кола аптымістычна настроеных грамадзян. Бо разумны смех заўсёды быў і застаецца выдатным «гаручым» аптымізму (у адрозненне ад смеху дурнога, які, на жаль, яшчэ не вывёўся).

Смеючыся, чалавецтва расцвэдае са сваімі заганамі. У цыкле вершаваных гумарэсак «Як я вучыўся жыць», якім пачынаецца зборнік, дзе апавяданне вядзецца ад першай асобы, герой не супрацьпакіне нават з самога сябе— са сваіх слабасцей, са сваёй прастаты і наўнасці, якія даравальныя, бо ідуць ад веры ў дабро і справядлівасць, ад душэўнай чысціні. Але ж і добры чалавек бывае смешны, калі дабраты дабро, згодна з «Песенькай пра даброту», якую чытач знайдзе ў кніжцы, «без кіпцюроў».

Аўтар робіць пэтак пад самы карань зла. Успомнім, што беды людзей пачаліся, калі нехта сказаў: «гэта маё». Потым ужо, як вынік, з'явіліся зайздрасць, рвацтва, хабарніцтва, павышаныя клопаты пра патрэбы ўласныя і занябанне патрэб блізкіх сваіх, з'явіліся ўмельцы жыць за кошт іншых— тыя, што вельмі любяць павучаль і ставіць сябе ў прыклад, праўда, павучаць толькі ў самых агульных выказах. Спавядацца ж у дэталях, у тэхніцы свайго ўмельства яны не любяць, а калі робяць гэта, дык толькі пад націскам неабвержных доказаў.

Супраць усёй гэтай хэўры, што «ўмее жыць», скіраваны

смех і гнеў аўтара не толькі ў гумарэсцы з назвай «Як я вучыўся жыць», яшчэ больш канцэнтраваны яны ў вершаваным фельетоне «Кантора», дзе ўдала скарыстоўваецца форма жанчужковай казкі. Асабліва ўражлівы фінал, калі ў кантору, дзе пачалі арудаваць хаўруснікі, загрукваў Кандрат — «Не будзеш рад» са сваім атрадам, у які ўваходзілі: Харытон — «Пільнай заков!»; Язэп — «За шкірку цэп!»; Юстын — «На ўвесь аршын!»; А дасць, які «Яшчэ й дадасць!».

У выніку гэтага нечаканага, але заканамернага візіту—

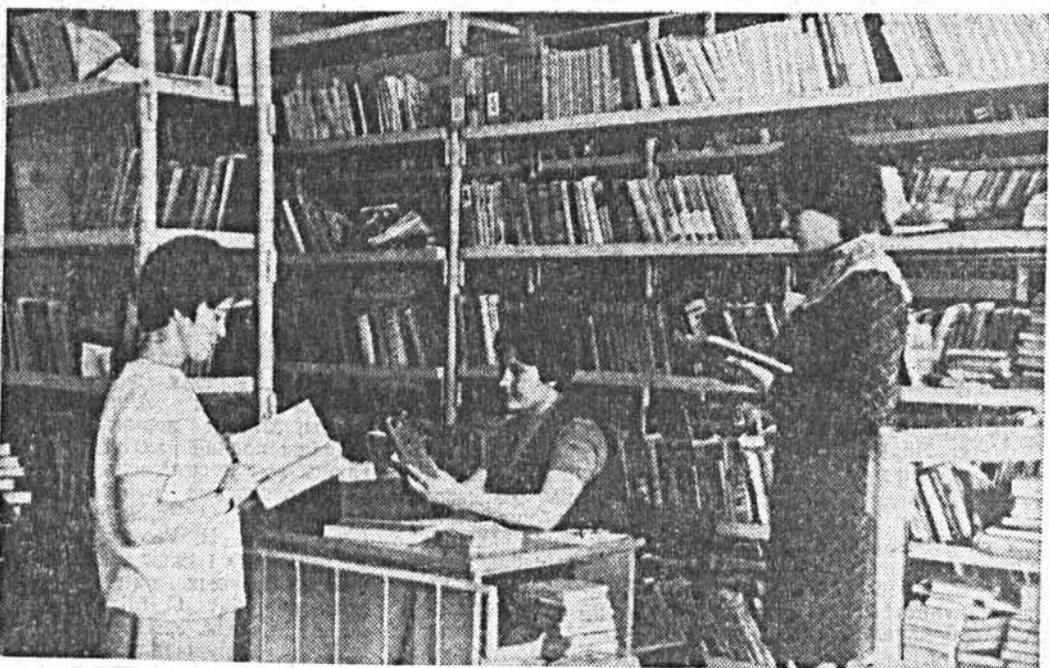
Ох і меў народ забаву,
Як паселі ўсе на лаву:
І Патап-Влікі хоп,
І Аўдзей-Скубі з людзей,
І Мікола-Круці кола,
І Мікіта-Шыта-крыта,
І Параска-Калі ласка,
І Абросім-Колыні просім,
І Міхалка-Папыхалка,
Мачылепа й Мачыморра
І Парфір-Ні ў пір ні ў вір!
Быў усім адзін дубец—
Тут і казачы канец!

Гэты дынамічны і хлэсткі фельетон пачынае новы і быццам падсумоўвае папярэдні раздзел. Ён адрозніваецца ад іншых вершаў па форме і стылю, відавч, таму і аддзяляецца ад іх, так сказаць, арганізацыйна. Гумарыстычны цыкл «Як я вучыўся жыць» найбольш цэласны і завершаны. Там вядзе апавяданне і дзейнічае «я-герой», хоць і недастаткова персаніфікаваны— у тым сэнсе, што кожны раз ён інакшы як асоба. (У гэтым я бачу пэўны пралік аўтара). Цэласнымі і мэтанакіраванымі выглядаюць раздзелы «Песенькі вясёлага Бураціна» і «На Парнаскай дарозе». А ў «Кантору» ўвайшлі рэчы, на мой погляд, выпадковыя (акрамя самой «Канторы») — не таму, што слабыя, а толькі таму, што не апраўдваюць назвы раздзела. Аўтар навабіў нас прадуманасцю, пэўнай сістэмай у працы, а тут не захоўвае свайго прынцыпу!

Літаратурныя «гасцінцы» Ніл Гілевіч выдае, пачынаючы са свайго першага гумарыстычнага зборніка. Шмат іх тут, у раздзеле «На Парнаскай дарозе». Чытач будзе мець магчымасць і парагатаць ад душы і падумаць, параважыць над сутнасцю літаратурнай творчасці, чытаючы «Кашмар», «На чым лепшыя вершы?» «Рыфмы-забавы» і іншыя гумарыстычныя творы.

Вясспрачнем дасягненнем гарэзлівай музы Ніла Гілевіча з'яўляецца паэма-камедыя «Формула іржавіны». Чалавек, які ўмее добра смяяцца, — добры чалавек, як заўважыў калісьці Ф. Дастаўскі. Пасмяёмся разам з аўтарам новай кніжкі гумару і сатыры і мы, чытачы, — будзем старацца быць добрымі людзьмі.

Уладзімір АНІСКОВІЧ.

Звыш 30 тысяч кніг налічвае ў сваім фондзе бібліятэка Столінскага сельскагаспадарчага тэхнікума. Тут часта праводзіцца канферэнцыя чытачоў, наладжваюцца выстаўкі нааігна мастацкай літаратуры.
На здымку—загадчыца бібліятэкі Марыя Сяргеўна НЕУДУХ (у цэнтры) падбірае літаратуру чытачам.
Фота Р. АЛЫМАВА.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛАРУСЬ»

У. Арнашоў. Сустраліліся мы ў баю. (Успаміны фотакарэспандэнта франтавога друку). Мастак М. Васальга. На рускай мове. 196 стар., тыраж 40000 экз., цана 45 кап.

ВЫДАВЕЦТВА «МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»

Л. Валчэцкі. Гады, спентаклі, ролі... Нарыс аб творчай дзейнасці Брэсцкага абласнога драматычнага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі. На рускай мове. Мастак Ул. Шолк. 172 стар., тыраж 5000 экз., цана 62 кап.
А. Карлюк. Вершалінскі рай.

Аповесць. Мастак У. Пашчасцеў. 336 стар., тыраж 14000 экз., цана 66 кап.

А. Разанаў. Назаўжды. Вершы і паэма. Мастак Ул. Даўгань. 112 стар., тыраж 5000 экз., цана 33 кап.

В. Савіцкі. Не зрабі зла бліжняму. Аповесці. На рускай мове. Мастак М. Вецік. 176 стар., тыраж 15000 экз., цана 33 кап.

А. Фомчанка. Загляні ў слябы глыбы. Апавяданні. На рускай мове. Мастак Г. Краснінскі, тыраж 15000 экз., цана 18 кап.

ВЫДАВЕЦТВА «НАВУКА І ТЭХНІКА»

Віцебск. Гісторыка-эканамічны нарыс. На рускай мове. Мастак афармленне Яўг. Леўчанін. 224 стар., тыраж 30000 экз., цана 54 кап.

ДАРАГІ МОЙ ЧАЛАВЕК

Алесь Пальчэўскі добра вядомы як дзіцячы пісьменнік. Аднак у апошні час ён усё часцей выступае і як «дарослы». Такі пераход можа, пэўна, растлумачыць тым, што ў сталым узросце ў кожнага чалавека ўзнікае душэўная патрэба выказацца ад імя свайго пакалення, падзяліцца жыццёвым вопытам, абгульніць шматлікія назіранні. Кніга «Запознены пасаж», у якую ўвайшло дзесяць апавяданняў і аповесць «Чорны дзень», і з'явілася ў выніку сінтэзу дакументальнага матэрыялу і аўтарскай фантазіі. Змест яе — гэта расказ пра нашага сучасніка.

Пісьменнік уважліва прыглядаецца да нашых будняў, шукае ЧАЛАВЕКА сярод людзей. Лёс яго палёгкі. Але, праходзячы праз жыццёвыя выпрабаванні, герой і выяўляе дадатнае і адмоўнае ў сваім характары. І радасна робіцца на душы, што гэтага добрага ў людзях шмат. Вось на хутар Міхаліны Астрэвенкай, герані апавядання «Перад світаннем», трапляе паранены лётчык. Жанчына прыходзіць на дапамогу незнаёмаму чалавеку. Добрага, спягада — заўсёды ў душы простага чалавека. Міхаліна з рызыкай для жыцця вырастоўвае лётчыка. І вось цяпер, праз колькі гадоў, яна даведлася, што ён жывы. І едзе жанчына да незнамых людзей, бо ведае, што спрод іх ёсць чалавек, які стаў для яе бліжнім і дарогім.

Сюжэт апавядання прасты.

* А. Пальчэўскі. «Запознены пасаж». Апавяданні і аповесць. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1973.

Але як умела ён пабудаваны. Кожная мастацкая дэтал, кожны выраз тут падначалены аднаму: усімі сродкамі выявіць добрае ў характары чалавека, узвысіць яго над будзённасцю, лішні раз падкрэсліць, што героямі не нараджаюцца, а становяцца ў моманты найвялікшага напружання душэўных сіл.

Канечне, здараецца і так, што чалавек, няздольны перамагчы ў сабе мімалётную слабасць, недалёкі і да маральнага спусташэння. Калі ў апавяданні «Гладзельусы» Андрэй Ласток яшчэ канчаткова не апусціўся на дно мяшчанства, дык Мацей Кулік з твора «Мяньк» пачаў са сквалнасці, хцівасці, а кончыў здрадай і подласцю. Лёс гэтага чалавека пісьменнікам прасочаны падрабязна. Яго жыццё — гэта маральны ўрок іншым «мянькам», тым, хто нічым не грэбуе дзеля свайго, уласнага.

Так здарылася і з Мацеям. Яшчэ перад вайной ён скапіўся загарудзі з суседам. Маўляў, той атруціў яго са баку і ката. «Крыўда», ні якую не было падстаў, глыбока засела ў сэрцы чалавека. У першыя ж дні вайны Мацей выдаў суседа немцам. Пасля вызвалення быў асуджаны, адбыў пакаранне. І зноў пацягнула ў родную вёску. Толькі тут ён даўно чужы. І для жонкі, і для аднавяскоўцаў. Людзі не могуць дараваць здраду.

Але апавяданне не столькі пра Мацея Куліка (зрэшты, гэты чалавек і не заўсёды быў таго, каб пра яго шмат гаварыць), колькі пра людзей добрых, шчырых,

працавітых, што жывуць з ім побач. Найлепшае ўвасабленне чалавечай даброты, сялянскай разважлівасці — жонка Мацея Фрося. Вядома, яна кахала свайго мужа, але любоў была да таго часу, пакуль у душы Мацея было месца чалавечнасці. Здрадзіў ён, знікла каханне, прыйшла нянавісць. Фрося падпарадкоўваецца закону ўласнага сумлення, калі выганяе былога мужа з дома.

Так, нялёгка ўзаемаадносіны паміж людзьмі. І А. Пальчэўскі не імкнецца іх спрашціць, больш таго, ён паглыбляецца ў самую сутнасць чалавечага жыцця. Герой большасці ягоных твораў — людзі складанага лёсу. Часам праходзіць шмат гадоў, покуль яны да канца зразумеюць адзін аднаго. Успомнім нялёгкае, але чыстае каханне Ізы і Анатоля («Іза»), і першыя пацудзі, якія яшчэ толькі нараджаюцца недзе ў глыбіні душы Марата і Зоі («Лясная ноч»).

Праўда, творы гэтыя не раўназначныя па сваіх мастацкіх якасцях. Першаму апавяданню бракуе цэльнасці ў паказе жыцця герояў. Яно месцамі нейкае фрагментарнае, а мова сухаватая. Аднак які вялікі свет пацудзі Ізы і Анатоля. Шмат у ім і імклівых віроў, і мелкіх тоняў, але ж каханне перамагае. Перамагае насуперак зласліваму паклёпу. Яно не можа не перамагчы, бо гэта сапраўднае каханне, якое часта прыходзіць нават не ў юнацтве, а ў сталым узросце, калі ўжо шмат перадумана, як кажуць, усё ўзважана «за» і «супраць».

Усе апавяданні зборніка з'яўляюцца своеасаблівай уверцірай да аповесці «Чорны дзень». У ёй пісьменнік паранейшаму застаецца верным маральна-бытавой тэме. Галоўны герой яе, інжынер Крушынін, трапіў у палон уласніцтва. А ўсё пачалося са звычайнай сквалнасці,

«спрактычнасці»: на ўсякі выладак прыхаваць грошай на «чорны дзень». Крушынін страціў жонку і пад старасць застаўся адзінокім чалавекам. Але страшная не столькі яго маральная сплётанасць, колькі тое, што чалавек паранейшаму не разумее, што сам абакраў сябе. Прасвятленне павінна прыйсці. Толькі калі?

Адказу на гэтае пытанне ў аповесці няма. Вядома, нельга патрабаваць ад аўтара вырашэння ўсіх складаных сітуацый, ставіць кропкі над усімі «і». Мастацкі твор звычайна тым і цікавы, што дае магчымасць чытачу паразважаць, прааналізаваць учынкі герояў. Шкада толькі, што А. Пальчэўскі ў аповесці крыху звужыў рамкі свайго творчага гарызонта. Сама па сабе форма споведзі Крушыніна перад Ганчарэнкам (ён не здагадваецца, што Ганчарэнка і ёсць другі муж Таццяны) цікавая. Але атрымліваецца так, што найчасцей Крушынін усёму дае сваю ацэнку. Няма цалёжнага пераходу ад эпізодаў, якія звязаны з размовай у прыватна-калянальным пэстаране, да непасрэдна аўтарскага каментарыя. Думаецца, таксама, што аповесць некалькі расцягнутая. Кампаніясць твору пайшла б толькі на карысць.

Слабейшымі ўяўляюцца нам і апавяданні «Навагодняе віншаванне», «Помста», «Кватаранты». Асноўны іх недахоп у тым, што А. Пальчэўскі занатта прастайшайна падыходзіць да раскрыцця задумкі. Асабліва бракуе выразнасці, нават праўдзядабенства, апавяданню «Навагодняе віншаванне».

Апавяданне хутчэй за ўсё разлічана на тое, каб любым спосабам зайтрымаць чытача. А якраз гэтага і не патрэбна рабіць у цікавай кнізе.

Мікола ДУБОУСКІ.

КАЛІ ВЫ ЛЮБІЦЕ ТЭАТР...

У тым, што піша Яўген Рамановіч — ад мастацкага нарыса і да аповесці, — заўсёды прысутнічае, як кажуць, «дух сцэны», «атмасфера куліс». І гэта не выпадкова.

На працягу доўгіх гадоў заслужаны артыст БССР Я. Рамановіч узначальваў літаратурную частку Першага БЛТ (пазней калектыву атрымаў назву Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы). Гэта пасада абавязвала яго быць дарадчыкам і літаратурным рэдактарам у працы над новымі п'есамі, што нярэдка і пісаліся нашымі драматургамі па ламоўленасці менавіта з гэтай трылай артыстаў і з разлікам на пэўных выканаўцаў ролей. Ён быў у віры творчага жыцця. Асабіста выступаў як драматург.

Мабыць, сам Я. Рамановіч — натура вельмі дзейная, працавітая — і не заўважыў, як час пачаў вымагаць ад мастакоў яго пакалення, каб яны падзяліліся ўспамінамі аб тым этапе гісторыі нашай культуры, калі адбываўся працэс яе станаўлення — сацыяльнай і па зместу і нацыянальнай па форме.

Калі вы любіце тэатр і ікавіцеся мастацтвам сцэны ва ўсім комплексе яго — ад задумкі сцэнічнага твора да таго, «з чаго пачынаецца тэатр» (гардэроба), не абмінеце новую кніжку гэтага аўтара над назвай «Знаёмыя сілуэты». Яна з'яўляецца своеасаблівым працягам папярэдняй — «Рэкі цякуць з ручаёў», што вэйшла ў выда-

Я. Рамановіч «Знаёмыя сілуэты». Старонкі ўспамінаў. Мінск «Мастацкая літаратура», 1974.

венце «Беларусь» пяць гадоў назад. Там Я. Рамановіч ў так званым аўтабіяграфічным нарысе намалюваў карціны дарэвалюцыйнага Мінска, дзе праходзілі дзіцячыя гады будучага драматурга, паказаў першыя крокі калектыву энтузіястаў сцэны (яны адважалі памішанне «Амерыканскага клуба» на Камяроўны і вырашылі надалей называць сябе «Беларускай хаткай»). Прыгадаем назвы некаторых вадзельных кніжкі «Рэкі цякуць з ручаёў» пасля чаго стане ясным і змест яе, — «Хатка» запальвае агні», «Прыход Барыса Платонава», «Першы дзяржаўны тэатр рэспублікі», «Скажаш: «Быў у Купалы»...

Другая кніга мемуарна — «Знаёмыя сілуэты» — выдадзена «Мастацкай літаратурай» сёлета. На некаторых яе старонках мы зноў сустракаем тых, пра каго аўтар пісаў раней, толькі ў больш познія часы іх жыцця.

Але ў асноўным матэрыял «Знаёмых сілуэтаў» зусім новы. Тут дадзены творчы партрэт (з элементамі лірычнага асэнсавання сумесна пра жытых у мастацтве дзён) Міхася Чарота. З цэльнай даўняга сябра разгортвае Я. Рамановіч старонкі жыцця гэтага рамантычна настроенага, няўрымслівага, ў творчых шуканнях «Хлопца з-пад Рудзенска» (так называецца раздзел). Аўтар знаходзіць вельмі выразныя і дасціпныя штрыхі, каб перадаць нам свае адносіны да М. Кудзелькі, якога мы ведаем як М. Чарота (гэта ж ён напярочыў сабе літаратурнае імя, напі-

саўшы: «Мае песні — шум чарота па-над рэчкаю Імлістай»).

Далей надрукаваны нарыс пра Андрэя Александровіча. І тут аўтар нібы звязвае старонкі, прысвечаныя пэтычнаму станаўленню свайго, дарэчы, аднакласніка па мінскай гімназіі, са старонкамі пра сувязі юнага тады песняра з тэатрам. У гастрольных падарожжах А. Александровіч вылучаўся і як майстар мастацкага чытання, выконваючы са сцэны свае вершы і п'есмы. Пазней ён напісаў п'есу «Напор»...

Нагадаўшы пра «Напор», звернем увагу чытачоў і на такую асаблівасць напісанага Я. Рамановічам. На прам'еру спектакля па п'есе А. Александровіча ў Гомель паехаў і малады талы ўкраінскі драматург Аляксандр Карняйчук. А гэтага выпадку аўтар кнігі пераходзіць да расказу пра творчыя сувязі беларускай сцэны з братамі мастацтвам УССР. Між іншым, у нашай рэспубліцы былі пастаўлены амаль усе драмы і камедыі А. Карнейчука. Некаторыя з іх яшчэ ў рукапісе прыйшліся ім з Кіева загалючы літчасткі Першага БДТ у Мінск.

Многія старонкі напісаны Я. Рамановічам у свабоднай манеры, калі яро лёгка пераходзіць да асацыятыўных успамінаў. Напрыклад, прыгадаецца сцэнічны лёс вядомага праявічнага твора Зм. Бядулі «Салавей», і не як натуральна закрэпаецца імя М. Багдановіча, асабістага сябра пісьменніка, цытуюцца Бядулевы словы аб

вялікім паэце. Старонкі па-бываюць панарамнае гучанне, падштурхоўваюць памяць чытача, абуджаюць жаданне звярнуцца і да самога Бядулі ці да Багдановіча. Або яшчэ ў самым падрабязным нарысе пра К. Чорнага аўтар кнігі дае нібы «мімаходзь» сілуэты артыстаў, якія ігралі галоўныя ролі ў спектаклі «Вацькаўшчына». І мы адчуваем творчы і чалавечы індывідуальнасці Г. Грыгоніса, М. Зовава, У. Уладзімірскага, Г. Глебава. А ў расказе пра драматургічную дзейнасць П. Глебкі, дзе так многа трапных заўваг пра прыроду рамантыкі на сцэне, «з'яўляюцца» накіды і абрысы партрэтаў рэжысёраў і актываў Другога БДТ (цяпер Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа). Абрысы, магчыма, сціплыя, але яны ёсць.

Як і кніжка «Рэкі цякуць з ручаёў», «Знаёмыя сілуэты» закінчаныя шматлікімі абарваўшымі на ўспамінах пра выдатнага рэжысёра і драматурга Е. Мірновіча. Засізннымі застаюцца пануль што старонкі пра Б. Платонава і К. Крапіву, Л. Ржэціцкі і П. Малчанова, М. Мішэвіча і Л. Рэхленку, чые творчыя сувязі з літаратурай і тэатрам наладжваліся і ўмацоўваліся пры непасрэдным удзеле былога загалючы літчасткі БДТ Я. Рамановіча. Трэба спадзявацца, што «працяг будзе», што чытачы з нягам часу атрымаюць падрабязны малюнак жыцця і творчых дзейчых сцэн і пісьменнікаў першага паўстагоддзя развіцця сацыялістычнай культуры беларускага народа. Для гэтага ў Я. Рамановіча ёсць і багаты запас памяці, і творчыя сілы.

Пажадана, каб надалей выдавецтва выпускала такія кнігі ў аднолькавым паліграфічным афармленні, бо тады шырокія колы чытачоў будзь ведаць, што перад імі асобныя выданні адной працы мемуарыста.

В. ШЫПЦА.

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: «Белкапныя дні» М. Лынькова (аўтарызаваны пераклад Я. Мазалькова, мастак С. Раманаў), «Мінскі напрамак» і Мележа (мастак А. Дзёмарын), «Сцежкі зведаныя і нязведаныя» А. Кулакоўскага (мастак П. Калінін), «Прага крыла» М. Лужаніна (мастак М. Казлоў), «Сорак трэці» І. Навуменкі (мастак В. Шаранговіч), «Непрыкаяны маладзік» А. Асіпенкі (мастак Г. Сірыпнічэна).

МАБЫЦЬ, самае кідкае слова сярод тых, што пазначаны на жывеньскіх афішах у Мінску, — гэта «абанемент». Беларуская дзяржаўная філармонія знаёміць слухачоў з праграмамі канцэртаў новага сезона — 1974/75 гг.

Відаць, на любы музычны густ тут знойдзецца і назва твора, які аматар хацеў бы паслухаць, і імя кампазітара, чыя спадчына або цяперашняя шуканні цікавяць слухача. Есць абанементы спецыяльна для вытворчых калектываў горада: для рабочых і служачых заводаў імя Леніна, імя Арджанікідзе, імя Вавілава, вытворчага аб'яднання «Інтэграл», гадзіннікавага завода, завода «Тэрмапласт»; ёсць і прызначаныя для вучняў старэйшых класаў і студэнтаў. Праграмы, што ўваходзяць у розныя абанементы, падабраны з улікам падрыхтоўкі слухачоў і іх інтарэсаў — ад слаўтага цыкла «Поры года» П. Чайкоўскага да папулярных мелодый І. Дунаеўскага, ад фартэп'яна музыкі Ф. Шапэна да аўтарскіх выступленняў савецкіх кампазітараў Р. Шчадрына і А. Хачатуряна, ад музычных драм «Арлезіянка» і «Пер Гюнт», дзе слова А. Дадэ і Г. Ібсена ўвасабляецца ў музычныя вобразы Ж. Бізэ і Э. Грыга, да літаратурных вечароў, на якіх майстры мастацкага чытання будуць выконваць творы класікаў і сучасных паэтаў у суправаджэнні гітар або інструментальных ансамбляў.

Мінск набыў папулярнасць сярод шматлікіх выканаўцаў, і на канцэртных эстрадах беларускай сталіцы выступаюць музыканты, якія маюць сусветную вядомасць, пераможцы адзінаццаці конкурсаў і фестываляў. Гэта яны — салісты і калектывы — даюць самабытныя тракты класічным творам і часта адкрываюць для слухачоў характэрнае і багацце зместу арыгінальных твораў. Дарэчы, на афішах абанементных праграм 1974/75 гг. таксама нярэдка можна прычытаць словы: «У Мінску выконваецца ўпершыню», і гэта азначае, што той або іншы артыст ці ансамбль пазнаёміць аматараў з партытурай, якая раней ніколі не гучала тут, у нашым горадзе.

Спецыфіка музыкі яшчэ і ў тым, што нават добра знаё-

мы нам фартэп'яны канцэрт або раней чутая араторыя ў новым складзе выканаўцаў набывае нечаканыя, па-мастацку арыгінальныя артыстычныя адценні і нюансы. Маючы адбыцца сезон абяцае слухачам сустрэчы з такімі прадстаўнікамі выканаўчага мастацтва, якія дадуць аўдыторыі і эстэтычную асалоду, і свежыя ўражанні.

Каго будуць слухаць мінчане на музычных вечарах і ранішніках у філарманічнай зале? Прыхільнікам харавых спеваў прыемна даведацца

кнечца глыбей зразумець творчую індывідуальнасць аўтара і артыста, а гэта вядзе яго і ў бібліятэку, да кніжных паліц. Уздзеянне музыкі на чалавека бывае вельмі моцным: адрасаваная яго эмоцыям і розуму, яна прымушае ўзрушана перажываць адлюстраваныя голасам спевака або інструмента, ансамблям або хорам драмы інтэлектуальныя і паучыльныя, наглыбляе ў атмасферу вясёлага свята, вядзе ў трагедыіны свет вайны, славіць героя, здольнага змагацца за

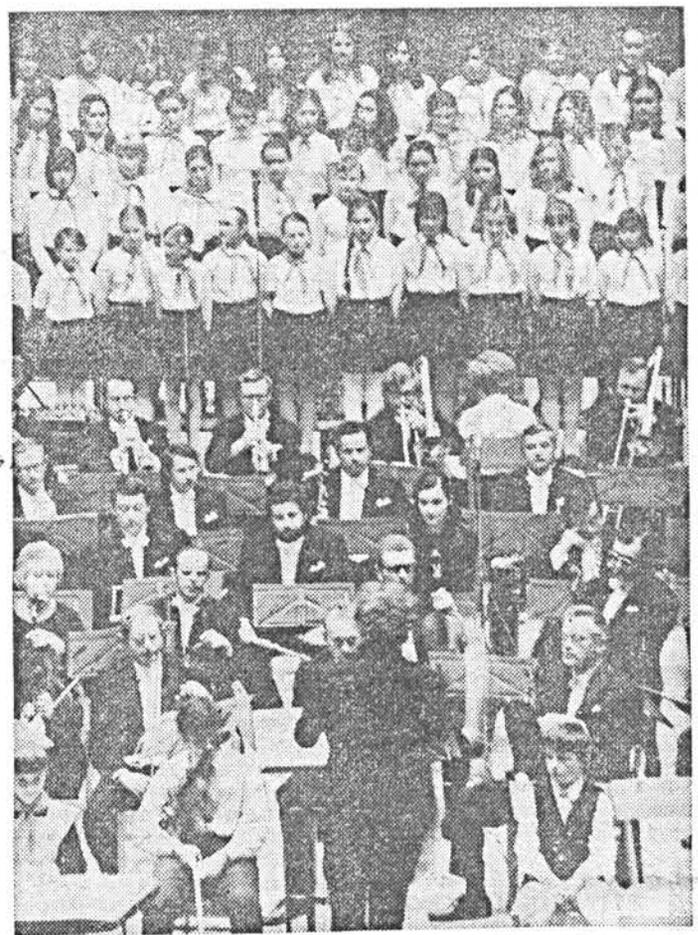
РЭХА СТАГОДДЗЯЎ, РЭХА НАШЫХ ДЗЁН

аб тым, што гасцямі горада будуць акадэмічныя ансамблі з выдатнай творчай рэпутацыяй — Мужыцкі хор Эстонскай ССР, харавая капэла з Арменіі, «Дойна» з Малдавіі, дагестанскі ансамбль «Лезынка», рускія народныя хоры з Варонежа, Свядлоўска, Краснаярска. Сярод салістаў такія майстры, як спевакі Б. Штокалаў і І. Архіпава, піяністы Э. Вірсаладзе і Р. Сакалоў, арганісты А. Браўдэ і А. Янчанка... Усё большую папулярнасць набывае ў слухачоў Мінска камерны аркестр пад кіраваннем Ю. Цырука; ён рыхтуецца паказаць мінчанам оперу Б. Брытэна «Ганьба» оперы Луврэнці з салісткай С. Данілюк у галоўнай партыі, паўтарыць Чатырнаццатую сімфонію Д. Шостакавіча на тэксты паэтаў Лоркі, Рыльке, Апалінера і Кюхельбекера, даць зусім арыгінальны канцэрт на тэму «Моцарт і Сальеры», у часе якога ў першым аддзяленні прагучаць дзве ўверцюры і канцэрт для сольных інструментаў і аркестра Сальеры, а ў другім — творы Моцарта.

Нават гэты пералік рэпертуарных канцэртных нумароў і імёнаў выканаўцаў сведчыць пра шырокія творчыя далегі, што адкрываюцца перад слухачамі Мінска.

Ідэяна-эстэтычны ўплыў лепшых канцэртаў звычайна бывае працяглым. Бо слухач яшчэ доўга жыве пад уражаннем ад музычных вобразаў і настрою, асэнсоўвае асацыятыўныя думкі і хваляванні, што былі абуджаны ў ім, ім-

перамогу святла над цемрай, добра над злом, жыцця над смерцю. Філармонія склала разнастайныя праграмы канцэртаў сезона з тым, каб яны маглі задаволіць духоўныя запатрабаванні аўдыторыі розных па ўзроставым і прафесійным складзе. Сёння на сцэне — «Песняры» з іх плённымі пошукамі навізны ў галіне песні сённяшняга дня і ў захаванні чысціні фальклорных крыніц, а заўтра тут выконваецца аднаактовая опера «Маўра» эксперыментатара ў музыцы І. Стравінскага; сёння вы разам з выканаўцамі разгорнеце партытуру сюіты «Чароўны мандарыны» Б. Бартака, а заўтра для вас раскіне па зале то агністыя і захапляючыя, то сумныя і прасветленыя промні музычнай споведзі рускі аркестр «Баян»... Амплітуда і на самой справе надзвычай шырока! Да таго ж яшчэ трэба дадаць і канцэртцыклы, праграма якіх дасць слухачу завершанае ўражанне аб пэўным кампазітары або інструменце. Так, напрыклад, піяністка Н. Акалія на працягу сезона выканае ўсе фартэп'яныя творы вядомага нямецкага кампазітара І. С. Баха, лірыка-драматычнае Сагаце і характэрнае аднаго з глыбокай эмацыянальнай сілай і строгай архітэктонікай, з высокай паэтычнасцю духоўнага настрою і яснасцю мовы. Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР і саліст філармоніі Р. Нодэль распрацавалі тэматычны цыкл, прасвечаны гісторыі скрыпачнага кан-

Ідзе рэпетыцыя. Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР і аб'яднаны хор дзіцячых музычных школ Мінска. Фота А. КАЛЯДЫ.

цэрта. У пэўнай ступені такія формы прапаганды музыкі — гэта школа, дзе слухачы не толькі перажываюць эстэтычную асалоду, а і пашыраюць свае веды, чэрпаючы іх не з кніжных старонак, а непасрэдна з самой музыкі ў яе класічных і сучасных узорах.

Шырока будзе прадстаўлена ў новым сезоне творчасць беларускіх савецкіх кампазітараў. На філарманічнай сцэне прагучаць сімфанічныя, вакальныя, камерныя і інструментальныя старонкі музычнай літаратуры, аўтарамі якой з'яўляюцца А. Багатыроў, Я. Глебаў, Г. Вагнер, Л. Абельвіч, Д. Смольскі, С. Картэс, іх малодшыя калегі — выхаванцы Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. Луначарскага.

Выкананне некаторых праграм вымагае творчага супрацоўніцтва шэрагу калектываў. І філармонія наладжвае яго — да ўдзелу ў канцэртах запрашаюцца Акадэмічная харавая капэла БССР, хор радыё і тэлебачання, ансамбль студэнтаў кансерваторыі і вучняў музычных школ горада.

...Ля тэатральных кас спыняюцца людзі з рознымі інтарэсамі. Хтосьці набывае білеты ў дырк, які пачынае сезон у верасні; нехта пытае, ці паспее ён паглядзець у масквічоў «Змову імператрыцы»; яшчэ адзін просіць памагчы трапіць на «Браму неўміручасці» ў купалаўцаў. І ўсё часцей чуюцца галасы аматараў музыкі — ім сёлета дадзецца магчымасць выбраць змястоўную праграму на ўвесь сезон. І яны прадчуваюць, чакаюць таго вечара, калі ў запультам на філарманічнай сцэне з'явіцца дырыжор, узмагне палачка — і ў залу палыецца мелодыя, народжаная чулым да радасцей і смутку людзей сэрцам мастака-кампазітара, і заспяваюць яе скрыпкі і трубы...

У комплексе ідэяна-эстэтычнага выхавання працоўных музыка адыгрывае важную ролю. Таму калектывы і салісты філармоніі так старанна рыхтуюцца да адкрыцця сезона.

В. ІВІН.

З УРАЖАННЯЎ СЕЗОНА

Сустрэліся калегі. Злева направа — А. Худаян, музыказнаўца В. Сізко (Мінск), В. Ахінян, народны артыст ССР Р. Шырма, А. Мдзівані і музыказнаўца А. Ракава (Мінск).

Фота Ул. КРУКА.

Канцэртны сезон 1973/74 гг. быў надзвычай інтэнсіўны, і мінчане разам з гасцямі беларускай сталіцы мелі магчымасць выбраць па густу і па схільнасцях праграмы і выканаўцаў амаль ва ўсіх сферах музычнага свету. Праграма сімфанічнай музыкі і старонкі арганічнай літаратуры, вакальныя

цыклы і камерныя вечары, выдатныя салісты з сусветнай славай і малодшы лаўрэаты буйных конкурсаў... У кожнага аматара складаліся свае ўражанні ад знаёмства з навінкамі і новымі імёнамі (і кампазітараў, і выканаўцаў), з арыгінальнымі або, наадварот, падкрэслена традыцыйнымі трактыўкамі вядомых

твораў. Бывае, той або іншы канцэрт хутка забываецца; здаецца, сустрэча з музыкай і музыкантам помніцца доўга. Сярод маіх уражанняў мінулага сезона ёсць такое, якое, мабыць, яшчэ доўга будзе хваляваць мяне і абуджаць светлыя настроі, жаданне і надзею цінавіцца адкрытымі мною для сябе аўтарамі і іх творчасцю. Гаворка ідзе пра кампазітараў Арменіі. Яны прыехалі да нас у Мінск з творчым візітам і паказалі багатую праграму. Знаўцы адразу адзначылі, што лепшыя традыцыі армянскай народнай музыкі і творчасці выдатных класікаў, сярод якіх, вобразна кажучы, вяршыняй узнімаецца А. Спендзіраў, захоўваюцца прадстаўнікамі сярэдняга і малодшага пакалення сучасных кампазітараў рэспублікі. Але яны разумоўца адданасць традыцыям па-творчы, імкнучыся да мастацкага асэнсавання сённяшняй рэчаіснасці, да свежых фарбаў, да арыгінальнай вобразнай мовы.

Слухачы ў Мінску мелі магчымасць ацаніць, напрыклад, характэрнае сімфоніі Г. Ахіняна, якая, па сутнасці, гучыць як лірыка-драматычная апевесца. У ёй выразныя матывы роздому чалавека аб сабе і аб часе, роздому, у які ўрываюцца драматычныя гучанні, вальяцца інтанацыі. У цэнтральнай частцы твора кампазітар сродкамі сімфанічнага пісьма сцвярджае гераічныя здольнасці чалавека «я» — на рашучы крок, на

здэйсненне намераў, на подзвіг у імя мары і ідэалаў. Сімфонія вельмі арыгінальна аркестравана Г. Ахінянам. Нават там, дзе аўтар нібы знірок ускладнае мову, правіваецца яснае і шчырае паучыць лірычнага героя твора.

Унутраны свет чалавека раскрываецца і ў канцэрте для вялікага і ў аркестрам А. Худаяна. Тут узрушаюць канфілічныя сутыкненні кантрастных настрою, па-музычнаму перададзена спрэчка чалавека з самім сабой. Музыка выходзіць з берагоў камернасці і гучыць амаль сімфонія-паэмай аб нашым сучасніку. Прывабляе змястоўнымі эмоцыямі і выразнымі фарбамі партыя вялікага, якая разлічана на віртуознае выкананне: салістка Дзяржаўнай філармоніі Армянскай ССР лаўрэат Дзяржаўнай прэміі распублікі М. Абрамян бліскуча раскрыла багацце гучання інструмента. Выдатнае майстэрства!

Магчыма, спрэчнай некаторым слухачам здалася музыка Г. Авунца. Яго творчыя шуканні былі прадстаўлены цыклам такіх званых інвенцый для аркестра. Гэта і сапраўды плён вынаходніцтва (дарэчы і ёсць вынаходніцтва) — гэта і ёсць вынаходніцтва). Аўтар спрабуе разбурыць межы паміж інструментальным і сімфанічным жанрамі, сумясціць іх у адной плыні вобразнай мовы. З праслухання ў Мінску цыкла вылучаюцца такія часткі, як «Рух-сіметрыя» або «Фраза з варыянтамі». Эксперыментальны характар музыкі Г. Авунца цікавы, ён сведчыць пра неспакойны дух шукальніка.

Святочная ўверцюра А. Аруцянна нібы заліла залу сонечным святлом. Народная мова, празрыстая яснасць задумы, выразны эмацыянальны настрой, шматкаляровы спектр інтанацый — усё гэта адразу ўзрушыла слухачоў. І выканаўцы таксама з захапленнем паглыбіліся ў стыхію прыгожай музыкі. Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР выступаў пад кіраваннем заслужанага артыста Армянскай ССР Р. Мангасарана; удумліва трактоўка партытуры і воля дырыжора спрыялі тэмператнаму гучанню ўверцюры. Нібы ад горных прастораў і бланітных азёр неслася нейкая дзівоўная чысціна настрою; з сэрца чалавека — усхваляваная споведзь сына свайго народа і свайго часу. І ў адзінстве, умоўна кажучы, «пейзажных» старонак з мовай духоўна ярнай асобы адчуваўся грамадзянская сталасць кампазітара, глыбіня і самабытнасць задумы яго патрыятычнага твора.

Слухачы з падзыхай аднесліся і яшчэ да аднаго ўдзельніка канцэртаў гасцей з Арменіі музыказнаўцы І. Тыгранавы, якая рабіла ўступнае слова да выконваемых твораў. Пазбягаючы банальнасці, яна па-свойму характарызавала музыку і музыкантаў Савецкай Арменіі, іх творчыя шуканні і здобыткі.

Застаецца паведаміць, што беларускія кампазітары і выканаўцы збіраюцца нанесці візіт у Арменію і паказаць у Ерэване і Ленінане шэраг твораў сучаснага рэпертуару.

Вера СІЗКО.

У КАЛЕЙДАСКОПЕ КАДРАЎ

НАДЗВЫЧАЙ цікава глядзець матэрыял фільма, які яшчэ толькі здымаецца. На экране — калейдаскоп кадраў, паўтараемых у многіх дублях, не агучаных, не звязаных мантажнымі склейкамі і логікай сюжэта. Чарнавы накід. Прыблізныя абрысы эпизодаў...

Прастора для фантазіі блэжняя. Паспрабуй разабрацца, «хто ёсць хто», што будзе ўяўляць сабой фільм, якім ён стане пасля канчатковай рэдакцыі, мантажу і агучання!..

Сімпацічная дзяўчына з усмешкай на твары ляснула на экране хлапушкай з надпісам: «Вялікі ўтаймавальнік. С42-1» — і знікла. А яе месца ў кадры заняў мажы чалавек ў клятчастым пінжаку, з вялізным чырвоным носам. Ён сядзіць са стомленым выглядом ў цыркавай гримёрцы. Потым дзверы за яго спіной адчыняюцца, і прыгожая, стройная жанчына з сабакікам заходзіць у пакой!..

Гэты чалавек — актёр Вячаслаў Шмыроў — сядзіць зараз у зале праглядзі, і не хаваючы хвалявання, сочыць за тым, што адбываецца з ім, а дакладней з яго героем, правінцыяльным клоўнам, на экране...

...За тым, як спрытнымі рухамі жангліруе на арэне...

...За тым, як звязаны па руках і нагах сваімі калегамі па манежу, ён глядзіць на публіку...

Нешматлікія глядачы, што сядзяць у зале — рэжысёр Георгій Аўчарэнка, апэратар

Анатоль Кляйманаў, яшчэ некалькі членаў здымачнай групы «Вялікі ўтаймавальнік». Гэтак жа, як і яны, бацька матэрыял упершыню. Але для іх кожны кадр гаворыць непараўнальна больш. З кожным кадром у іх звязаны ўспаміны аб нядаўніх днях здымак, напоўненых дзелавым рытмам, мітуснёй, творчымі спрэчкамі, пошукамі, сумненнямі... Звязаны з ім і роздум аб сценах, якія толькі яшчэ трэба было здымаць, і аб тым, як яны спадучацца з ужо адзнятымі кадрамі. Адным словам, на экране глядзяць прафесіяналы.

І ўсё ж — гэтага нельга пазбегнуць — у прафесіяналаў кінематаграфістаў не адны толькі прафесійныя хваляванні. Герой фільма ўжо жыўць сваім жыццём, незалежным ад волі стваральнікаў. А людзі, якія прымуслі ажыць радкі сцэнарыя і ператварылі іх у вобразы, падзеі, застаюцца адначасова і глядачамі.

Яны смяюцца, перажываюць і нават (а можа мне гэта толькі здалася) імкнуцца стрымаць слёзы, якія падступаюць да вачэй. А праз момант ужо цяжка стрымаць смех. На экране з'яўляецца адна з галоўных гераінь фільма — пацешная шымпанзе Мімі.

Мільгнуў кароткі кадр, які зусім не мае дачынення да

сцэнарыя (ці мо на памяць фатаграфаваліся, ці камеру правяралі). За буфетнай стойкай сядзіць актёр Сяргей Філіпаў, а побач тупае рэжысёр Георгій Аўчарэнка, апараты чамусьці ў клоўнісі каўпак і белы фартух...

І яшчэ кадры. І яшчэ знаёмыя твары. Любоў Румянцава, якая іграе фотажурналістку Лену, апошні раз аглядае свой туалэт перад выходам на манеж.

Сяргей Філіпаў, стары уніфарміст, уважліва сочыць за працай дрэсіроўшчыка...

Васіль Міркуць (бацька Лены) і Марына Стрыжэнава (яе маці) абедваюць за сталом з вясялай малпачкай Мімі...

Не, бадай усё ж, не ведаючы сцэнарыя, цяжка звязаць разам асобныя кадры. Давядзецца звярнуцца за дапамогай да рэжысёра.

— Герой нашага фільма, расказвае Георгій Аўчарэнка, — рахунковод Сава Кулікоў. Ён ціха і сціпла працуе ў адной з малавядомых кантор і ў сакрэце ад усіх марыць стаць... цыркавым дрэсіроўшчыкам. Ён надзвычай любіць жывёл, даглядае іх і нават употай дрэсіруе.

На жаль, яго бліжым не заўсёды зразумелы такі паводзіны. Яны насміхаюцца з яго, лічаць такі занятак пустым марнаваннем часу.

Але ў чалавека ёсць мара, і ён усімі сіламі імкнецца да яе.

Так, наш фільм — аб простым чалавеку, прасякнутым гуманнасцю і дабротой, чалавеку, які цэнціць, разумее прыроду.

Будуць у фільме і сумныя ноты, будуць і вясялыя, пацешныя нумары. Большая ж частка дзеяння адбываецца на цыркавым манежы! А хіба можна сабе ўявіць цырк — без клоўнаў, усмешак, вясялай і жыццядараснай музыкі?

Я не ведаю, якім атрымаецца фільм: добрым ці вельмі добрым (благім, спадзяюся, ён не будзе), але тое, што выбар актёра маскоўскага тэатра імя К. С. Станіслаўскага Альберта Філозава на роль Сава Кулікова — удача

ўсяго нашага калектыву, гэта безумоўна. У фільме таксама здымаюцца артысты беларускай сцэны Барыс Уладзімірскі, Аўгуст Мілаванаў і Арнольд Памазан.

Вось яшчэ момант з будучага фільма. Буйны план — Сава глядзіць на арэну. Кроць да яе. Зараз будзе на ёй... Мноства адценняў сплялося ў гэтай сцэне ў ігры А. Філозава. Роспач ад непазбежных няўдач і страх на шляху да сваёй мары, амаль дзіцячая крыўда на абыякавасць людзей і, адначасова, радаснае ўсведамленне таго, што, выходзячы на арэну, ён, нарэшце, пачынае аддаваць ўсяго сябе любімаму мастацтву.

Смешнае і тужлівае, сумнае і радаснае, камедыянае і трагічнае ў гэтай стужцы «Беларусьфільма» сплецець непарыўна. На наш погляд, глядачоў чакае на экране сустрэча з цікавымі і вясялымі людзьмі.

С. ВІКТОШЫН.

САДРУЖНАСЦЬ

...Тітлераўцы пад націскам саветскіх войск усё далей адыходзілі на захад. Толькі што праз балгарскую вёску прайшлі баявыя саветскія часці. Услед за імі рухаўся іх абоз. Але вось у адной з фур зламалася кола. Пажылому салдату загадана яго адрамантаваць. Застаўшыся адзін у незнаёмай краіне, ён адчувае сябе, як сярод родных братоў: так сардэчна і цёпла прымаюць яго балгарскія сябры, так ахвотна дапамагаюць яму. Даганяючы сваю часць, салдат трапляе ў складаныя, часам трагічныя сітуацыі. Але вырчуаюць кемліваць, незвычайная дабрата балгар і прыродны гумар героя.

Такі сюжэт будучага фільма пад умоўнай назвай «Ішоў салдат да фронту». Работу над ім пачаў лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола рэспублікі, рэжысёр Ігар Дабралюбаў. Гэта будзе сумесная саветка-балгарская кінанарціна, вытворчасці дзвюх студый: «Беларусьфільм» і «За ігралні фільмі».

— У сцэнарыі вельмі тон-

ка, вобразна раскрыта тема векавечнай дружбы нашых народаў, тема інтэрнацыяналізму. І гэта больш за ўсё прываблівае мяне. — сказаў карэспандэнту БЕЛТА Ігар Дабралюбаў. — Галоўнае цяпер захаваць інтанацыю, героіку і добры гумар, якімі пранізаны літаратурны матэрыял. У гэтым я вельмі разлічваю на дапамогу балгарскіх калег-кінематаграфістаў і жыхароў тых месц у НРБ, дзе ў асноўным будуць праходзіць здымкі.

Глядачам вядомы многія работы І. Дабралюбава. Адна з апошніх — кінааповесць «Вуліца без канца» па выніках усесаюзнага тыдня маладзёжнага кіно прызнана лепшым фільмам года і ўдасцеена прызам ЦК ВЛКСМ «Арляня». Яна пастаўлена па сцэнарыю Аляксея Ляонцьева, які разам з балгарскімі кіндраматургамі Слаўча Дудавым і Атанасам Цэнэвым стварыў сцэнарыі фільма «Ішоў салдат да фронту».

БЕЛТА.

Група, якая працуе над фільмам — мантажніца Н. Патупчын, кампазітар А. Храмушын, гукааператар П. Драздоў, рэжысёр Г. Аўчарэнка, паэт Б. Гершт і сьпявак А. Каралёў.

Фота Ул. КРУКА.

на іх думкамі былоце
Загрымелі трактары.

Прыйдучь ветэрана працы
Віншаваць сябры парой,
Ён гаворыць:—Што вы,
братцы!
Ну які я вам герой?..

Засяе — далоні сведкі —
Ён у мірныя гады
Ад Халопеніч палеткі
Да Чырвонай Слабады.

КАЛЯ ПОМНІКА БУМАЖКОВУ

Былы ваяц лясных
салдатаў,
Ён міру вечны вартавы:

не збываюць палар бачыны!

НАШ СЯБРА БАЯВЫ

Памяці Грышы Мароза

Наш сябра баявы, наш
родны...
Памёр... А гэкім дужым
быў!
Бывала, сконцаца патроны,
Вінтоўкаю фашыстаў біў.

Мужчыне, столькі меўшы
сілы,
Варочаць бы дубоў кражы,

на іх думкамі былоце

Загрымелі трактары.

Прыйдучь ветэрана працы
Віншаваць сябры парой,
Ён гаворыць:—Што вы,
братцы!
Ну які я вам герой?..

Засяе — далоні сведкі —
Ён у мірныя гады
Ад Халопеніч палеткі
Да Чырвонай Слабады.

Збіраліся на дзве мінуткі
Яны на гэтым месцы ў гурт:
Ваду пілі
І самакруткі
Курылі перад боем тут.

Яны і летам, і зімою
Папіць прыходзілі вады.
Здаралася, што пасля бою
Не ўсе вярталіся сюды.
Суро́ва хмурыліся бровы,
Далонь сціскалася ў кулак...
Стаяць бярозы, нібы ўдовы,
Ляжыць бяроставы чарпак.

кай прасціною, з прафесійным спрытам і некай пяшчотна заправіўшы канцы за каўнер, на шыі паспрабавала пальцам, ці не занадта туга будзе, і ён алчуў ласкавую цеплыню яе маленькіх рук.

— Не турбуе?.. Вас пад «польку»?.. — запыталася дзелавіта.

— Дзякуй... Ага, пад польку... — сарамліва пацвердзіў ён, убачыўшы ў люстэрку насупраць, як яна глянула на нясежы каўнерык яго сарочкі. — Ведаеце, з камандзіроўкі ды зноў у камандзіроўку... А тут заўтра з ранку на прыём да начальства, каб яму шчасця захацелася... Толькі з пезда... Троху спазніўся...

— Нічога, бывае, — яна лоўка і энергічна расчэсвала яго ўжо зацярушаныя сівізнаю валасы. — Паспеце. Зробім усё. Будзеце як новенькі. А на яе не зважайце. Первуецца: сям'я. Ну і характар свой у кожнага.

Вочы іх сустрэліся ў люстэрку. Ён усміхнуўся ўдзячна, яна з нейкім затоеным смуткам.

— А на вас не пасварацца дома, што я затрымліваю?

Жанчына злёгка абапёрлася на яго плячо рукой, на хвіліну затрымала позірк на яго твары, пстрыкнула нажніцамі.

— На мяне няма каму сварыцца, — адказала абьякава. — Чулі, мая сяброўка пазайздросціла, што мне тут занадта весела.

— А вы сапраўды — сяброўкі? — недаверліва запытаў ён, каб перавесці размову з непрыемнай для жанчыны тэмы.

— Сапраўды, — яна ўсміхнулася, зразумеўшы яго тактоўны ход. — Мы наогул усе тут дружна

Міхась ЧАВУСКІ

ХАРАКТАРЫСТЫКА ПАДВЯЛА

МАЛЕНЬКАЯ ТРАГІКАМЕДЫЯ

ДЗЕЮЧЫЯ АСОБЫ:

ХЛІПАК — выконваючы абавязкі старшыні райспажыўсаюза.
СПРЫТНЮГІН — правая яго рука.

У Хліпака цудоўны настрой. Вочы прыжмураныя, нібыта атрымаў нейкую найвялікшую асалоду. Прычына ўзніслага настрою? Папера, якую ён, любячыся, трымае ў руках.

ХЛІПАК. Значыцца — пакінулі на ранейшай пасадзе Спрытногіна! Правую маю руку! (Аж прытанцоўвае). Не дапамагі і крытыканскія сігналы рэвізора Цукарскага. Мая характарыстыка зрабіла сваю справу. (Хапае трубку зазваніўшага тэлефона). Слухаю вас, Алё! Угу, Хліпак уласнай персонай... (Раптам выструніўся). Слухаю, слухаю вас, Мадэст Панцеляймонавіч. (Мяляецца з твару, вочы трывожна бегаюць выцірае пот...) Таварыш Перагуд! Таварыш Перагуд! Паслухайце! Што вы, што вы? Дык гэта ж... Ды паслухайце! (Жахнуўся). І слухаць не хоча! (Спрытногіну, які зайшоў). Сам Перагуд званіў... Такого дыхту даў! Аж цёмна ўвачу стала. «Фіміям курчыце», бушуе ён. Кажу яму: «Акрамя «Нёмана» аніякага курыва не ўжываюць». А ён яшчэ больш разбушаваўся: «І вы яшчэ кепікі строіце?.. Не даклад у вас, а фіміям, панегірык! Песнапенне! Малінавы зван!»

СПРЫТНЮГІН. А што? Яму патрэбна грамадзянская паніхіда? Ну... падмас-

ліў, дзе посна, цытатамі аздобіў, дзе трэба, сіропчыкам падсаладзіў. А зрэшты, Хліпак, сам саліце і пярыце! Не я ж выступаю з дакладам, а вы!

ХЛІПАК. Пачакай, пачакай, а ты? Я ж табе даручыў. «Голасам строгага адміністрацара» Даверыў!

СПРЫТНЮГІН. Як правай сваёй рукай? (Нахабная ўсмешка). Адным словам, хопіць! Цяпер ужо...

ХЛІПАК (перадражнівае). «Хопіць!» Цяпер ужо дзвюма рукамі хапаць захацеў?

СПРЫТНЮГІН. Памыляецеся, Хліпак, правая мая рука хоча паставіць кропку... (Хліпак вылучыў вочы). Няўжо не дайшло?.. Адным словам, ад'ю, гуд бай і банжур вам з кістачкай. (Высвітаючы вяслі напейчык, ідзе на выхад).

ХЛІПАК. Пачакай, Спрытногін! Ну, пачакай, шалёны: я ж дамовіўся з Лагутчыкам. Ты застаешся на ранейшай пасадзе. Мая характарыстыка цябе ўратавала.

СПРЫТНЮГІН (нахабна). Хм... Ураган, значыць, пранёсся, нават даху не сарваўшы? (Здэкліва мялеца). І не такое, дарэгі Хліпак, зробіш, каб не сарвацца з п'едэстала! Але цяпер мне такая перспектыва ўжо не свеціць, ды і не грэе. Тага мне мала!

ХЛІПАК (аж сханіўся за галаву). Ма-ла? Слухай, Спрытногін, каму ты шарыкі ўкручваеш? Ма-ала!!! Прэміяльным! Прагрэсіўка! Трынаццатая зарплата! Добрай жончкі, васьм чого табе не хапае.

На беразе ляснога возера.

Фотааэцод Э. КАВЯКА.

ШЧАСЛІВАЯ

АПАВЯДАННЕ

жывём. Проста ў яе крыху няскладны характар. Ды і зайздросціць мне не толькі яна. — Жанчына блізка заглянула кліенту ў твар збоку. Вочы яе весела бліснулі. — Вы, напэўна, мала ведаеце нас, жанчын. Мы ўсе зайздросцім адна другой, асабліва сяброўкі. Людзі ж не могуць зайздросціць таму, каго не ведаюць, а толькі таму, з кім лічаць сябе роўняй. Таму і мне сяброўкі зайздросцяць, асабліва сямейныя.

— А чаму сямейныя зайздросцяць? — вырвалася ў яго.

Убачыўшы, як ён збянтэжыўся, яна засмяялася. Зноў яе вочы глянулі збоку гарэзліва і хітравата.

— Вы лічыце, што сяброўкі павінны шкадаваць мяне, адзінокую? А на самай справе наадварот. Чулі ж, як пазаздросціла Лёля, што я магу не спяшацца дамоў, што мяне ніхто не ўпкіне, не чакаюць дзеці, якім трэба на вячэру купіць і прыгатаваць. А я калі не забягу ў магазін, дык заўсёды нешта знойдзецца ў халадзільніку — і дастаткова для сябе. Лёля мне гаварыла: «Шчаслівая ты, Тося, не ведаеш, як цяжка не дасыпаць на чэй, калі дзеці хварэюць. Здаецца, лепш сама б тыя хваробы ўзяла, калі чуеш, як разрываецца ад крыку малое. Ты, кажна, спіш спакойна, колькі захочацца, а потым усталала, на работу пайшла — і ўсё тваё пайшло. Уздумала новую кінакарціну паглядзець — калі ласка, бо вольная, як вецер.

А мне паспрабуй вырвацца ад маёй плыімы... Так і гаворыць.

— Дык гэта пакуль дзеці малыя, а падрастуць...

— Не, не гаварыце. Старыя людзі кажуць: пакуль дзеці малыя — малыя турботы, вырастуць дзеці — вырастуць і турботы. Адна жанчына ў лазні білеты прадае... некай таксама скардзілася: «Ведаеш, Тося, лепш бы дамоў не прыходзіць». Старэйшы яе сын не закончыў інстытут, прывёў краля студэнтку. Дзеці нарадзілася... На стыпендыі за модамі не ўгоніся, а яшчэ ж трэба нешта і ў рот. Трасуць матку, як ігрушку... Зранку абодва на заняткі спяшаюцца, а яна, — дзіця дагледзь, ім, маладым, снеданне, абед згатуі і на работу не спазніся. Малодшая дачка-дзесяцікласніца пагражае ад усяго гэтага з'ехаць, куды вочы глядзяць... Вось вам і дзеці — кветкі жыцця!

— Нічога, некай жа наладзіцца ў іх з цягам часу... паспачуваў кліент. — Тыя скончаць інстытут, будуць маці дапамагаць. Кожны знойдзе сваё месца. Канечне, пакуль дзеці ўстануць на ногі, дык...

— Але гэта ж не толькі пра дзяцей. Ведаю адну швачку. У яе нашчадкаў не завялося. Прыгожая кабейца. Але ў тым і бяда. Муж праходу не дае, раўнуе да кожнага пянічка. Кажна мне: «Шчаслівая, Тоська, на мужчын можа глядзець, не тоячыся. А мой, як толькі падняла на каго вочы: «Чого зенкі вытарашчыла?!» Не пашанцавала мне, кажна, нарадзіцца прыгожай ды сустрэць добрага чалавека. Чысты феадал. Бо я для яго не жонка, а хатняя маёмасць. Сядзі, маўляў, дома і нішкі! Гасцей нат перастаў запрашаць. Разы тры з п'яну з кулакамі кідаўся. Сорам які!» Кажна мне: «Пашанцавала табе, Тося, не выйсі, няхай, кажна, і надалей шанцае. Не выходзь і ганарыся, бо сама ты сабе гаспадыня...»

А яшчэ сяброўка ёсць, у бібліятэцы кніжкі выдае, дык у той бяда наадварот. Яна за ім бегае. Ды яшчэ, слухайце, якая камядыя з трагедыяй. Кінула яго любоўніца, дык ён у «чарніле» стаў суджанне шукаць і жонцы скардзіцца. Плачам плача і адно трызіць: «Жыццё маё, жонкачка, дало трэшчыну». А тая, дурніца, яго шкадуе, баіцца, што сап'ецца зусім.

— Калі сап'ецца зусім, справа дрэнь...

— Ого! П'яства найгоршая бяда. У адной маёй сяброўкі — на санэпідстанцыі яна — прывалачэцца мужык апоўначы, насэрбаўшыся, перабудзіць усіх. Колькі разоў на яго тарарам суседзі збягаліся. Яна ўжо і саромецца перастала. Суседзі паспачуваюць — тым і жыве. Яна мне таксама: «Правільна робіш, Каціхіна, што не выходзіш. Чым такі неўдалуга, дык лепш без яго».

— Канечне, відаць, не лёгкая жанчыне, у якой муж з панталыку збіўся...

— Хто іх ведае. Я ж, кажу, вы не ведаеце нашай жаночай псіхалогіі. Мне зайздросцяць многія сяброўкі. З рознай нагоды. Спраўлю абноўку — зайздросцяць, бо адна я душой, што захачу, тое і пашыю сабе, за модамі сачыць ёсць у мяне час, па магазінах паходзіць. Працавала я тры гады на Шпіцбергене, зноў жа зайздросцяць, бо там стаж год за два ішоў. Еду ў адпачынак на Поўдзень, — зайздросцяць, што я і там вольная як птушка. Пабывала за рубяжом па турысцкай пуцёўцы — зайздросцяць. Нават у тым, што я вось такая бландзінка. Што працую ў цырульні і магу сабе любы парык зрабіць...

Тося паклала нажніцы і ўзяла машынку. Нейкую хвіліну памаўчалі.

— Я вам, прабацце, не надакучыла сваёй балбатнёй?

— Што вы! Наадварот, вельмі цікава.

— Ведаеце, раптам захоўвацца пагаварыць, душу аддасці. А кліент у нас розны. З адным і гаварыць не хочацца. А іншаму іночы і вам, здаецца, адразу ва ўсім можна адкрыцца, быццам цябе пехта за язык цягне.

Зноў памаўчалі, потым ён сказаў:

— Дзякуй на добрым слове... Калі так, то прабацце пытанне... Вы ніколі і не былі замужам.

— А чаго «прабацце»? Слушнае пытанне. Я не крыўджуся, калі чалавек нават пра ўзрост запытае. Жартую: «Дваццаць пяты мінуў». Разумеете, так і ў дзевяноста правільна будзе сказаць: «Дваццаць пяты мінуў»... А іншы раз не сцяміць, недаверліва пакосіцца на мае сівыя скроні і больш не дапытваецца. — Тося засмяялася, паклала на стол машынку, узяла сурвэтку, абмахнула яму галаву і твар. — У вас таксама ўжо зіма праглядвае. Бачыце, колькі срэбра? Відаць, мы з вамі аднагодкі... Чым вас паадэнавоўніць? Шыпрам?... Заплюшчыце, калі ласка, вочы... Вось так. Будзеце зараз як новенькі... — Паставіла адэкалон, зноў сурвэткай абсушыла твар, пёплымі далонямі лёгка і некай інтымна спіснула яму шыю. — Я не адказала на пытанне. Замужам ніколі не была. Некай само па сабе так выйшла... Чулі стары анекдот пра тое, як рэагуе дзяўчына ў розным узросце, калі ёй прапануюць пазнаёміцца з хлопцам? Да дзевятнаццаці яна пытае: «А які ён?» Да дваццаці трох: «А хто ён?» А пазней ужо аж усхваціцца: «Дае ён?!» ды позна. А я дзве стадыі тыя некай абмінула, не заўважыўшы за жыццёвымі турботамі. Так і жыю... Вось і гатовы! За размоваю і час праліцеў неўпрымкметку. — Яна лойка прычасала яго, падправіла скроні брытвай. Зняла з суседняга крэсла яго піжамы, хуценка прабегла па ім позіркамі і проста сказала: — Тут вась у вас гузік хутка адарвецца і згубіцца. Ды і прышыты не тымі ніткамі.

— Гэта дарожны насьпном... Заўтра я другі адзену, — разгубіўся ён.

— Дык другім разам адарвецца, і тады будзе новы камплект шукаць па магазінах. Хвіліначку, я зараз... у мяне якраз чорныя ніткі ёсць.

Ён запратэставаў, але яна цвёрда сказала: — Навошта сам? Дзе вы ў гэтых ніткі возьмеце? А ў мяне вась яны. Бачыце, я ўжо амаль... яшчэ два разы іголкай калынуць...

— Дзякуй вам вялікае. Мне так няёмка, — ён, не ўстаючы, паклаў рубель на стол. — Рэшты не трэба, паважанае...

— Мне завуць Таісія Мікалаеўна. А рэшту я вам дам, бо з вас толькі шэсцьдзесят капеек. А калі не возьмеце, тады я не возьму ваш рубель. Вы, можа, за гузік ранілі падзякаваць? Я гэта так. За прыемную размову. Вось і гатовы — трымаючы піжаму ў правай руцэ, яна левай даверліва, быццам яны былі даўня знаёмыя, дакранулася да пляча. Гледзячы ў твар у ласковым, пацікавілася: — А вы, прабацце, не адзінокі?

— Ды як вам сказаць... — няпэўна адназаў ён і міквольна ўздыхнуў.

— Тады не трэба, не трэба гаварыць, — паспешліва сумелася яна. — Прабацце за жаночую цікаўнасць. І за няспіласць. Можна адзвінаць. А вась вам рэшта. Усяго вам найлепшага, — сказала яна бестурботна, а ёна міквольна ўпотаў ўздыхнула. — Зараз я хуценка падмяту, бо засталася апошняй. Добра вам адпачываць з дарогі... Дзевяры ў нас, здаецца, не зачынены...

СПРЫТНЮГІН. То-та ж і яно! Жаніцца хачу!

ХЛІПАК (нават узрадаваўся). Зноў? Падумаеш, праблема! Але ж ты плававаў гэтае мерапрыемства правярнуць у будучым годзе.

СПРЫТНЮГІН. А цяпер зразумеў, што адклад не пойдзе мне на лад.

ХЛІПАК (зусім ужо акрыляў). Ну, што ж, бласлаўляю! (Раптам). Грандызна! Гран-ды-зна, я табе скажу. Вось жа гульнём на тваім вяселлі! (Ад паўнаты пачуццяў ляпнуў Спрытнюгіна па спіне). Так бы адразу і сказаў! А то...

СПРЫТНЮГІН (шчыра зайсміхаўся). Я так і ведаў, што ты, татачка, не супраць будзеш. (Расчулена). Дык дзякуй табе, татачка! (Падскочыў, абярнуў абхапіў збянтэжанага Хліпака і — цмок у адну, у другую шчаку).

ХЛІПАК. Пачака-а-ай! Пачакай! Чаго гэта ты? Татачка ды татачка?

СПРЫТНЮГІН (нават здзівіўся). А як жа мне інакш цябе зваць-велічаць?

ХЛІПАК (збянтэжаны). Ш-што за і-і-дыёцкія жартачкі?

СПРЫТНЮГІН. Разумееш, татачка. Я па вушы закаханы!

ХЛІПАК. Дык жаніся!

СПРЫТНЮГІН. Правільна, дарогі татулечка, без яе мне і свет ужо не мілы.

ХЛІПАК. Дык можа ўжо скажаш, каго ты зноў рашыў ашчаслівіць «на ўсё жыццё»?

СПРЫТНЮГІН. Люсеньку!

ХЛІПАК (аж падскочыў). Як-кую Люсеньку?

СПРЫТНЮГІН (аж сөөціцца). Даруй, татачка, я не сказаў, што закаханы ў дачушку тваю! У Люсеньку маю!

ХЛІПАК (кінуўся да яго з кулакамі). Тваю?! Ты, ты вар'ят! Псіх, няйначай!

СПРЫТНЮГІН (спакойна). Нармальна, татачка! Усе закаханыя — вар'яты. І я таксама. Без памяці кахаю маю Люсеньку. (Не дае Хліпаку сказаць). А каханне, каб ты ведаў, татуля... (Аж захламаецца). Яно хапае цябе мёртвай хваткай, бярэ за душу, сэрца... Не, такое словамі не выкажаш! (Кулаком у грудзі). Трэба быць пэтам, каб уславіць каханне, якое тут во разгарэлася. (Прыціснуў руку да сэрца).

ХЛІПАК (ашаломлены). Ды колькі ў цябе гэтых першых і апошніх каханняў?

СПРЫТНЮГІН (найвышэйшым накал эмоцый). Што, ну што, што рабіць, калі во тут гарыць? Разумееш, пажар! (Зноў хапаецца за сэрца).

ХЛІПАК (са скрухай). Гэтулькі адгарэла тут пажару! Даўно ўжо ад тваіх любішчаў адзінопа і цябе застаўся: кляўся ты сардэчна Ганне з Маладзечна; кінуў з дзіцем Эльвіру ў Мінску; сшыоўся з Мацілдай у Пінску; закруціў роман з Вольгай у Магілёве! А цяпер?.. (Аж кінуўся ад злосці).

СПРЫТНЮГІН (непарушына). А цяпер! Адна толькі Люсенька можа даць мне сапраўднае шчасце. (Узнёсла). Люся для мяне... (Аж зажмурыў ад ішасця вочы).

ХЛІПАК (закалаціўся). Люся для цябе? Не-не-не! (З абурэннем). Ды яна ж яшчэ дзіця, а ты... стары валацуга...

СПРЫТНЮГІН (з драматычнай слязай). Не малады, але ж не хвалюйся, татачка, я падбару ключы да Люсінага сэрца.

ХЛІПАК (крычыць). Не ключамі, адмычкамі дзейнічаеш. (Хапаецца за галаву). Не-не, гэта немагчыма. Не-магчыма!

СПРЫТНЮГІН. Ну што ж, любы мой татачка, банжур вам з кістачкай! (Горда пакрочыў да дзвярэй).

ХЛІПАК (кінуўся за ім). Не-не! Любую пасадку атрымаеш! Толькі адкасіся ад дачышкі маёй... (Раптам). Пастой, пастой! Сам жа казаў — (Перадражнівае). «Не хачу быць дойным казлом для маіх жончак». А цяпер?

СПРЫТНЮГІН. Пройдзены этап! Не разумееш? Ужо дзеці паўпалеткамі сталі. (Шчыльна). Цяпер я вольны казак! Так што...

ХЛІПАК. Так што... цяпер можаць разлічваць на вышэйшую зарплату. Думаю, што сам Лагучык згодзіцца, калі я не супраць.

СПРЫТНЮГІН. Ха! І яшчэ раз — ха! Ён не супраць, га?.. (Рагоча). Па маіх шпиргалках, татулечка, ты ўзялеў на кіруючую арбіту: торфаарцель, райкамгас, райзбытсыравіна... райспажывсаюз... На маім гарбе з аднаго ў другі рай трапляў!

ХЛІПАК (кінуўся ад злосці). І за гэта прэтэндуеш на маю Люлю-люсеньку, на дачушку маю?

СПРЫТНЮГІН. І не толькі...

ХЛІПАК (аж вішчыць). Што яшчэ? СПРЫТНЮГІН (быццам заклапочана). На-а! Глыні, татачка, таблетку, бо Люсенька — гэта яшчэ толькі кветачкі, а ягадкі вась якія: я займу і твай пост.

ХЛІПАК (ажно застагнаў, праглынуў такі таблетку, трымаецца за сэрца). Хто табе даў такое права?

СПРЫТНЮГІН. Ты, мой даражэнькі татачка! (Цмокнуў ў шчаку).

ХЛІПАК (адхіснуўся ад яго). Я-я-а? Я даў табе такое права?.. Брэняш, сучкі сын!

СПРЫТНЮГІН (здэклавіа). Супакойся, не ты... Твая характарыстыка, залачыніцкая татулечка! Хіба з яе не вышлікае, што не ты, а я галава. Я! (Чытае): «Спрытнюгін выдатны арганізатар, вопытны спецыяліст, які валодае пачуццём новага, карыстаецца вялікім аўтарытэтам у калектыве...» Вось які ў цябе зяць!

ХЛІПАК (хрыплым голасам). Хіба я такое пісаў?

СПРЫТНЮГІН. А хіба я, татулечка, характарыстыку падпісаў, хіба я пячатку паставіў? І, наогул, як кажуць, дарогія мае госцейкі, ці не надакучылі вам гаспадары? Так што, гуд бай, гуд бай, татулечка! (Па-гаспадарску рассяўся ў хліпакоўскім крэсле). Што, і цяпер не дайшло? (Рагоча).

ХЛІПАК (зняможана). Зарэзаў! Сам сябе зарэзаў! (Стогне). Без нажа! Характарыстыкай! Гэтай праклятай паперкай зарэзаў! (Званок. Хліпак сарваў трубку. Слухае, хапае паветра). Што-што?

СПРЫТНЮГІН. Што здарылася, татулечка?

ХЛІПАК (раэгіблена). Усё! Усё, жанішок задрэнаны! Хана!

СПРЫТНЮГІН (тармосіць яго, як нежывога). Што ўсё? Я пытаюся, што ўсё?

ХЛІПАК (з цяжкасцю атымаўляючы словы). Атам рэвізіі зацікавіліся органы пракуратуры. Нас выклікаюць.

СПРЫТНЮГІН (аж заенціць). Вось табе і вяселле! Цяпер хочаш таго ці не хочаш, а закрычыш — горка! Горка! У пэўным сэнсе слова будзе горка.

СТУПАЮЧЫ сёння на зямлю тысячагадовага Віцебска, адчуваеш імклівы тэмп жыцця вялікага горада — прамысловага і культурнага цэнтра. Нельга не заўважыць і сляды стагоддзяў — руіны Благовешчанскай царквы (XII стагоддзе), будынак былой ратушы (XVIII стагоддзе), будынак былога акруговага суда (XIX стагоддзе) і інш. Гісторыя Віцебска не дала магчымасці данесці да нас усё архітэктурнае багацце: у горадзе не раз пахла парам, над ім нярэдка ўзнямаўся дым пажарышчаў. Аднак

ло адзінага кампазіцыйнага вузла, так і ў сілуэце ніводны з вядучых будынкаў не набываў значыння самага галоўнага элемента. Сістэма вышыннай, сілуэтнай пабудовы ў агульнай кампазіцыі старажытнага Віцебска была дасканаласці і ў гэтым — адна з важных прычын зладжанасці і мастацкай цэласнасці забудовы горада. Вядома, тое, што сёння мы ацэньваем як мастацкую якасць, было выклікана ў першую чаргу сацыяльна-гістарычнымі і функцыянальнымі меркаваннямі. Горад развіваўся параўнальна марудна, і яго кампа-

У апошні час Віцебск прыкметна вырас. Склалася некалькі новых жылых раёнаў — па праспекце Фрунзе, па вуліцы Лаза, праспекце Чарняхоўскага, Маскоўскай шашы. З'явілася некалькі вядучых, г. зн. важных у горадабудаўнічых адносінах, вышынных будынкаў — 10-павярховы жылы дом па вуліцы Леніна, будынак гасцініцы «Віцебск», 16-павярховы жылы дом на плошчы Перамогі. Далейшае развіццё горада ўсё больш патрабуе яго новай прасторавай арганізацыі, што ў сваю чаргу вызначае асаблівую значымасць фарміравання яго сілуэта. Сілуэт — гэта раскрыццё архітэктурнай задумкі горада, яго контурны партрэт: акрамя таго — гэта сродак для стварэння кампазіцыйнай цэласнасці і мастацкага адзінства ўсёй гарадской забудовы.

Стані сёння на беразе Дзвіны насупраць рэчышча Віцьбы ці ідэш крывалінейнай вулачкай Талстога, або спускаешся па вуліцы Леніна да цэнтра ад плошчы Перамогі — адусюль убачыш ажурную і не такую ўжо высокую вежу былой ратушы (цяпер — музей). Гэта адзіны, які дайшоў да нас, вышынны элемент з цэласнай сістэмы забудовы Віцебска, што склалася да канца XVIII стагоддзя. Аднак і сёння гэтая вертыкаль дэманструе вялікую арганізуючую ролю ў сілуэце горада. Яна то раскрываецца нечакана, то маячыць, як арыенцір або накірунак руху. Вось яно, правіла у дзеянні: сілуэт горада вызначаецца не колькасцю выдатных збудаванняў, а тым, які яны размешчаны.

Віцебскія архітэктары добра разумеюць ролю сілуэта ў фарміраванні аблічча горада і значэнне для яго непаўторных прыродных фактараў. Самыя важныя ў горадабудаўнічых адносінах участкі ў цэнтры горада за апошнія гады не забудоваліся звычайнымі будынкамі. Новы этап работ над сілуэтам Віцебска пачаўся конкурсам на праект забудовы цэнтра горада, які быў праведзены ў 1970 годзе. Ён дазволіў вызначыць найбольш правільны шлях прасторавай пабудовы горада, якія былі пазней улічаны пры распрацоўцы (у 1973 г.) праекта дэталёвай планіроўкі і забудовы цэнтра Віцебска.

Конкурсныя праекты мелі розныя прапановы ў адносінах размяшчэння цэнтра горада: пакінуць яго на ранейшым месцы — пры перасячэнні вуліцы Леніна і Кірава — або перанесці на плошчу Перамогі. Паводле зацверджанага праекта 1973 года, цэнтр захоўваецца на месцы, якое склалася гістарычна, таму што менавіта тут прыродныя ўмовы забяспечваюць цэнтру найбольш развітыя прасторавыя сувязі з многімі раёнамі горада. Адначасова тэрыторыя, якая будзе выконваць

функцыі цэнтра, пашыраецца: ад будынка былой ратушы да вуліцы Праўды і ад гасцініцы «Віцебск» да парку імя Фрунзе.

У прасторавай пабудове цэнтра Віцебска конкурсныя праекты прапаноўвалі прыём расстаноўкі некалькіх вышынных будынкаў, якія выйлялі прастору цэнтра, а таксама варыянт акцэнтавання галоўнай плошчы адным, самым высокім будынкам. Паводле праекта 1973 года ў аснову расшэння цэнтра пакладзена традыцыйная для Віцебска ідэя стварэння некалькіх буйных, вышынных комплексаў, якія акружаць прастору цэнтральнага ядра, а таксама размяшчаюцца ўздоўж кампазіцыйных вясей горада — Заходняй Дзвіны, рэк Віцьбы і Лучосы.

Конкурсныя праекты у аб'ёма-прасторавай кампазіцыі цэнтра горада ў многім адрозніваюцца. У частцы праектаў становішча цэнтра было падкрэслена ў сілуэце згушчэннем архітэктурных вертыкалей. Але пры гэтым некалькі вышынных будынкаў утваралі даволі шчыльны і строга накіраваны рад, што супярэчыла традыцыйнаму для Віцебска прыпынку свабоднай расстаноўкі аб'ёмных арыенціраў. У конкурсным праекце саміх віцебскіх архітэктараў быў прапанаваны цэласны, запамінальны сілуэт, з невялікай колькасцю вышынных акцэнтаў, з выразным іх падзелам на галоўныя і другарадныя. Аднак вышнія архітэктурныя вертыкалей нарасталі пры руху да цэнтра, што супярэчыла пабудове рэльефу (цэнтр жа Віцебска слявіўся ў нізіне). У праекце 1973 года сілуэт фарміруецца трохі інакш. Новыя архітэктурныя дамінанты размяшчаюцца па перыметры натуральнага амфітэатра і далей за яго межамі, адзначаючы напрамкі кампазіцыйных вясей горада, характэрныя кропкі прыроднага ландшафту і галоўныя планіровачныя вузлы горада на абодвух берагах Дзвіны. Пры гэтым сілуэт атрымаў іншае, характэрнае рашэнне: вышнія архітэктурныя вертыкалей павялічваюцца па меры ўздыму рэльефу і руху ад цэнтра да краёў «кратэра».

Такім чынам, у сілуэтнай пабудове Віцебска захоўваецца і развіваецца, прыстасавальна да новых умоў, традыцыйны прыём выяўлення ўсёй прасторы цэнтра вышыннымі будынкамі, расставленымі па яго перыметры. У традыцыйную схему ўводзіцца новы, больш буйны маштаб, які адпавядае ўзрослым памерам горада.

Ажыццяўленне намечанага плана сілуэтнай пабудовы Віцебска пачалося ўжо. Пабудаваныя вышынныя будынікі з'яўляюцца элементамі будучай сістэмы, яны выконваюць пры гэтым розныя функцыі. Так 10-павярховы

жылы дом па вуліцы Леніна падкрэслівае граніцу цэнтральнага ядра з поўначы, адначасова з'яўляючыся звяном у архітэктурнай панараме, якая раскрываецца на цэнтр вярхоўя ракі Віцьбы або, наадварот, з цэнтра. Будынак відаць з розных куткоў горада і з вялікіх адлегласцей. Таму ён атрымаў больш буйны маштаб: аконныя праёмы згрупаваны панарна, утвараючы больш буйную сетку. Ніжняя частка будынка, што ўспрымаецца з блізкіх адлегласцей, убагацаецца пластычным круглым аб'ёмам рэстарана, які як бы навіс над крутым абрывам.

14-павярховы будынак гасцініцы «Віцебск» фіксіруе граніцы цэнтра з захаду, адначасова падкрэсліваючы яго паняўрачную кампазіцыйную вось — вуліцу Кірава — і распаўсюджваючы ўплыў цэнтра да набярэжных Дзвіны. Уваходзячы ў панараму забудовы левага берагу, будынак выяўляе грамадскі змест гарадскога цэнтра. Акрамя таго, ён удзельнічае і ў фарміраванні аблічча вуліцы Кірава.

16-павярховы жылы дом па плошчы Перамогі вылучаецца ў сілуэце горада важныя планіровачны вузлы. Размешчаны на галоўнай кампазіцыйнай восі горада, паралельнай Заходняй Дзвіне, вышынны будынак з'яўляецца прамежковым звяном для прасторавай сувязі цэнтра з новым Паўднёвым жылым раёнам.

З тых вышынных будынкаў, якім у недалёкай будучыні трэба будзе ўзняцца і ўвайсці ў сістэму сілуэтнай пабудовы Віцебска, трэба назваць адміністрацыйны будынак на перасячэнні вуліцы Леніна і Праўды; ён зойме высокі па рэльефу ўчастак і з'явіцца важнейшым у ідэйна-мастацкіх і кампазіцыйных адносінах элементам. Вышынны будынікі стануць ўздоўж яраў, якія сыходзяцца ў цэнтры горада: гэта адміністрацыйны будынак па вуліцы Гоголя (побач з аб'ектам камунальнага абслугоўвання), гэта вышынны аб'ём у раёне вуліцы Даватара і іншыя. Буйныя вышынныя комплексы размешчаны на зломах левага берагу Дзвіны, замыкаючы перспектыву адрэзка ракі і з'яўляючыся краямі «кратэрападобнага» сілуэта.

Трэба памятаць, што сілуэт горада — гэта вынік стваральнай дзейнасці не аднаго пакалення. Сілуэт сацыялістычнага Віцебска яшчэ толькі фарміруецца. Віцебск мае багаты горадабудаўнічы традыцыі, своеасаблівыя прыродныя даныя, вялікія перспектывы росту. Тут працуюць архітэктары, якія ведаюць і любяць свой горад і ўдумліва шукаюць правільныя шляхі яго развіцця.

Ю. КІШЫК,
выкладчык кафедры
тэорыі і гісторыі архітэктуры
Беларускага політэхнічнага
інстытута.

СТАРАЖЫТНЫ І МАЛАДЫ

вопыт дойлідаў мінулага падказвае, што для таго, каб горад заняў ганаровае месца ў гісторыі горадабудаўніцтва, ён павінен ва ўсе часы свайго развіцця захоўваць некаторыя адметныя рысы. Вось чаму сёння такой важнай задачай з'яўляецца пошук архітэктурных рысаў, якія развіваюць і працягваюць мастацкія традыцыі Віцебска, што склаліся гістарычна.

Неацэнную паслугу даследчыкам Віцебска аказваюць план горада канца XVIII стагоддзя і малюнак горада мастака І. Пешкі, якія захаваліся. Яны дазваляюць дастаткова поўна ўявіць, якім быў Віцебск амаль два стагоддзі назад. Непаўторныя прыродныя даныя горада: вялікі выгіб Заходняй Дзвіны, што рассякае горад на дзве часткі: высокае левабярэжжа, зрэзанае глыбокімі і пакручастымі ярамі; больш-менш нізкі і плоскі правы бераг; вялікі натуральны амфітэатр на левым беразе. Менавіта тут, у прыроднай чашы амфітэатра, дзе спляталіся віры, склаўся цэнтр старажытнага Віцебска. Нібы сама прырода прадставіла спрыяльны матэрыял для лепкі мастацкага аблічча горада!

Своеасабліва і планіроўка старажытнага Віцебска. Яна склалася ў выніку прыстасавання дарог і вуліц да рэльефу мясцовасці, да контураў Дзвіны і яе прытокаў, да размяшчэння ўзгоркаў і віроў.

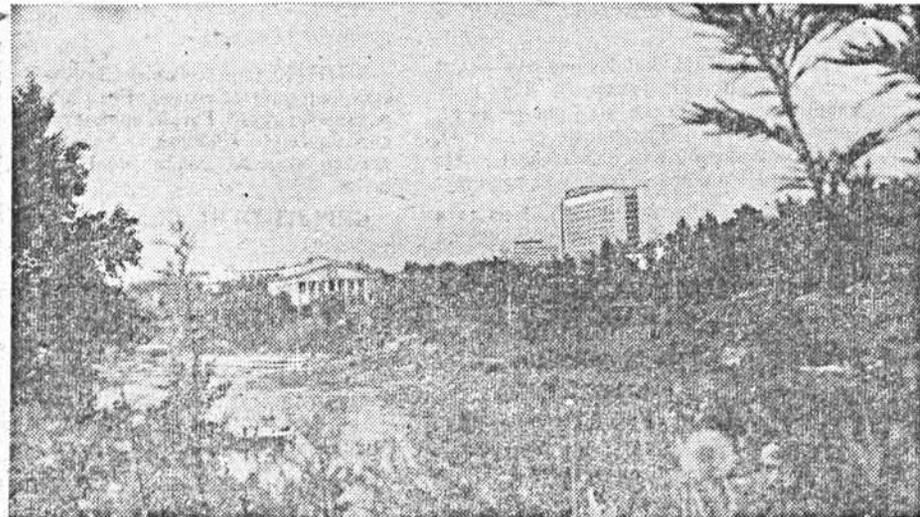
Асаблівасці сацыяльна-гістарычнага развіцця старажытнага Віцебска і, вядома, такі характэрны ландшафт горада адбіліся на яго сілуэце. У агульнай сістэме вышыннай, сілуэтнай пабудовы старажытнага Віцебска можна выдзеліць некалькі асноўных груп архітэктурных вертыкалей, якія выконваюць розныя функцыі. Таксама як у планіроўцы Віцебска не бы-

зіцця адрознівалася ўстойлівасцю, адзінствам і гарманічнасцю.

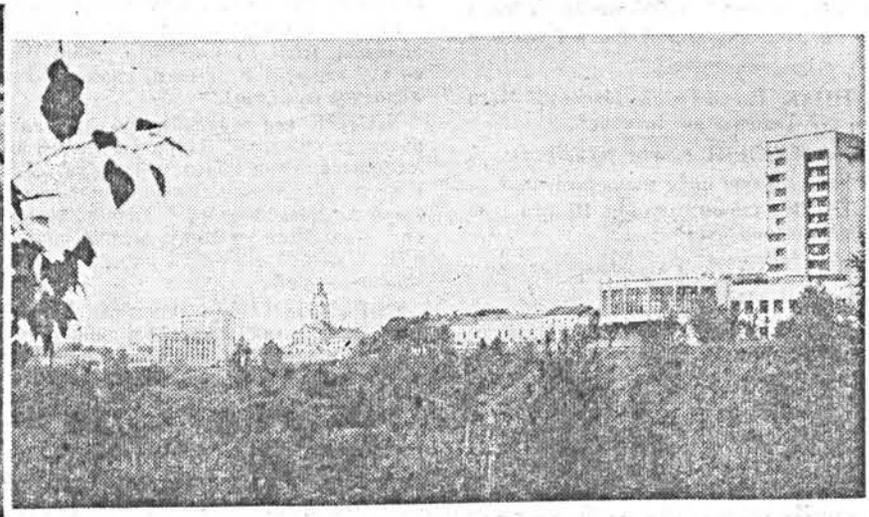
Кожны горад, які актыўна жыве і развіваецца, ніколі не з'яўляецца завершанай сістэмай. Так і тысячагадовы Віцебск: горадабудаўнічыя комплексы, якія сфарміраваліся тут раней, саступаюць месца новым, новым элементам злучаюцца ў цэласны прасторава-канструкцыйны. Важна, што горад пры гэтым накоплівае мастацкія багацці як за лік адбору і захавання каштоўнага былога, так і за лік новага будаўніцтва.

Так, напрыклад, праектам планіроўкі цэнтра Віцебска вырашана захаваць фрагменты гістарычнай забудовы па вуліцах Леніна, Талстога, Політэхнічнай, Я. Купалы. Гэты гісторыка-архітэктурны куток старога Віцебска будзе адыгрываць вялікую ролю ў стварэнні непаўторнага аблічча горада і, трывала ўвайшоўшы ў яго жывую тканіну, зробіць нашу ўяўленне аб яго гісторыі больш вобразным. З другога боку, сёння можна даць ацэнку зробленаму ў 1971 годзе зносу малакаштоўнай у мастацкіх адносінах забудовы па вуліцы Леніна, які расчысціў прастору цэнтра і раскрываў панараму ўздоўж поймы ракі Віцьбы.

Для прыкладу новага горадабудаўнічага ансамбля, які ўвайшоў у асноўны фонд архітэктурна-мастацкіх каштоўнасцей Віцебска, трэба назваць забудову вуліцы Кірава, ажыццяўленую ў 50-х гадах. Усе выразныя сродкі: яснасць прасторавай арыентацыі вуліцы, яе перспектыўная накіраванасць і завершанасць будынкам вакзала, удалыя прапорцыі шырынні і вышынныя забудовы, пластыка фасадаў будынкаў — усё ўдзельнічае ў стварэнні закончанага ансамбля адной з лепшых вуліц горада.

На левым беразе Заходняй Дзвіны.

Архітэктурныя дамінанты над ракой Віцьбай.

СВАЮ СПРАВУ ТРЭБА ЛЮБІЦЬ

Артыкул Ф. Жагалава «Культрабортнік прыехаў у вёску» («ЛІМ», № 30, 1974 г.) сапраўды актуальны і патрэбны, ён варта шырокага абмеркавання на нарадах сельскіх работнікаў культуры. Мы рэдка гаворым пра сваю прафесію, а работа ж наша складаная і неабходная людзям. Працаваць у клубе або бібліятэцы здольны далёка не кожны. Культасветработнік павінен жыць і сённяшнім днём, і ўмець заглянуць у будучыню, шмат ведаць, многа чытаць: ён павінен умець маляваць, спяваць, танцаваць, быць арганізатарам. «Запальвае той, хто сам гарыць», — гавораць у народзе. І гэта сапраўды так. Я працую ў раённай бібліятэцы ўжо шмат гадоў. І нярэдка сустракаю ўсе тыя «недахопы», пра якія піша Ф. Жагалаў.

Даволі часта ў бібліятэчны тэхнікум або культурна-асветнае вучылішча трапляюць асобы, якія не маюць ніякага ўяўлення аб рабоце клуба ці бібліятэкі, але найшлі вучыцца па прынцыпу «абы наступіць».

Прыязджаюць да нас на практыку навучэнцы бібліятэчнага тэхнікума, але іншы раз большасць з іх не збіраецца працаваць па спецыяльнасці, а некаторыя, па ўсяму відаць, наважваюцца кінуць тэхнікум. Трэба ў першую чаргу прымаць людзей, якія працуюць у культасветустановах, актывістаў (кніганос, перасоўнікаў) і асоб, якія

любяць кнігу. Бібліятэкар усё жыццё павінен сам быць заўзятым чытачом, толькі тады ў яго будзе актыў, які здолее ўмець прапагандаваць кнігу ў сяле.

Шмат гадоў запар лічылі Гайшыньскую сельскую бібліятэку адстаючай. Тут часта мянялі работнікаў, губляліся сотні кніг, чытачы падоўгу іх не здавалі, а пры змене бібліятэкара не заўсёды і вярталі. Але вось бібліятэку прыняў камуніст Васіль Федатавіч Васільеў. І справы наладзіліся. Ён арганізаваў актыўны фонд, скамплектаваў добрыя кніжныя фонды, уласнаручна перапліў сотні выданняў, сабраў цікавы матэрыял з гісторыі свайго сяла... Бібліятэцы прысвоена званне «Бібліятэка выдатнай работы», яна з'яўляецца школай перадавога волты па прапагандзе беларускай і краязнаўчай літаратуры.

Не сакрэт, што памяшканняў для бібліятэк будзеца ў нас яшчэ мала. Многія бібліятэкі знаходзяцца ў цеснаце. Вось і атрымліваецца — едзе дзяўчына з горада, дзе яна мела ўсе выгоды, і трапляе ў халоднае, няўтульнае памяшканне мясцовай бібліятэкі. Дзяўчына, канечне, пачынае шукаць прычыны, каб паехаць з вёскі.

Заслугоўвае ўвагі і пытанне аб маральных стымулах культасветработніка. За паспяхова працу бібліятэцы або клубу прысвойваецца званне «Бібліятэка (клуб) выдатнай работы». Але загадчык нічым не заахвочваецца. Чаму? Мабыць, трэба было б і загадчыку таксама ўручаць дыплом.

Або такі прыклад. Першацарговай задачай устаноў культуры з'яўляецца шэфства над працаўнікамі сельскагаспадарчай вытворчасці. Многія культурна-асветныя ўстановы сапраўды шмат чым дапамагаюць у выкананні вытворчых планаў калгасам і саўгасам. Аднак, калі праходзяць вечары ўшаноўвання перадавікоў, калі вітаюць даірак, свінарак, механізатараў, кіраўнікоў калгаса, ніхто, звычайна, не ўспамінае пра работніка культуры, чья праца ўкладзена ў правядзенне гэтага ж вечара, не кажучы ўжо пра афармленне «маланак», «календароў працоўнай славы», паказчыкаў ходу сацыялістычнага спаборніцтва і г. д. 20 гадоў працую загадчыцай сельскай бібліятэкі Ганна Андрэеўна Стральцова. Чалавек выключнай актыўнасці і добрасумленнасці. «Усім прыкладам прыклад» — гавораць пра яе ў нас. Клуба ў сяле няма, сельсавет і кантора саўгаса за 8 кіламетраў ад вёскі. Дык да яе ў бібліятэку заўсёды ідуць людзі. Любяць яны канцэрты, вечары, канферэнцыі, якія арганізуе Ганна Андрэеўна. Неаднаразова калектыву мастацкай самадзейнасці быў пераможцам раённых аглядаў, шмат гадоў запар бібліятэка носіць назву «выдатнай». А ці ўспомнілі калі кіраўнікі саўгаса добрым словам яе работу?

У нас у рэспубліцы бібліятэкі пераходзяць на цэнтралізаваную сістэму абслугоўвання. Таму пытанне замацавання і спецыялізацыі кадрыў стала вельмі надзённым. Неабходна ўмцаваць кадры раённае звяно, і перш за ўсё патрэбен метадыст, які ў многім дапамог бы маладому спецыялісту асвоіцца і замацавацца на новым месцы.

З. БАРСУКОВА,
загадчыца Слаўгарадскай
раённай бібліятэкі.

ПЛЫВЕ ПА СЦЭНЕ КАРАГОД

Павольна і велічна, пад шматгалосую «Купалінку» плыве па сцэне дзявочы карагод. Стройныя прыгежуні кідаюць ва ўяўную раку толькі што сплеченыя вянкі: варожак аб суджаных. І вось ужо шчаслівыя пары кружацца ў вясёлым танцы, які то перапыняецца забавнымі гульнямі, то зноў пераходзіць у імклівы танец.

Гэта толькі адна з вакальна-хэрэаграфічных карцінак паўтрагадзіннай праграмы, падрыхтаванай народным ансамблем песні і танца Маладзечанскага дома культуры для паказу ў балгарскім горадзе Бургасе. Туды 18 жніўня выехаў гэты калектыв на міжнародны фальклорны фестываль.

У праграме яго выступлення фрагменты беларускіх абрадаў, вакальна-хэрэаграфічны кампазіцыі па матывах этнаграфічных песень і танцаў, творы сучасных кампазітараў І. Лучанка, У. Алоўнікава, Ю. Семанякі, спецыяльна напісаныя для ансамбля.

Аўтар многіх папулярных песень І. Ф. Сушко — стваральнік і нязменны кіраўнік са-

мадзейнага калектыву ў Маладзечна. Некаторыя з яго твораў таксама будуць выкананы на фестывалі.

Першы канцэрт ансамбля адбыўся 15 гадоў назад. З таго часу артысты-аматары рэгулярна выступаюць у рабочых і сельскіх клубах горада і суседніх раёнаў.

З поспехам прайшлі канцэрты маладзечанцаў на ВДНГ СССР і ў Крамлёўскім палацы з'ездаў. Іх цёпла прымалі аматары народнай творчасці ў Літоўскай ССР і Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы. Калектыв не раз заваўваў першынство на рэспубліканскіх і ўсесаюзных фестывалях самадзейнага мастацтва, а тры гады назад стаў лаўрэатам прэміі Ленінскага камсамола Беларусі. Сярод шматлікіх граматаў і дыпламаў, якія беражліва захоўваюцца ў Доме культуры, — Ганаровая грамата Вярхоўнага Савета БССР. Усё гэта сведчыць аб папулярнасці ансамбля, высокім майстэрстве яго ўдзельнікаў.

Я. ПАЛУШКІНА,
кар. БЕЛТА.

Уладзімір Ручкі, Саша Міцкевіч і многія іншыя.

Работы гурткоўцаў атрымліваюць высокую ацэнку на конкурсах і выстаўках дзіцячай творчасці. Напрыклад, дзеючая мадэль 27-тоннага аўтасамазвала БелАЗ-540 на абласных спаборніцтвах аўтамадэлістаў у 1973 годзе была адзначана дыпламам першай ступені. Многім гурткоўцам уручаны дыпламы абласной выстаўкі твораў юных умельцаў. У гэтым, безумоўна, вялікая заслуга Аляксандра Данілавіча. Вырабы яго выхаванцаў экспанаваліся таксама на міжнародных выстаўках дзіцячай тэхнічнай творчасці ў Балгарыі, Канадзе і Аўстрыі, за ўдзел у якіх А. Д. Самусевіч, як кіраўнік работ, быў узнагароджан спецыяльным дыпламам.

Упэўнена выступае настаў-

БССР. А пядуна А. Самусевіч быў узнагароджаны пагрудным значком «За выдатную працу ў культурна-асветных установах прафсаюзаў».

Любоў да музыкі, да творчай самадзейнасці Аляксандр Данілавіч сумеў перадаць шматлікім сваім выхаванцам, многім з якіх гуртковыя заняткі дапамагалі адкрыць сваё прызвание. Шмат гадоў, напрыклад, займаўся ў гуртку «Умельцы рукі» Уладзімір Сямёнаў і Анатоль Нікіцін. Цяпер яны — студэнты аддзялення мастацкага канструявання Мінскага тэатральна-мастацкага інстытута. Выдатным майстрам механізатараў стаў былы выхаванец гуртка Іван Лесін, а Уладзімір Арцешэўскі таксама не выпадкова выбраў спецыяльнасць слесара. З першымі сакрэтамі тэхнікі пазнаёміліся яны на занятках у А. Самусевіча.

— Заняткі ў гуртках самадзейнай творчасці, — гаворыць Аляксандр Данілавіч, — карысныя ў многіх адносінах. Апрача прафесійных навываў — умения валодаць рознымі інструментамі, вядзець вырабныя тэры, выконваць простыя музычныя творы і г. д. (дарэчы, такія навукі не перашкаджаюць ў паўсядзённым жыцці чалавеку любой прафесіі) — яны выхоўваюць у дзяцей пачуццё калектывізму, узаемадапамогі. Дзеці на практыцы знаёмяцца з прыёмамі дрэва- і металаапрацоўкі, пазнаюць сакрэты канструявання. Безумоўна, усё гэта звязана з вывучэннем адпаведнай спецыяльнай літаратуры.

Так, многаму вучаць юных грамадзян заняткі ў гуртках мастацкай самадзейнасці і тэхнічнай творчасці. Карысць ад іх вялікая. Але сённяшнія памяшканні далёка не адпавядаюць размаху мастацкай і тэхнічнай творчасці дзяцей. Ды і жалаючых займацца ў клубе «Юнага тэхніка» і самадзейных гуртках вельмі многа. Даводзіцца абмяжоўваць набор. А гэта прыводзіць да вядомых страт. Карысць, якую прыносяць самааддана творчая праца такіх энтузіястаў, як Аляксандр Данілавіч Самусевіч, можа стаць значна большай.

У. КУНДАЛЕВІЧ,

ст. інжынер аддзела галоўнага тэхнолага Беларускага аўтазавода, г. Жодзіна.

На здымку — А. Д. Самусевіч сярод юных умельцаў.

Фота І. ПЕЗНЕВА.

ЛЯ ВЫТОКАЎ МАЙСТЭРСТВА

Нядаўна давялося мне быць на канцэрце дзіцячай мастацкай самадзейнасці Палаца культуры Беларускага аўтамабільнага завода. Выступалі юныя дэкламатары, танцоры, спевакі... Не ўсё ў іх атрымлівалася гладка, але дзіцячая непасрэднасць і старанне вабілі прысутных.

Думаючы аб гэтым, успомніў я Аляксандра Данілавіча Самусевіча, старэйшага работніка дзіцячага сектара Палаца культуры. Каму-каму, а яму добра вядомы ўсе сакрэты нараджэння і станаўлення майстэрства. Ён іграе на баяне, скрыпцы, домры, балалайцы, гітары і іншых музычных інструментах, з'яўляецца выдатным майстрам мадэлявання, здольным арганізатарам і кіраўніком выступленняў лялечнага тэатра. Методыкай навучання Аляксандр Данілавіч таксама валодае ў дасканаласці — шмат гадоў настаўнічаў. Глыбокае веданне дзіцячай

псіхалогіі ён удала спалучае са шматлікімі асабістымі здольнасцямі і творчай актыўнасцю. Дзяцей заўсёды прыцягвае да такіх людзей-чарадзейнікаў. Клуб «Юнага тэхніка», якім кіруе А. Самусевіч, аб'ядноўвае гурткі тэхнічнай творчасці: аўтамадэльны, радыётэхнічны, авіямадэльны, юнага канструктара, фота, юнага кіна-механіка. У іх займаецца больш за 150 школьнікаў.

Клуб «Юнага тэхніка» існуе пяць гадоў. Узнік ён з гуртка «Умельцы рукі», створанага Аляксандрам Данілавічам на грамадскіх пачатках больш як дзесяць гадоў назад. Папулярнасць гуртка расла. Актыўнымі памочнікамі Аляксандра Данілавіча сталі электрамеханік М. Рубашын, інжынер па рамонту прыбо-

раў А. Казлоў, інжынер-канструктар А. Зайцаў і іншыя аўтазаводцы. Спецыялізацыя, безумоўна, дазволіла глыбей улічваць схільнасці дзяцей і ствараць канкрэтныя ўмовы для развіцця іх здольнасцей.

Гурткоўцы клуба ствараюць цікавыя экспанаты. Вялікае ўражанне пакідаюць, напрыклад, дзеючыя макеты чыгуначкі і манарэйкавай канатнай дарогі, дзеючыя мадэлі аўтамабіляў, самалётаў, планераў і г. д. Шмат умення і творчай думкі ўнеслі ў гэты арыгінальны выраб пяцікласнікі Алег Францікевіч, Коля Казюцін, шасцікласнікі Сяргей Сацукевіч, Юра Сыраваш, Ігар Прахорэвіч, сямікласнікі Саша Важнік, Віктар Кавальскі,

нік і ў ролі майстра-выканаўцы. Да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна А. Д. Самусевіч вырабіў макеты ленынскага палаша ў Разліве, крэйсера «Аўрора» і Браневіка, з якога У. І. Ленін выступаў перад рабочымі-пэтраградцамі на Фінляндскім вакзале. На рэспубліканскай выстаўцы работы Аляксандра Данілавіча былі адзначаны дыпламам другой ступені.

Аляксандр Данілавіч — прыроджаны выхаванец падрастаючага пакалення. З дзецьмі ў яго звязана 45 з 64 працых гадоў. Праца вятэрэна адзначана ганаровымі граматамі Міністэрства аўтамабільнай прамысловасці СССР, Вярхоўнага Савета

АКСІННЯ

НОВАСІБІРСК! сустрэў нас сонечнай раіцай. Цёплая, пяшчотная. Столькі кветак, алей... Цяпер у Мінску. Праўда, тут адчуваеш большую прывольнасць, размах. Новасібірск размясціўся куды прасторней, ніж Мінск. Раскінуўся на абодвух берагах магутнай ракі Об. Горад гэты параўнаўча малады. Узнік ён у канцы мінулага стагоддзя пры будаўніцтве Транс-сібірскай магістралі.

Я стаю на вакзальнай плошчы і не ведаю, куды спачатку падацца: пабачыць Акадэмагародок (дарэчы, некалі наш родзіч Васіль Лявонавіч хваліўся, што там жыў і працуе яго пляменнік, Андрэй) ці да Акініі Гроднікавай.

Вось мы ля дома № 11 па Вакзальнай магістралі, націскаю на кнопку кватэры № 35. Праз які момант нехта халодна і грубавата пытае праз дзверы:

— Што трэба?

Маўчу — сапраўды, што мне трэба?

Нарэшце прыадчыняюцца дзверы. Я бачу пажылую жанчыну. Яна ў хустцы і акулярах. Твар у зморшчынах, агрубелы, позірк суровы. Хада эспярожная — здаецца, перш чым ступіць, яна спярша падумае. Заўважаю, што хоць уцусціла мяне ў кватэру, але змярае вачыма, нібы вось-вось зноў запытае: што трэба?

Амаль з парогу тлумачу: хто я, адкуль. Потым расказваю, дзе быў, ад чаго еду і заўважаю, як твар Акініі Лявонаўны яснае, старэчыя вусны кранае ўсмішка, аднак з яе твару не выходзіць адбітак смугі і цяжкасці.

Позірк Акініі Лявонаўны загадкавы і па-ранейшаму суровы. Знаёмства адбылося без афіцыйнасці. У кароткай гутарцы я сказаў, што мы ўвечары паедзем далей, на Усход.

— То вам жа, па-мойму, трэба паглядзець і наш горад.

— Хоць бы Акадэмагародок, — падказваю я.

— Акадэмагародок трэба, — пагаджаецца Акінія Лявонаўна і, прысеўшы ля стала, гаворыць: — Там жыў мой пляменнік, сын брата Андрэя, Андрэй з ваіны не прыйшоў.

Будзільнік паказваў якраз дзесятую гадзіну раніцы, і Акінія Лявонаўна прапанавала паехаць адразу ў Акадэмагародок.

Праз колькі мінут, зусім не пагадкаваму, у чырвонай гарусавай хустцы, хоць на вуліцы сонца, у шэрым суконным касцюме, хоць удзень чакалася спякота да трыццаці градусаў, выбралася Акінія Лявонаўна да свае радні.

Праз кожныя пяць мінут ад вакзала курсіруюць пасажырскія аўтобусы да цэнтры Акадэмагарадка.

Новасібірск, або як яго называюць — сталіца азіяцкай часткі СССР, з шырокімі, прамымі праспектамі, вуліцамі. Азіянае, што ўзбоч маставых, як у Мінску ўлетку не цвітуць ліпы, затое паабпал расцвілі лістоўніцы, бярозы. Люлі, як у Мінску, гэтак жа добра і сціпла апранутыя, гаваркія, душэўныя. Гучыць па вуліцы, забытае, ты ў Мінску ці Новасібірску, бо жывуць тут і назаўсёды прыпісаны дзядзькі, якія даўно прыехалі, скажам з-пад Вязьмы і Разані, жанкі — з-пад Віцебска і Роўна. Затое хлопцам і дзяўчатам, у каго б ты ні пацікавіўся, адкуль ён ці яна, тваё запытанне пакажацца зусім наіўным — моладзь тут у асноўным карэнная, сібірская.

На трэцім паверсе аднаго з дамоў Акінія Лявонаўна стукнула далоняй па дзвярах. У кватэры пажылой жанчыне, якая запрашала нас праходзіць, яна сказала:

— А ты, Хвядора, сустракай гасцей... Адкуль, спытаеці? З нашай Алешні, з Гомельшчыны.

Хвядора, як потым сама расказала, прыехала ў Сібір даўно: было ёй усяго два гады. Яна родам з Махавай, што два кіламетры ад Алешні. Пра Махавую Хвядора Іванаўна нічога не ведала. Не ведала, што яе ў ваіну спалілі немцы, хто цяпер у ёй жыў. Радня яе ўся тут, у Сібіры.

Цётка Хвядора задумліва сказала: — З'езджу на радзіму. Пагляджу як жывецца там людзям...

Мне давялося пабыць у Сібіры, сустрэцца са сваімі землякамі-беларусамі. А беларусаў там намала. У Кемераўскай і Новасібірскай абласцях жывуць і мае далёкія родзічы.

У пачатку цяперашняга стагоддзя, як вядома, людзі з Беларусі выехалі туды ў пошуках лепшай долі. Цяпер яны працуюць там у жалгасах і саўгасах, на будоўлях і ў шахтах, на фабрыках і звадах. Разам з карэннымі жыхарамі аддаюць пён сваёй рупнай працы, каб яшчэ больш квітней багаты край сібірскі. З радасным, шчырым хваляваннем я ў час сустрэч з імі даведаўся многа цікавага пра гэтых працавітых людзей. Вельмі захацелася напісаць пра іх. Неўзабаве ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» выходзіць мая новая кніжка «Што снажуць людзі». Многія сібірскія эпизоды леглі ў аснову першай аповесці гэтай кнігі «Пярэдадзень».

Прапаную ўвазе чытачоў адзін з раздзелаў новай аповесці пра нашых землякоў у Сібіры.

За абедам, перакуліўшы келіх шампанскага, пачала расказваць пра сябе Акінія Лявонаўна.

Трынаццацігадовай дзяўчынкай, будучы на падзённых работах, Акінія хадзіла за плугам, сеяла, касіла, жала, трэба было з лесу дроў прывезці — карцей, рабіла ўсё, на што запрашалі людзі.

Неўзабаве — гэга ўжо за савецкім часам — падалася на чыгунку. Мужыкоў тады хпала. Дужых, цягавітых. А тут дзяўчо. «Няўжо песенні спяваць?» — кілі спачатку з яе рабачыгі, а таго не ведалі, што дзяўчына яна хвакая, з моцным здароўем. Неяк у той дзень ішпалы пераносілі. Ішпалы чорныя і цяжкія, як каменныя. Кожная пудоў на сем. Звычайна, пад тую ішпалу становіліся па два мужычыны. От, насупі яе, пакрэктуваць. Акінія падшпала да штабеля, ускінула ішпалу сабе на плячо. Мужычыны ахнулі: вось табе і дзяўчо. Праўда, нехта параў, каб пад ішпалу што мякчэйшае падклала, а то, чаго добрага, ключчы паломіць.

— А яно і так не дужа цвёрда, — адказала Акінія.

У канцы месяца пайшлі грошы атрымліваць — хто дваццаць, хто дваццаць пяць рублёў зарабіў, Акінія — больш за трыццаць!

Перад Кастрычніцкім святам сталі абгаворваць: хто лепшы з рабочых — Акінія! Хто больш аўтарытэтны арганізатар — Акінія!

А тут з'янацку абрынулася зіма. Лютая, завейная. За ноч як паддало снегу — трэба было адкопваць эшалоны на станцыі. Адным чыгуначнікам не пад сілу. Хочаш — не хочаш, а давай склікаць жанчын з Балотнага.

Падлічыла Акінія, колькі ў мястэчку баб, зайшла ў крайнюю хату і абвясціла маладзіцы:

— Перадай суседцы, а суседка суседцы няхай перадасць, каб у першую чаргу ішлі расчысчаць эшалоны. Пладць не будзем, а пасля работы дадзім абед і пакажам кіно.

Адразу выходзіла па расчыстку чыгункі па сто дваццаць жанчын.

У трыццатых гадах, калі ў Балотным паявілася куды больш аўтамашын, Акінія пазайздросціла шафёрскай прафесіі.

— От, сплю, а ў сне бачу, — з замілаваннем успамінае Акінія Лявонаўна, — што я ў кабіне, у маіх руках руль. Што ж, падалася я на курсы шафёраў. Помню, у нашай групе было чалавек трыццаць. Усе мужычыны. Усе граматыныя. Што расказвае выкладчык, запісваюць сабе ў сшытак, а я толькі слухаю ды пазіраю ў акно. У мяне пытаюць, чаму канспект не вядзеш — сорамна прызнавацца, што не граматына. Маўчу, слухаю... Сталі здаваць экзамены. Хто з мужыкоў у ішпаргалку заглядае, хто на сваіх далонях усё панадзіваў. А я спадзявалася толькі на сваю памяць. І на экзаменах не падкачала. На «выдатна» здала.

Нарэшце здзейсніліся яе мары: атрымала грузавую машыну.

Аднаго разу шыбуе на сваім грузавіку па шашы, што над рэчкай Об. Едзе аспярожна — на дарозе галалёд. Бачыць — аўтамабіль, што за паўкіламетра наперадзе, стаў віляць з боку на бок. Віляў, віляў, і на табе, з'ехаў на абочыну. А насупі высокі. Шафёр малады хлопек, імкнуўся з

разгону ўехаць на дарогу? Разгнаўся раз — ніяк, другі раз — зноў палюўз назад. Тады спусцілася да яго Акінія і кажа: «Вылазь з кабіны». Сама села за руль. Развіюцца машыну задам, і наўскосць... Патроху, патроху ўскрабавалася. Той бедлага не ведаў як дзякаваць ёй. Потым казаў шафёрам: «Баба, а глядзі, як прыдумала».

Недзе праз год ці болей, якраз Акінія разабрала ў гаражы парэдні мост, падыходзяць да яе трое. Самавітыя, аўтарытэтныя мужычыны. Пашка, з якім яшчэ даводзілася сяміпудовыя ішпалы пераносіць, цяпер працаваў механікам у гаражы. Другі — дакладна не ведала прозвішча, а ўвадала, колішні бедлага, якому некалі дапамагла на насып ускрабаванца. Трэці — сакратар партыйнай арганізацыі. Пашка кажа: «Цябе, Акінія, даўно ведаю, Ты — чалавек, што трэба. Другі, без падыходу, напрамую заўляе: «І я ўражана дацью табе, Акінія даю». Сакратар партыі кажа: «Паабядайце маю аформіць дакументы».

Акінія не чакала такой прыхільнасці. Праўда, як можна, старасца, а каб быць партыйнай...

— Правіліла, падумай харахонька, падумай, — папярэдыў сакратар партыі. — У наступную сераду ў нас партыйны сход. — І дадаў: — За цябе, Гроднікава, усе камуністы прагаласуюць.

Усе камуністы... За яе... Ад бацькоў не ведала ні спагады, ні ласкі. З ралні ніхто ёй не зычыў ні прыемнага апетыту, ні шчаслівай дарогі.

Даўкі камок пакаціўся да горла і паявольна, ад крыўды ці ад раласці, у яе наварнуліся слёзы. Ні перад кім яна не плакала: ні тады, калі бацька злосіць спаганяў на яе спіне, ні тады, калі сваты зганьбавалі. Цяпер, ды што з ёй зларылася, разумэлася, як малое дзіця.

Слёзы каціліся, як боб. Выбегла з гаража.

І ў інтэрнаце Акінія моўчкі хазіла па пакоі і думала: няўжо і праўда, што за яе будучы галасавалі камуністы?

Першага верасня, на трыццаць шостым годзе свайго жыцця, Акінія Лявонаўна прыйшла да дырэктара сярэдняй школы і завяла:

— Хачу вучыцца.

— Вы ў які клас: у сёмы, дзесяты? — пацікавіўся дырэктар.

— У першы.

Села за парту — цётка. Настаўніца спытала ў яе — якія літары ведае? Акінія доўга глядзела на азбуку — ну, што цёмны лес. Назаўтра ўжо чытала: «Ма-ма, ра-ма», паслязаўтра — «Радзіма», «Ленін».

Да Кастрычніцкіх свят закончыла праграму першага класа, да Новага года — другога класа.

Закончыла, не сказаць, што з выключным поспехам. Задачы рашала добра. А вось стане чытаць — старонку асіліць, лоб спаце. З п'яньмом таксама не ладзілася. Перапісвае — з кніжкі гатовы тэкст — усё, здаецца, зразуме-ла. Паспрабуе па памяці пісаць — памылак процьма. Тады ёй паралілі чытаць кніжкі. За тыдзень асіліла «Тараса Бульбу», за месяц — «Спартак». Нарэшце, суседкі па інтэрнату, захалячыся яе цярылівацыю ў ўпартасцю, сталі кніць: «Акінія, будзеш штурма-

ваць такія гэмнамі, праз год свае кніжкі пачнеш пісаць». Як кніжкі, а ў маі ўжо напісала заяву ў партыйную партыйную ячэйку: «Прашу прыняць мяне ў рады ВКП(б)».

Калі атрымала партыйны білет, пайшла вучыцца далей, у пяты клас. Сяброўкі па інтэрнату аж здзівіліся:

— Ты што, здурэла, Акінія? Галава пачынае свіць, а ты вучыцца. У начальства можна хочаш выбіцца?

Агаворвалі яе ў гаражы. Пашка, той Пашка, з якім ішпалы цягала, кажа:

— Дзесяты клас ты не кончыш. А калі і кончыш — што з таго? Табе ўжо будзе за сорак. Ні ў які інстытут цябе не прымуць.

— Не, Пашка, ні начальніцкая пасада, ні інстытуты, нішто мне не трэба, — растлумачвала Акінія. — А буду ўсёроўна на чым гарбець над падручнікамі, буду вучыцца.

За адзін год, планавала, закончыць пяты, шосты і сёмы класы, за наступны год — сярэдняю школу, а тут ваіна.

Апусцеў гараж — аўтамашыны і шафёраў адправілі на фронт. Акініі пайшлі разбітую палутарку.

Ноч рамантуе, дзень ездзіць. Нарэшце лопнула ў яе цярыліва, пайшла ў ваенкамат і стала прасіцца, каб і яе адправілі на фронт.

— Ты яшчэ тут патрэбна, — адказаў ёй ваенком.

А калі з акружанага Ленінграда даслаў ліст родны яе брат Андрэй: «Дарагая сястра, цяжка, дужа цяжка, але выстаім». Акінія зноў — да ваенкома. Зноў ад яго чуе: «Ты яшчэ тут патрэбна». Яна той ліст, што ад Андрэя, ваенкому:

— Во, чытай, брат крывёю піша: цяжка, дужа цяжка.

Ваенком аказаўся ўпартым, Акінія — настойлівай:

— Не пусціць па-добраму, — папярэдзіла яна, — праз Маскву папрашуся на Ладажскае, на дарогу жыцця, да брата, цяжка яму, там, ты разумеш, цяжка.

Ваенком хвіліну падумаўшы, спытаў:

— А запасні ёсць, каб атрамантаваць тваю машыну? — спытаў, быццам сам не ведаў: адкуль жа ім быць? Падумаў і, уздыхнуўшы, напісаў паперку, каб у Новасібірску ёй выдалі для рамонту, што яна папросіць.

І выдалі.

Акінія, нягледзячы на люты мароз, перабрала заці мост, кожны вінік... Засталося абкатку... А тут як смалнула яе — ічкі гераць, вусны смягнуць. Паставіла пад паху тэрмометр — сорак градусаў!

Не справілася ачуняць ад запалення лёгкіх — ад пырак не стала паратунку.

Толькі на трэці месяц яна выйшла з бальніцы. Стала на ганку — паветра свежае, дыхаецца вольна, а нешта хіліць убок. Здаецца, не так даўно, як мячык, ішпурляла пяшпудовыя мяхі, а прыйшоўшы дадому, вяпра вады не пайміме. Але рукі не апускала. Недзе праз тыдзень яна ўжо мадла ваенкома:

— Толькі на Ладагу, на Ладагу прашу. Да брата.

А неўзабаве ваенком чытае ліст ад Акініі.

«Піш з Ладагі. Вязу хлеб Ленінграда. Не думай, што сібірская баба цябе падвядзе. Цяжка, дужа цяжка, але выстаім».

— І выстаілі, — пасля нядоўгай паўзы ўздыхнула Акінія Лявонаўна. — А што пасля ваіны было. Таксама даводзілася часам адстойваць.

У сорак пятым яна зноў на чыгунцы.

... На нейкі момант запанавала цішыня. Здавалася, Акінія Лявонаўна ўсё расказала, усё ўспоміла.

Я падбіраў словы, каб неяк не зусім гучна, а больш важна і грунтоўна выказаць сваю ўдзячнасць за яе расказ, ды што расказ — за яе жыццё, што яна такая добрая і праўдзівая, шчодрая і мужная. Хацелася сказаць, што з такімі людзьмі, як вы, Акінія Лявонаўна, наша Сібір куды бліжэй, цяплей і рамантычней...

Вядомы славацкі паэт Андрэй Плаўка нарадзіўся 17 лістапада 1907 года ў Ліптаўскай Сельніцы. Першы зборнік вершаў «З ночы і раніцы» выдаў у 1928 годзе. Заслужаную славу паэту прынёслі творы, напісаныя над уражаннем Славацкага нацыянальнага паўстання 1944 года — зборнік вершаў «Агні на гарах», паэма «Тры вады» і іншы.

А. Плаўка — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Клементы Готвальда і прэміі выдавецтва «Славацкі пісьменнік». У яго паэзіі будаваўся спалучаюцца высокі грамадзянскі пафас і тонкі лірызм.

Вершы для падборкі ўзяты з кніг «Прызнанне» (1960 г.) і «Сталасць» (1963 г.).

Са славацкай мовы пераклаў Хв. Жычка.

Андрэй ПЛАЎКА

Сябры, я з вамі на паверцы.
І на скалях, і ў маім сэрцы
агеньчык не патух.
У ім трапеча воля ваша,
рашучасць, сіла і бяспраша,
ваш непакорны дух.

Гарыць агеньчык мой, палае...
А хтось далінам пагражае
крываваю вайной.
Ды сёння, надвячоркам шэрым
зноў, як калісьці, на Дзюмберы
з — з вамі, вы — са мной.

Вы мой агеньчык запалілі,
калі са зброяй тут хэдзілі,—
далёка ён відзён,
змагацца кліча за свабоду,
як вы, служыць свайму народу
да скопу дзён.

ЛІСТАПАД

Што ж, падай, падай, лістапад,
плаці арэнду лету.
Вятры нясуць за далягляд
латунную манету.

Ты падай, падай, лістапад,
сваё мы адспявалі,
Хаджу самотны між прысад,
бы ў апусцелай залі.

Што ж, падай, падай, лістапад,
на чуб мой пасівелы.
І ты спачыць, напэўна, рад
пад снежнай коўдрай белай.

Дык падай, падай, лістапад,
у залатым мігценні,
пакуль не скажа мой пагляд:
я твай ужо, асенні.

ДУНАЙ

Шумі, раві, Дунай шырокі,
у мора Чорнае пльві,
з вандровак і дарог далёкіх
на берагі свае заві.

Хто лепш цябе тугу развее?
Хто праспявае песню мне
аб хвалях, што нясуць надзею
і аб тваім глыбокім дне!

Хто раскажаць мне гэтак зможа
легенды, як ты рваўся з пуг,

ён адкапаў з глыбінь ключы жывыя
і ў камунізм дарогу асвятліў

зарою, што прагнала цемру ночы
і прывяла дзень ясны за сабой,

каб тыя, хто за намі будзе крочыць,
адчулі веліч сілы векавой,

што Леніна працоўным падарыла
і разгарнула прамяністы сцяг.

Узнёслым словам, песняй яснакрылай
я слаўлю яву нашага жыцця.

КЛАДУ АГЕНЬЧЫК

У жніўні, надвячоркам шэрым
кладу агеньчык на Дзюмберы,¹
дзе сосны сталі ў рад.
Тут, на зямлі скалістай, цвёрдай,
іх пошум-гімн суровы, горды
паслухаць буду рад.

Штогод у гэтую гадзіну,
калі ігліцу ўспамінаў
трасе далін уздых,—
я тут агеньчык раскладаю
і баявых сяброў склікаю,
жывых і нежывых.

Здаецца, бачу ў змроку снім:
сыходзяцца паўстанцаў сілы
сюды з усіх далін.
Яны дзесь побач, недалёка,
чуваць іх галасы і крокі,—
і я ўжо не адзін.

¹ Дзюмбер — гара ў Татрах.

КАСТРЫЧНІК 1917

Маё пяро, што піша пра каханне,
пра залатыя восеньскія дні,

у грозны час халодным, цвёрдым стане,
як сталь, загартаваная ў агні.

Маё пяро, што славіць ціш зямную
і чысты над планетаю блакіт,

хавае ў сабе сілу агнявую
і грывуць можа, нібы дынаміт.

І ўсё гэта — з Кастрычніцкіх пажараў,
што запалалі ў незабыўны дзень,

калі густыя восеньскія хмары
прабіў свабоды сонечны прамень,

калі, адкрыўшы дзверы новай эры,
сусветны пралетар на бой пайшоў,
каб перарэзаць горла ненажэрнай
вясёлцы, што піла людскую кроў.

...Міналі дні, згаралі марна годы,
і слаўся на зямлі крывава след.

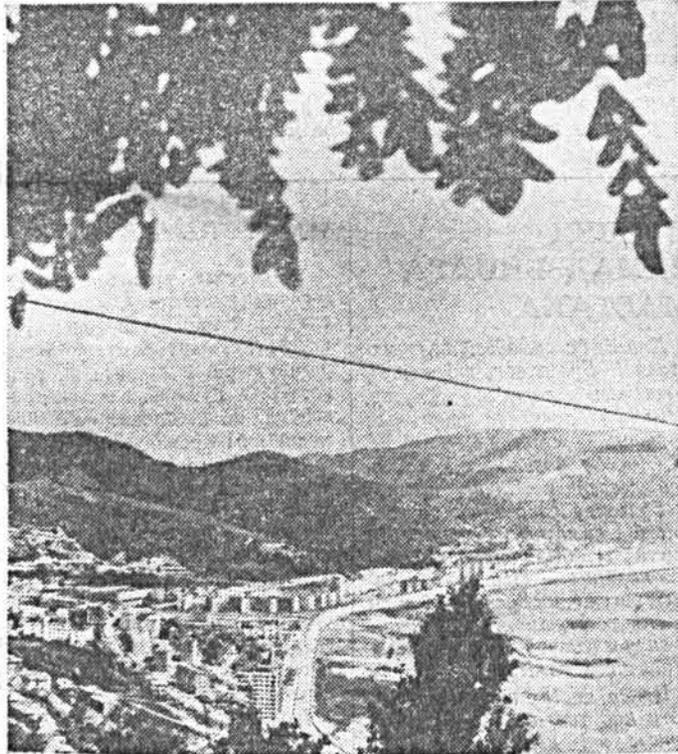
на невычэрпны акіян бяды
падобны быў увесь шырокі свет.

Штогод пшаніцу жнівень пазалоціць
і кожнай восенню даспее плод.

а ў гістарычнай плыні ўсіх стагоддзяў
вяхой жыцця семнаццаты стаў год.

Ён сілу маладою, веснавою
впрнуў старою знявечанай Зямлі,

ДА 30-ГОДДЗЯ ВЫЗВАЛЕННЯ РУМЫНІІ АД ФАШЫСЦКАГА ЯРМА

Над Дунаем вырас горад Новая Аршова.
Фота часопіса «РУМЫНІЯ».

НА КАРЫСЦЬ ДРУЖБЫ І СУПРАЦОЎНІЦТВА

Трыццаць гадоў назад, 12 лістапада 1944 года, па ініцыятыве румынскай грамадскай і пры падтрымцы Румынскай камуністычнай партыі ў нашай краіне было створана таварыства сяброўскіх сувязей з Савецкім Саюзам — «Арлус».

Вызваленне Румыніі ад фашысцкага панавання, барацьба супраць гітлераўскай палітыкі супраць італьянскай палітыкі супраць гітлераўскай палітыкі — усё гэта азнаменавала пачатак новага этапу развіцця дружбы паміж румынскім і савецкім народамі. У новай гістарычнай абстаноўцы «Арлус» садзейнічае лепшаму ўзаемнаму знаёмству, паглыбленню дружбы паміж румынскім і савецкім народамі. Ва ўсіх паветах па ініцыятыве партыі ўзніклі філіялы таварыства, якія праводзяць вялікую работу па папулярызацыі дасягненняў савецкіх людзей ва ўсіх галінах жыцця. У Бухарэсце адкрыты Дом румына-савецкай дружбы, а пазней такія дамы былі створаны і ў дзесятах іншых вялікіх гарадоў (Клуж, Брашаў, Ясы, Цімішаара, Крайова, Канстанца, Тыргу-Мураш, Арад, Браіла, Аравапа). Гэтыя цэнтры знаёмяць грамадзян рэспублікі з дасягненнямі і навукай, тэхнікай і культурай, з поспехамі, дасягнутымі народамі Савецкага Саюза ў будаўніцтве камунізма.

Шырокай папулярнасцю на-

выстаецца ў жыхароў Бухарэста, у прыватнасці, сярод моладзі, цэнтральная бібліятэка «Арлус». Яна мае багаты фонд савецкай літаратуры на рускай і румынскай мовах і абменьваецца друкаванымі выданнямі з Ленінградскай дзяржаўнай публічнай бібліятэкай імя Салтыкова-Шчадрына.

Друкаваны орган «Арлус» — часопіс «Віан ноу» выходзіць са снежня 1944 года. Ён вызначаецца разнастайнасцю тэма-

тыні — ад эканомікі, навукі, тэхнікі, культуры да мастацтва і спорту — і мае шырокую аўдыторыю чытачоў. Аб цікавасці чытачоў да Савецкага Саюза сведчыць вялікі паток пісьмаў у рэдакцыю.

Яшчэ актыўней разгарнулася дзейнасць «Арлус» пасля стварэння ў СССР Таварыства савецка-румынскай дружбы. На аснове сумесных рабочых планаў з кожным годам паміж нашымі краінамі расшыраецца абмен дэлегацыямі, інфармацыяй, кнігамі, фотаматэрыяламі, музычнымі, літаатурнымі і мастацкімі наштаўнацямі.

Думітру ХІНКУ,
румынскі журналіст.

СЯРОД ПЕРШЫХ ПЯТНАЦЦАЦІ КРАІН СВЕТУ

Добрых кніг у Румыніі выдаецца ўсё больш, але набыць іх часам цяжка. Некаторыя з іх разыходзяцца ў першыя ж дні пасля выхаду ў свет. Асабліва многа пакупнікоў бывае ў час традыцыйных дэкад кнігі, да якіх выдавецтвы выпускаюць п'яквыя навінкі. У Бухарэсце, напрыклад, яны раскупляюцца ў момант. Так было і на апошняй дэкадзе, прысвечанай 30-гадоваму вызваленню Румыніі ад фашысцкага ярма. У час дэкады былі падвезены вынікі тэзіснаці выдавецтваў за 30 пасляваенных гадоў.

Вялікая цяга да кнігі, да ведаў — новая з'ява ў Румыніі, якая вызвана да жыцця культурнай рэвалюцыяй, што адбылася ў гады сацыялістычнага будаўніцтва. У даваеннай Румыніі, якая, са слоў вядомага румынскага класіка М. Садавяну, «пабіла ўсе рэкорды па неписьменнасці на еўрапейскім кантыненте», кнігі вылажалася мала і тыражы былі невялікімі. Тым не менш, яны гадамі за-

лежаліся на прылаўках. Звыш 4 мільёнаў чалавек не ўмеа чытаць. Працоўным, якія ведалі граматы, было не да кніг.

Адной з першых задач народнай улады стала ліквідацыя неписьменнасці і развіццё паліграфічнай прамысловасці. Цяпер ў краіне выдаецца кніг ў пяць разоў больш, чым у 1947 годзе, а іх агульны тыраж павялічыўся ў 13 разоў. Па колькасці выдадзеных кніг на адзін мільён жыхароў Румынія ўваходзіць у лік 15 першых краін свету.

У краіне пастаянна распепошыт — на творы класікаў марксізма-ленінізма. Яны выдаюцца вялікімі тыражамі. У прыватнасці, выйшаў поўны збор твораў У. І. Леніна. Вялікай папулярнасцю, асабліва сярод моладзі, карыстаюцца тэхнічная літаратура. Хутка разыходзяцца творы класікаў сучаснага румынскага замежных пісьменнікаў. У тым ліку — савецкіх.

ТАСС.

ВЯЛІКІЯ ЗМЕНЫ

Жыхары вёскі Стайканешць у Алтэніі па прэву ганарэцца сваёй узорнай кааператывай гаспадаркай. Менавіта яны выступілі ініцыятарамі сацыялістычнага спароніцтва хлебаробаў рэспублікі ў гонар 30-гаддзя вызвалення Румыніі ад фашысцкага ярма.

Нядаўна кааператары Стайканешць адсвяткавалі радасную падзею — 34 сялянскія сям'і перабраліся ў новыя добраўпарадкаваныя дамы гарадскога тыпу, пабудаваныя на крэдыты, прадстаўленыя кааператыв-

най гаспадаркай. Да навацеля рыхтуюцца яшчэ 60 сямей. Стайканешць усё больш набывае выгляд утульнага сучаснага гарадка. Амаль 70 працэнтаў яго насельніцтва жыве ў новых дамах з усімі гарадскімі выгодамі. У сяле ёсць універсальны магазін, сярэдняя школа, невялікая балніца.

— Цяпер мы працуем над генеральным планам забудовы і развіцця нашага сяла, — гаворыць Думітру Прунэ, старшыня збшчыннага савета. — Будуць пабудаваны гандлёвы

цэнтр, дом культуры, пошта і тэлеграф. Усе жыхары Стайканешць актыўна ўдзельнічаюць у рэспрацоўцы і абмеркаванні гэтага праекту.

Пастаянна растуць даходы, палепшаюцца ўмовы жыцця, — усё гэта прывяло да таго, што амаль ніхто з жыхароў цяпер не імкнецца ад'язджаць у горад. Гледзячы на наша сяло, гаворыць Думітру Прунэ, цяжка ўявіць сабе, што ў 1948 годзе тут было ўсяго 16 дробных гаспадароў, якія марнелі ў галечы і бескультуры.

В. КЛ'МЕНКА,
нараспандэнт ТАСС.

Бухарэст.

ВІЦЕБСКІЯ СЯБРЫ Глеба Успенскага

«ГРАСІАС, сеньёра ТОРЭС!»

...Яшчэ толькі дамаўляючыся з Лалітай Торэс аб інтэр'ю газеце «Літаратура і мастацтва», мы зразумелі, што абодва гэтыя паняцці — літаратура, і мастацтва — ёй блізкія, яны і складаюць сутнасць яе творчасці. Спявачка тонка адчувае характар народнага слова ў песні, па-даследчыцку ўнікае ў крыніцы аргенцінскага фальклору — і музычнага, і калі так можна сказаць, літаратурнага, даносіць да нас характар і каларыт песень свайго роднага краю. Зрэшты, паняцце «мастацтва» ў дачыненні да яе канцэртнай дзейнасці трэба разумець шырока — апрача музыкі, яшчэ кіно, тэатр, пластыка, міміка...

І першым жа адказам на наша пытанне аб пачатку яе артыстычнага шляху Лаліта Торэс прызнае гэту шматгранную накіраванасць сваіх творчых здзяйсненняў:

— У нашай сям'і я адна — прафесійная артыстка. Але любоў маіх бацькоў да мастацтва была вялікая. Бацька займаўся жывапісам, спрабаваў свае сілы і ў сцэнічным мастацтве. Схільнасці да спеваў і танца ў мяне выразна выявіліся калі мне было 5—7 гадоў. Я паступіла ў музычную школу. Бацькі падтрымалі маё дзіцячае жаданне, хоць і думалі, што яно з часам пройдзе...

У 11 гадоў я ўжо вывучала сцэнічнае майстэрства. Адзін з імпрэсарыяў тэатра праслухаў мяне і прапанаваў дэбютаваць у музычнай камедыі. Але няпоўналетнім выступаць не дазвалялася, спатрэбіўся спецыяльны дазвол і дабrot абдыўся. Мой удзел у спонтанлі прынес мне вялікі поспех, мяне запрасілі на радыё, прапанавалі запісаць першую пласцінку. А

калі мне споўнілася 12 ці 13 гадоў, я знялася ў кіно. Вядома, не ў галоўнай ролі, але ўжо і там я спявала песенку. Цяпер на маім творчым рахунку каля трыццаці фільмаў. Ненаторыя з іх прыйшлі ў вашу краіну, у Савецкі Саюз. «Узрост каханья» і «Жаніх для Лауры» — іх, здаецца, ведаюць многія з вас. У 1963 годзе быў паказаны фільм «Сорак гадоў жаніхства», драматычны твор. У ім мала песень, але ён мне вельмі падабаецца — тут я праявіла сябе і як спявачка, і як драматычная актрыса.

Вельмі дарагі мне і «Узрост каханья» — рамантычны, узнёслы фільм, які меў такі поспех у савецкіх гледачоў.

...Мы слухаем і ўспамінаем, як у свой час па некалькі разоў глядзелі фільмы з удзелам той, што зараз так добразычліва гутарыць з намі. Угледжваемся зблізку ў яе цёмна-нарыя вочы, якія то гарэзліва іскрацца зусім шчырай вяселасцю, то ўдумліва спыняюцца на субліседніку, які гаворыць на незнаёмай мове.

Хвалюемся мы, адчуваем, што хвалюецца і яна, і, вядома, не таму, што спаткалася з журналістамі, няхай сабе можа і з незнаёмай яшчэ рэспублікі (ці мала такіх сустрэч у яе было!), — праз гадзіну яна ўпершыню выступіць перад мінчанамі, якія і п'ятнаццаці, і дзесяці, і пяці гадоў назад бачылі яе на экране. А сёння могуць паглядзець яе і ў кіно, і на сцэне... І яна сама гаворыць пра гэта:

— Мяне вельмі кранае, што на працягу многіх гадоў вы, людзі розных пакаленняў, у вашай краіне захавалі да мяне цеплыню і прызнанне. Па-сутнасці, за адзін фільм! У жыцці

так не бывае, каб артыст увесь час нешта атрымліваў і нічога не аддаваў. Я адчула вялікую цеплыню гледачоў далёкай краіны, якія два дзесяцігоддзі помняць мяне. І вось цяпер я выходжу да гэтых людзей з песняй ад сэрца. Так было ў Ленінградзе, у Вільнюсе, у Каўнасе. І праз гадзіну — будзе ў Мінску...

...Да выхаду Лаліты на сцэну — хвіліна. І праз гэтую хвіліну — яна перад намі. Такія ж грацыёзная, прывабная, экспансіўная. І — танга... Самы папулярны, можна нават сказаць, народны танец Аргенціны, яе радзімы. І, услухоўваючыся ў гукі экзатычнай музыкі, мы адчуваем, што Лаліта спявае пра свой край, пра яго сонца, горы і мора, пра яго людзей, якія радуецца і смуткуюць, якія любяць так палымяна і страсна.

Голас яе лунае над аціхлай залай, пераліваецца мякка і серабрыста, зачароўваючы нас сваёй празрыстай і чыстай глыбінёй. І нельга не захапляцца талентам і майстэрствам спявачкі, яе мастацкім вобразам жанчыны, якая ўмее любіць жыццё людзей, цішыню і смех дзіцяці. Яна пераўвасабляецца ў нас на вачах: вось яна — стала жанчына са стрыманымі пачуццямі, вось — маленькая гарэзліва «чулона»-свавольніца, вось — каталонская «святая грэшыца», вось — вясёлая млынарка... І ўсёды — каларыт мелодый гаўча, галоўных традыцыйнаў народнаў, традыцыйнаў музыкі Аргенціны. Ён і ва ўзмаху веера, і ў стунку настаньвет, і ў тэлеўнічай шалі, якая развяваецца ў рытме танца...

Мы задавалі ёй пытанне: — Чым вы кіруецеся ў выбары свайго рэпертуару? Як працуеце над ім?

— Я часта спяваю ў слабе дома. Калі адчуваю, што нешта атрымліваецца, напяваю песню часцей і тады ўключаю яе ў свой рэпертуар. Часам — не. Я павінна душой адчуць песню, толькі тады магу раскрыць яе чароўнасць перад слухачамі. Мне падабаюцца песні, у якіх ёсць «зіюмінка». Я ніколі не спяшаюся ў сваёй працы, вельмі старанна адрацоўваю кожны нумар свайго рэпертуару...

І ўсе слухачы маглі засведчыць, што канцэрт Лаліты Торэс гэта з'ява. З'ява іскравая на гастрольнай эстрадзе. Мы адчулі тое, чаго чакалі, што і некалі так захапляла нас: тую ж рамантычнасць і абалынасць, той жа тэмперамент і пажаночы прывабліваю чароўнасць.

...Час развітвацца. Ідучы сюды, у гасцініцу «Юбілейная», мы — недаравальна для журналістаў — пераблыталі нумары пакояў, у якіх жылі Лаліта Торэс і яе перакладчыца Вялянціна Рыгораўна. Вырашылі спачатку пазваніць перакладчыцы, а пазванілі — Лаліце. У адказ пачуўся далікатны, пшячотны голас, які непрывычна хутка вымаўляў нешта вельмі мілагучнае. Мы зразумелі непараўнанасць сваёй памылкі і адзін з нас знайшоў выратавальнае «пардон». Цяпер, у канцы гутаркі, Лаліта гаворыць па-русу «Спасибо. До свидания», а адзін з нас старанна вымаўляе па іспанску: «Грасіас, сеньёра Торэс!».

Л. КРУШЫНСКАЯ, А. МАЖЭНКА.

У першым нумары часопіса «Помнікі гісторыі і культуры Беларусі» за 1971 г. была апублікавана нататка І. Р. Сцяпуніна аб знаходжанні ў Віцебску ў 1890 г. вядомага рускага пісьменніка Г. І. Успенскага. Вылучаючы яго пісьмы, аўтар удакладніў, што Успенскі меў у гэтым горадзе двух сяброў — краязнаўцаў У. К. Стукаліча і краўніка Сялянскага банка М. У. Рэмезава.

Што вядома аб гэтых людзях? З такім пытаннем мы звярнуліся да віцебскага краязнаўцы А. П. Сяпунова.

— Вядома ў Віцебск пісьменнік загадзя не плашаваў. Вось, як аб гэтым, раскажаў сам Успенскі: «Зімою, у студзені месяца вядомы ў Пецярбургзе ўрач-псіхолог сказаў мне: «Адзінае збаўленне ад маральнага стомлення — пазедка... Пазедка, куды даведзецца, куды знойдзеце патрэбным, дзе можна адпачыць, адумацца. Паехаў наўдачу. Перш за ўсё ў Маскву, затым у Ніжні, затым у Варонеж. У Варонежы зусім напавіўся і паехаў далей — у Арол, Ліпецк. І, нарэшце, прыехаў у Віцебск...»

«У Віцебску мне трэба ўбачыць Рэмезава», — дадае пісьменнік у адным з пісем да жонкі.

Хто ж такі Рэмезаў?

У 1886 г. у Віцебску быў адкрыты Сялянскі зямельны банк. Праз два гады, пасля ад'езду ў Екацярынаслаў кіраўніка гэтага банка П. В. Андрэяшова, на яго месца быў прызначаны член-апазіцыя Смаленскага аддзялення дваранскага банка Мікалай Уладзіміравіч Рэмезаў. Добра адукаваны чалавек, ён адразу блізка пасябраваў з многімі віцебскімі краязнаўцамі. На ўсёму відаць, што ў Смаленску М. У. Рэмезаў сам актыўна займаўся вывучэннем роднага краю, таму што быў унагароджаны сярэбраным медалём Пецярбургскага географічнага таварыства.

З Г. І. Успенскім Рэмезаў быў знаёмы, відаць, яшчэ да прыезду ў Віцебск. Менавіта Мікалай Уладзіміравіч пісаў яму аб некалькіх цікавых падзеях з жыцця віцебскага краю. Таму, магчыма, пісьменнік і вырашыў прыехаць у наш горад.

ПОСПЕХ САМАДЗЕЙНАГА МАСТАКА

Днямі да самадзейнага мастака І. Булгакава, які жыве ў невялікім горадзе Глуску, прыйшоў пакет са зваротным адрасам «Масква — ВДНГ СССР». За ўдзел ва Усеагульнай выставцы «Слава працы» І. Булгакаў узнаагароджан граматай і памятным значком. На выставцы былі прадстаўлены яго карціны — «Палессе», «Дары восені», «Буслы». Творы мастака атрымалі станоўчую ацэнку гледачоў і членаў выставачнага камітэта.

Цяпер мастак заканчвае работу над творам «Хлеб на балочце», які навялі падзеямі, апісанымі ў рамане І. Мележа «Людзі на балочце». Гэты твор, а таксама карціны «Пастухі», «На Піцічы», «Затоплены лес» і іншыя, будуць паказаны на персанальнай выставцы мастака.

В. ЛАЎРЫНОВІЧ.

Уладзімір Казіміравіч Стукаліч быў адным з вядомых віцебскіх краязнаўцаў. Ён нарадзіўся ў 1858 г., скончыў юрыдычны факультэт Пецярбургскага ўніверсітэта. Да 1898 г. займаўся адвакатскай практыкай, а затым працаваў у Віцебскай казёнай палатцы, якая знаходзілася на Смаленскай вуліцы ў доме Пархала (цяпер дом № 52 па вуліцы Леніна). На працягу многіх гадоў Уладзімір Казіміравіч актыўна выступаў у мясцовай і цэнтральнай прэсе на пытанні гісторыі і этнаграфіі Віцебшчыны. Яму належыць некалькі цікавых работ аб жыцці і дзейнасці вядомых віцебскіх краязнаўцаў — Н. Я. Нікіфароўскага і А. П. Сяпунова. У гады дружбы з Г. І. Успенскім У. К. Стукаліч перыядычна выступаў у часопісе «Рускі вестнік» пад псеўданімам «Вяневіч» на пытанні сучаснай літаратуры. Чалавек шырокага інтарэсаў, У. К. Стукаліч напісаў кнігу і па сваёй спецыяльнасці — «Аўтарскае права», якая была выдана ў Віцебску ў 1896 г. Расказ пра Уладзіміра Стукаліча будзе не поўным, калі не ўпамніць аб яго знаёмстве з Ільёй Яфімавічам Рэпіным, які з 1892 г. жыў у сваім маёнтку Здраўнева над Віцебскам. У адным з пісем да Стасава ў жніўні 1893 г. Рэпін пісаў: «Нядаўна тут... адвакат Стукаліч прывёз сваю кніжку «Беларусь і Літва». Вельмі зацікавіўся эпізодам сабытства Ісафата Кунцавіча. Усё гэта адбылася тут у Віцебску... Лным словам, гісторыя гэтай мае вялікае ідэйнае значэнне, яе сутыкненне прыгнечанага народа з духоўнай каталіцкай арыстакратыяй, якая яго занявольвае... Я б жадаў цяпер з гэтым добра пазнаёміцца. Як вы ўсё ведаеце — падшукіце мяне, што ёсць у Вас у бібліятэцы пачытанне аб гэтай падзеі...» Як відаць з гэтага пісьма, мастак хацеў напісаць карціну, якая апавядала б аб адным з эпізодаў паўстання Вяшлянін у 1823 г. і паказвала яму гэтую тэму работа У. К. Стукаліча. Але па нейкіх прычынах задума Рэпіна так і не засталася прыжыццёвай — Ільё Яфімавіч зрабіў толькі два вясныя алейкі, адзін з якіх цяпер захоўваецца ў нашым краязнаўчым музеі.

НА ФЕСТИВАЛЬ У ІРАН

У саставе групы савецкіх дзеячаў мастацтваў, якая выехала ў Іран, — галоўны рэжысёр Дзіржаўнага драматычнага тэатра БССР імя М. Горькага В. І. Лудчанка і мастацтвазнаўца А. В. Сабалеўскі. Два тыдні яны правядуць у Шыразе-Персеполісе, дзе будзе праходзіць тэатральны фестываль краін Цэнтральнай Азіі.

ДЗВЕ ПРЭМ'ЕРЫ

Творчае аб'яднанне «Летаріс» кінастудыі «Беларусьфільм» выпусціла на экраны рэспублікі два новыя фільмы.

Каларова хранікальна-дакументальная стужка «Беларуская сельскагаспадарчая...» расказвае аб Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі — старэйшай у краіне вышэйшай навукальнай установе такога тыпу.

Аўтары шырокафарматнага фільма «Сувораўны» знаёмяць гледачоў з жыццём выхаванцаў Мінскага суворавскага вучылішча.

БЕЛТА.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск. Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках. Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Друарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Галоўны рэдактар Хведэр ЖЫЧКА. Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЭД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар], Рыгор ШЫРМА.